

Det norske
Arbeiderparti

BERETNING
1929

OSLO 1930
ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

DET NORSKE ARBEIDERPARTI
DET FORENEDE ARBEIDERPARTI

BERETNING 1929

UTARBEIDET VED PARTIKONTORET

OSLO 1930
ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

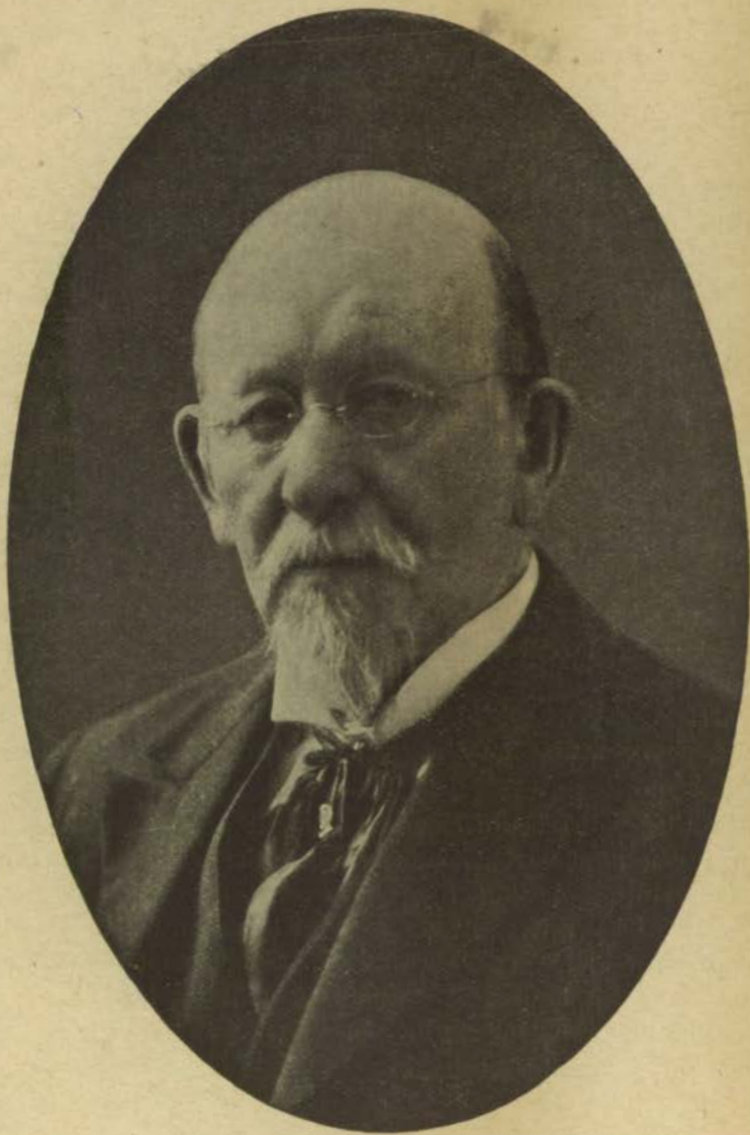

Innholdsfortegnelse.

	Side		Side
Chr. Holtermann Knudsen	1	Den antimilitære virksomhet	39
Innledning	10	Oplysningsvirksomheten	39
Centralstyret og landsstyret	11	„Arbeiderbladet“	43
Møter	11	Arbeidernes Pressekontor	43
Representasjon	12	Partipressen	43
Landskommunalkonferansen	12	„Det 20. Århundrede“	46
Utvalg og komitéer	13	Det norske Arbeiderpartis forlag.	46
Agitasjonen	14	Arbeidernes Aktietrykkeri	46
Agitasjonsreiser	15	Arbeidernes Justisfond	47
Enkeltforedrag	18	Arbeiderbevegelsens arkiv	48
Samlet oversikt	25	Conrad Mohrs legat	49
Organisasjons-og medlemsoversikt	26	Partiets stilling til kongefestligheter	49
1 mai	27	Amnestikravet	49
Arbeiderpartiets by- og herredslag	34	Samfundsvernet	51
Landskvinneneutvalget	35	Leo Trotski	53
Arbeidernes Ungdomsfylking.	37		

Tillegg:
Stortingsgruppens beretning.

Chr. Holtermann Knudsen.

*Den norske arbeiderbevegelses banebryter,
Chr. Holtermann Knudsen, dode 21 april.*

Chr. Holtermann Knudsen.

Med Chr. Holtermann Knudsen er en av den moderne arbeiderbevegelses fremste grunnleggere i vårt land gått bort. Fra partiets stiftelse for over 40 år siden og til idag var han alltid ett med partiet. Å nevne Holtermann Knudsen var å nevne partiet — og omvendt.

Og slik vil arbeiderne alltid minnes ham: En enorm arbeidskraft, en levende idealitet, en moralsk styrke som suggererte — en personifisering av hederlighet og vederheftighet.

Uredd og aggressiv var han når det i partiet gjaldt å få gjennomført det han selv mente var klokt og riktig, men lojal til det ytterste når beslutningene var fattet, selv om de enkelte ganger kanskje ikke var som han mente de burde være.

„Landsmøtet er partiets høieste myndighet. Når det har talt, er dets beslutning partiets lov, og selvgiven lov skal lydes.“ Dette var hans opfatning.

Partiets enhet, arbeidernes samfølelse og solidaritet — det var de helligste ting han visste. Og den som krenket disse ting, krenket ham.

Når Chr. Holtermann Knudsen kom til å innta en så enestående stilling i den norske arbeiderklassens bevissthet, så skyldtes ikke dette bare hans store evnerikdom og hans seige, utrettelige arbeidskraft, det skyldtes i kanskje ennu større grad hans karakter. Hos denne mann arbeidet hjerte og hode sammen. En helstøpt personlighet, et hjerte rikt på kjærlighet og et klart og nøkternt hode.

En skikkelse, så stor og mektig, en vilje så sterk og besluttosom at intet syntes umulig for ham.

Som ganske ung kom Chr. Holtermann Knudsen i boktrykkerlære i sin fødeby, Bergen, og drog derefter i 1865 til Kristiania, hvor han først arbeidet, dels som typograf og dels som faktor i forskjellige trykkerier, inntil omstendighetene tvang ham til å begynne sitt eget trykkeri. Han var således i slutten av 60-årene faktor hos

statsrevisor Johnsen som eide „Almuevennen“s trykkeri og bl. a. hadde frimerketrykningen den gang.

I disse år stod Chr. H. Knudsen midt oppe i arbeidet for å reise arbeiderbevegelsen her i landet. Han var allerede i 1872 med på å få stiftet Den typografiske forening som han blev formann for i 1876. Dette hverv innehadde han helt til 1885, da han på grunn av sin stilling som prinsipal og sin virksomhet som politiker og redaktør trakk sig tilbake. I denne tid, da han var formann for Den typografiske forening, fikk han gjennomført opprettelsen av „Norsk understøttelsesforening for boktrykkere“ som var begynnelsen til Norsk centralforening for boktrykkere — typografenes fagforbund.

Han var også den som gav støtet til at Fagforeningenes centralkomité blev stiftet i 1884 — den første centralorganisasjon av fagforeningene i Kristiania. Stiftelsen av denne organisasjon blev bestemmende for Chr. H. Knudsens videre utvikling. Det var nemlig på opfordring av Fagforeningenes centralkomité han påtok sig den veldige oppgaven å utgi „Vort Arbeide“, den oppgaven som tvang ham til å starte eget trykkeri. Intet av de dengang eksisterende trykkerier turde påta sig å trykke dette blad. Det var ingen vei forbi, sammen med A. Chr. Knudsen gikk han igang med utgivelsen av avisen og start av trykkeri i 1884. Forholdene den gang var slike, at folk ikke en gang turde leie ut lokaler til et slikt foretagende. Derfor var det bare en ukuelig vilje som Chr. H. Knudsen som kunde sette dette foretagende ut i livet.

Nu fulgte det et avsnitt i hans liv med nær sagt overmenneskelig slit og savn, økonomisk forfølgelse og intenst hat fra deres side som ved hans og hans blads virksomhet så sin maktstilling truet og sine onde gjerninger avslørt. Men også en rik og rask utvikling i arbeiderklassens organisasjonsbestrebelse. Chr. H. Knudsen var på denne tid formann for Fagforeningenes centralkomité, og som representant for denne møtte han på arbeidersamfundenes landsmøte i Kristiansand 1885. I mars måned samme år blev Den socialdemokratiske forening stiftet med Chr. H. Knudsen som formann. „Vort Arbeide“ blev nu omdøpt til „Social-Demokraten“ og foreningen overtok formelt utgivelsen av bladet.

Året efter — 20 august 1887 — blev Det norske Arbeiderparti stiftet på arbeidermøtet i Arendal, hvor Chr. H. Knudsen og Carl Jeppesen representerte Den socialdemokratiske forening. Siden den tid er Chr. H. Knudsens navn uløselig knyttet til Det norske Arbeiderparti. Han kom med i hovedstyret da dette i 1888 blev flyttet

til Kristiania, og da partiet på landsmøtet 1889 prinsipielt knesatte socialismens gjennomførelse som formål, blev han partiets formann.

Denne første og viktigste stilling i partiet var ham betrodd i en årrekke helt frem til 1918, og han var medlem av centralstyret omtrent alltid, likesom han var blandt de fremste på alle partiets landsmøter like til det siste, den store samlingskongress i januar 1927. Til denne kongress var han innbudt som æresgjest, men på grunn av sykdom kunde han ikke møte frem personlig. Han sendte imidlertid kongressen et brev som blev oplest under den største oppmerksomhet.

Mange var de hverv og oppgaver arbeiderbevegelsen og i første rekke partiet gjennom disse år pååa Holtermann Knudsen. Allerede i 1898 kom han inn i bystyret, og i 1902 i formannskapet. I 27 år var han en av partiets mest fremstående representanter i kommunen. Ved stortingsvalget i 1906 valgtes han inn i Stortinget som representant for Grünerløkkens krets. Han var stortingsmann i tre perioder frem til 1915. I 7 av disse år var han stortingsgruppens mann. Hvilken sum av arbeid har ikke bare disse to hverv krevet av ham, men hvilken tilfredsstillelse må det ikke allikevel ha vært for ham å bli pålagt dette arbeid. — Han hadde den glede å oppleve at arbeiderbevegelsen som han var med å reise og utføre det banebrytende arbeide for, stadig gikk fremover. Han fikk se partiet rykke inn med større og større fylkinger i det offentlige styre og stell her i landet, bli det største av landets politiske partier, få den største gruppe i Stortinget og makten i landets hovedstad.

Og han så organisasjonen — partiets og fagbevegelsens — bli utbygget og vinne innpass overalt i landet, i syd og nord, øst og vest, i industricenterne som i de brede bygder og på de ytterste havskjær. Og spesielt måtte det ha vært ham en glede å se det lille „Vort Arbeide“ fra 1884 vokse op til „Arbeiderbladet“ av idag med sine mange tusen abonnenter og med lokale partiblader utover det hele land.

Chr. H. Knudsens gode og trofaste hustru, fru Marie Knudsen — som stod sammen med ham gjennom så mange år, slet med ham i trengselsårene og gledet sig med ham da det gikk opover — døde i 1923. Nu har han fulgt henne. De er begge borte. Men minnet om og takknemmeligheten for den innsats de gjorde, og for hvad de personlig har betydd for den norske arbeiderklasse, vil alltid være levende. Deres verk vil leve gjennom slektene, og deres liv vil være alle til manende eksempel.

Bisettelsen.

Chr. Holtermann Knudsens bisettelse foregikk fra Folkets Hus store sal søndag 28 april. Bisettelsen blev et verdig uttrykk for den takknemlighet og ærbødighet som arbeiderklassen næret for sin gamle høvding og foregangsmann.

Den store sal i Folkets hus var fullt besatt av Holtermann Knudsens pårørende og representanter for fag- og partiavdelinger og fagforbund.

Salen var smakfullt dekorert med sorte draperier. Chr. Holtermann Knudsens bære stod øverst — tett tilsådd med de herligste blomster. Og palmer og andre prydplanter var plasert på passende steder i salen.

Marskalker var Halvard Olsen og Adolf Indrebø.

Sørgehøitideligheten blev innledet av Filharmoniske orkester som spilte annen sats av Beethovens 7. symfoni, hvorfte Typografkoret sang en minnesang. Og da de siste toner av minnesangen svant hen tråtte *Magnus Nilssen* frem og holdt følgende tale:

Så kom da det alvorlige sorgens budskap at Chr. H. Knudsen var vandret bort. Vi ser ham ikke lenger blandt oss — i våre komitéer, styrer og møter eller på talerstolen, vi hører ikke lenger hans stemme, vi ser ikke oftere hans lyse smil. Vi samles idag bare omkring kisten som rummer hans jordiske hylster, og vi føler oss små og fattige, når vi skal søke å finne uttrykk for de tanker og følelser som besjeler oss alle.

Det er ingen enkelt mann som i så sterk grad personifiserer arbeiderbevegelsens og socialismens opståen, vekst og utvikling i vårt land som Knudsen. Fra den tidlige famlende begynnelse gjennom motstand, hån, fattigdom, trengsler og savn stod han forrest i ildlinjen og slet sig og saken frem tomme for tomme.

Utrettelig, seig og utholdende, med urokkelig tro og sterk seiersvilje arbeidet han sent og tidlig i sakens tjeneste. Intet var for ham smått og uanselig, og intet for stort og vanskelig; aldri stod han fast, frem måtte og skulde han når det gjaldt bladet, partiet og alt hvad dermed stod i forbindelse.

Han tenkte, følte, levet og åndet for og med arbeiderbevegelsen, og gikk op i arbeidet full av idealitet og troskap, og totalt blottet for egennytte og personlig vinning. Jeg vet at dette med sannhet kan sies om Knudsen. I det lille primitive trykkeri i Voldgaten skrev, satte og trykte han den første socialistiske avislapp „Vort Arbeide“, og hans trofaste hustru var hans trykkeriassistent; i Brogaten fortsatte han med „Social-Demokraten“, og denne arbeidet sig litt efter hvert mere og mere frem under utallige vanskeligheter, og kom derefter til Folkets Hus, hvor bladet har moderne trykkeri og stort personale i mange avdelinger, og hvor „Arbeiderbladet“ er

vokset frem til et stort, mektig og innflytelsesrikt foretagende. Knudsen var med som den drivende kraft.

Fra den uanselige lille flokk av „halvgale utopister“ i Den socialdemokratiske Forening i Oslo, har han vært med og arbeidet frem det sterke, målbevisste arbeiderparti med ca. hundre tusen medlemmer rundt om i by og bygd i vårt vidstrakte land.

Han har vært med fra den enslige fagforening av typografer, gjennom landsomfattende forbund og frem til den stolte og kraftige Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, som i vår tid øver bestemende innflytelse på arbeiderklassens lønns- og arbeidsvilkår.

Knudsen var med i den første socialistiske gruppe på 7 mann som rykket inn i Oslo Bystyre, og han har i årrekker med grundighet og interesse gått op i det kommunale arbeide. I hans tid er partiets representanter rykket inn i by- og herredsstyrer rund om i landet og frem til flertall i en rekke kommuner.

I Norges Storting satt Knudsen som formann for en socialistisk gruppe på 11 mann. Den er vokset til 60, representerende henved 400 000 velgere — landets største politiske parti.

I alt dette arbeide har Knudsen tatt virksom del, og i lang tid og på mange områder stått forrest i rekken. Men foruten alle sine brødløse tillitshverv i organisasjonenes og det offentliges tjeneste, så var jo hans livserhverv å trykke Statens frimerker m. v. En betydelig bedrift, som måtte skjøttes nøiaktig og påpasselig.

Hvordan kunde en enkelt mann få tid til alt dette?

Det er bare de som ikke kjente Knudsen som kunde spørre slik, han hadde næsten alltid god tid.

Han kom innom partikontoret, redaksjonen, trykkeriet og ekspedisjonen og forhørte sig om alt, gav råd og vink og hadde et ord med i laget; han var i formannskapet og leste dokumenter vel og grundig; på gaten kunde han ofte stå lenge i samtale med en eller annen, og selvfølgelig måtte han inn til sin venn og kampfelle Jeppesen i Storgaten i lengre konferanser om alt mulig.

I all sin ferd og virksomhet var Knudsen i sinn og skinn fast knyttet til arbeiderklassen og socialismens sak. Han foruntens den lykke å leve så lenge at han så fremgang, vekst og resultat av arbeidet, og han gledet sig over det.

Kampens gny stilnet av omkring ham, og han oplevde å være elsket og avholdt av meningsfeller og aktet og respektert av motstandere. Ved hans bortgang er det på forskjellig måte gitt uttrykk for den takk og pris vi skylder ham. Her i Folkets Hus finnes før et maleri og en byste, som viser oss hans kjente, gode og kjære ansikt og rundt om i landet vil nok hans billede henge på veggen i arbeidernes forsamlingslokaler. Men det kan vi være forvissnet om, at det vakreste og varigste minnesmerke vi kan reise til Knudsens ære, det er å fortsette hans arbeide for socialismens vekst i vårt folk.

Nød og savn, arbeidsløshet og fattigdom hersker blandt oss.

Vi tolererer en planløs og urettferdig ordning med forvaltning

og fordeling av livsgodene. Den innbyrdes kamp menneskene imellem om det nødvendige til livets opphold gir sig uhyggelige utslag.

Vi har ennå ikke lært oss fellesskapets og solidaritetens hellige lov, vi har ikke lært oss til å ha ansvar med og for hverandre. Vi har ennå langt igjen før den socialistiske livsopfatning er arbeidet inn i menneskenes sinn og tanker, og at dette har fått uttrykk i å ordne arbeids-, eiendoms- og samfunnsforholdene overensstemmende hermed.

Vår bortgåtte, trofaste partifelle var hele sitt liv optatt med denne hellige oppgave, og kan vi over hans grav love hinannen ærlig og rettskaffent — uegennyttig og hengiven som han var det — å ville fortsette hans virke, så hedrer vi også ham på den vakreste måte.

Så sier vi vår gamle gode partifelle det siste takkens farvel.
Hans minne vil leve lyst og fagert blandt oss.

Magnus Nilssen nedla derefter en krans fra Det norske Arbeiderparti, idet han understreket at Chr. H. Knudsens minne vil leve så lenge det eksisterer socialistisk gjerning i dette land.

Typografkoret sang så Edv. Griegs herlige sang „Den store hvite flokk“ med *Reidar Kaas* som solist, hvorpå blomsterpåleggingen fant sted.

Jens Teigen nedla krans fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og fremholdt den takknemmelighetsgjeld den faglige organisasjon står i til Holtermann Knudsen for hans usvikelige tro, mot og offervilje i arbeiderklassens kamp.

Martin Tranmæl nedla krans fra „Arbeiderbladet“, idet han uttalte at det er ingen enkelt institusjon som skylder Chr. H. Knudsen så meget som „Arbeiderbladet“. Han har grunnlagt det og fulgt bladets utvikling den hele tid. Han var like til det siste medlem av „Arbeiderbladets“ kontrollkomite og av trykkeristyret — to tillitshverv som han skjøttet med usvikelig interesse.

Chr. H. Knudsens nevø, Einar Henriksen, nedla krans fra familien, og bragte en særlig hilsen fra hans søster og bror i Bergen, som han oplyste var for gamle til å reise til Oslo nu.

Videre blev det nedlagt kranser og blomster fra Det norske Arbeiderpartis stortingsgruppe ved Alfred Madsen, fra Oslo by ved viceordføreren Kr. Aamot.

Likeledes blev det nedlagt kranser og blomsterbuketter fra samtlige fagforbund og fra de fleste fag- og partiforeninger i Oslo og fra en rekke partiorganisasjoner rundt om i landet. Videre blev det nedlagt kranser fra Landskvinneneutvalget, Arbeidernes Ungdomsfylking og Arbeidernes Idrettsforbund.

Efter kransespålegningen spillet Filharmoniske Orkester Schumanns Abendlied.

Kisten blev så båret ut av Folkets Hus av medlemmer av partiets centralstyre.

Utenfor Folkets Hus hadde barnelagenes medlemmer tatt oppstilling og dannet en vakker begynnelse på den lange espalier av fag- og partiforeningsmedlemmer som var mødt frem under sine florumvunne faner. Etter hvert som sørgetoget drog frem, blottet folkemassen sine hoder i dyp ærbødighet for den avdøde høvding, som nu førtes til sitt siste hvilested. Foreningene dannet espalier helt frem til Tullinløkken, og sluttet sig så etter hvert under sine faner til sørgetoget som de fulgte helt op til Majorstuen. Her oppløstes toget, fanene blev tatt ut, men en stor del av deltagerne blev med frem til Vestre Gravlund. Over alt i de gater sørgetoget passerte, var det veldig tilstrømning av folk som stoppet op. All trafikk var innstilt og et gripende alvor satte sitt preg på det hele.

I Krematoriet.

Fremme ved Krematoriet var det også samlet en mengde mennesker. Med marskalkene i spissen blev kisten her båret fra vognen inn i Krematoriet, mens sørgetoget fulgte efter og fylte alle plasser inne i den vakre, stemningsfulle bygning. Handlingen her var enkel, men av betagende virkning. Filharmoniskes kvartett innledet med Schuberts Andante av D-moll.

Edv. Bull holdt følgende tale:

Skal vi si sannheten, får vi innrømme at det er ikke meget vi mennesker vet om det egentlige innerste hos hverandre; men vi har sikkert lov til å si idag ved Christian Holtermann Knudsens bære, at han var en lykkelig mann. Han var lykkelig, fordi han hadde en stor sak å vie sitt liv til, fordi han hadde den sinnets frofasthet som aldri lot ham glemme eller svikte saken, den barnslige enkeltheten som aldri bragte tvil, og alltid gjorde ham modig, og fordi han så sin sak vokse og vokse og følte sin egen andel i veksten. Han blev gammel som det sømmer sig en patriark -- han så sitt eget liv forlenges i frukten av sitt arbeide ut over dødens grense — han så de yngre ta arbeidet op, der han slapp — han gikk inn i den store sammenheng.

Det sterkeste inntrykk vi fikk av Chr. H. Knudsen, vi yngre som møtte ham i det felles arbeid for arbeiderbevegelsen, var det av karakterens renhet. Hans liv var i den grad smeltet sammen med den sak, han levde for, at han likefrem ikke fikk plass til personlige motiver, personlige bihensikter; aldri fikk personlige småtterier lov til å skygge for de store opgaver.

Knudsen var en moden mann, da han tok til med det som skulde bli hans livs gjerning, å reise den norske arbeiderbevegelse — han var næsten 40 år gammel. Tanken om klassereisningens og klassekampens nødvendighet, troen på socialismen hadde fått ro til å vokse sig sterk i ham, før det blev omsatt i handling, og det er kanskje en av hemmelighetene ved at det aldri var vakling i ham.

Knudsen var nok ikke alltid bare fornøid med det som skjedde i arbeiderbevegelsen; men følelsen for solidariteten og samholdet var så sterk i ham, at det aldri falt ham inn at man kunde sette sig op imot det som var organisasjonens vilje. Sikkert har ingenting gått ham mere nær enn de splittelser, arbeiderklassen oplevde i etterkrigsårene, ingenting varmet ham mere enn den samlingen som kom for et par år siden.

Det var et hårdt arbeidslass, han drog, i de første 30—40 årene av den norske arbeiderbevegelses liv — i pressen som er grunnlagt av ham, i partiorganisasjonen, hvor han også var med blandt de første, i storting, i bystyre — og vi skal idag ikke glemme at hans hustru var med til å hjelpe ham å dra lasset i alle de første og tyngste årene. Det kostet på mange slags vis; det kunde bli både smalhals i hjemmet og fengsel; men det bet ikke på Knudsens viljesterke utholdenhet.

Han var ikke redd for å si fra, når det var noe han syntes var galt, og han kunde si fra både hårdt og tydelig og uten persons anseelse. Men selv den, det gikk ut over, merket alltid at det var saken og ikke personen, slagene gjaldt.

Så gammel som Knudsen blev, stod han for oss i arbeiderbevegelsen i de siste årene ofte mest som et symbol — et symbol på enheten, samholdet, kraften i bevegelsen, på den tro som aldri gir op. Men han vedblev alltid — selv i de siste årene, da han ikke lenger orket å stå i sin manndoms store arbeid — å være noe meget mere for oss enn bare et symbol: det gikk sterke varme, personlige følelser fra hele den organiserte norske arbeiderklasse til ham. Vi var, alle sammen, glad i Chr. H. Knudsen, og det er med dyp kjærlighet og takknemlighet vi idag ser ham selv bli til aske, men hans gjerning leve og bære frukt efter ham.

En kort, alvorlig pause og så spilte Filharmoniskes kvartet Edv. Griegs Hjertesorg, mens kisten i et hav av blomster sakte sank ned.

1929.

Året 1929 har på mange måter vært et stille år forsåvidt som det ikke har vært valg eller større politiske begivenheter i vårt land, men ellers har det vært en betydelig organisasjonsvirksomhet i partiet.

Det er således blitt lagt vekt på å stabilisere våre partiavdelinger og å opprette nye avdelinger hvor vi ikke tidligere har hatt fotfeste. Dette arbeide har gitt et godt resultat. Spesielt tilførte arbeidet i den landsomfattende agitasjon i oktober måned partiet mange nye foreninger. I alt er det i årets løp stiftet 129 nye partiforeninger og dessuten er tilmeldt partiet 19 fagforeninger. Det er stiftet en rekke kvinnegrupper og Ungdomsfylkingen har hatt en tilvekst på 58 nye lag. Partiet har ved utgangen av 1929 avdelinger i 530 av samtlige 741 by- og landkommuner.

Partiavisenes utbredelse er øket i betraktelig grad.

Det har i årets løp vært øket tilslutning til opplysningsvirksomheten som partiet driver i fellesskap med Landsorganisasjonen og Ungdomsfylkingen. Således er i vinterhalvåret igang 40 kveldskoler, studiecirklér i partiavdelinger og ungdomslag og fagforeninger. Forelesningskurser har vært holdt ute i distriktene og partiets dagskole er blitt en fast institusjon.

Ved beslutningen på landskommunalkonferansen om opprettelse av by- og herredslag har man oppnådd en større ensartethet i partiavdelingenes kommunalpolitikk. Partiets kommunalkontor som blev opprettet efter landskommunalkonferansen har på den korte tid det har vært i virksomhet, vist at det er stort behov for kontoret og by- og herredslaget er et nødvendig og naturlig ledd i partiets organisatoriske oppbygning.

Alt i alt kan det sies at arbeidet i årets løp har vært virksomt og resultatene viser at partiets organisasjoner og medlemmers innsats for å styrke partiet organisasjonsmessig og propaganda for partiets politikk ikke innskrenker sig bare til store løft i forbindelse med valg.

Centralstyret og landsstyret.

Sammensetning.

Centralstyret hadde i året følgende sammensetning: Oscar Torp, formann, Edv. Bull som den ene viceformann, Martin Tranmæl, redaktør, Alfred Madsen, Eugen Johannessen, Einar Gerhardsen, Josef Larson, Johannes Johannessen. Varamenn for disse: Valdemar Nielsen, Mathias Fredsti, Helga Karlsen, Erling Anthonsen og A. Eliassen.

Magnus Nilssen, viceformann, Olav Oksvik, A. E. Gundersen Harald Halvorsen. Varamenn for disse: Anna Pleyrn, Randolph Arnesen og Arne Strøm. Halvard Olsen med Jens Teigen som personlig varamann, Fra Landskvinneutvalget Sigrid Syvertsen og Inger Kristiansen med henholdsvis Rachel Grep og Helga Ramstad som personlige suppleanter. Fra Ungdomsfylkingen Arnfinn Vik med Birger Aamodt som varamann inntil utgangen av mai måned, fra 1 juni har Anton Ruud vært varamann for fylkingens representant.

Landsstyremedlemmer: Trygve Lie, Akershus, Magnus Johansen, Østfold, Oscar Nilssen, Hedmark, Karl Nedberg, Buskerud, Hans Haugli, Opland, Ole Moen, Telemark, Johan Øydegard, Vest-Agder, Nils Nordheim, Stavanger, Johan Nygaardsvold, Sør-Trøndelag, Ole Øisang, Trondhjem, Wilh. Jacobsen, Nord-Trøndelag, Gitta Jønsson, Troms, Andres Moan, Nordland, Anton Hermo, Finnmark. Varamenn for disse: Ole Gjestad, Møre, Marie Skau, Vestfold, Frantz Johansen, Rogaland, Olaf Solumsmoen, Drammen, O. A. Glasø, Nord-Norge, M. Sørbotten, Sogn og Fjordane.

Jul. B. Olsen, Nord-Norge, A. Buen, Trøndelag, Petrine Stavset, Møre, Johan Sæle, Bergen, Johan Gjøstein, Rogaland, Anton Jensen. Vestfold, Johs. Bergersen, Østfold. Varamenn for disse: Ole J. Fosland, Hordaland, Ole J. Olsen, Sørlandet, Kristoffer Lunde, Telemark, Ludvig Hansen, Østfold.

Dessuten Ture Johansen, Bergen, med Martin Vold, Hamar, som personlig varamann.

Møter.

Centralstyret har i årets løp holdt 28 møter og behandlet 316 saker. Dessuten er holdt et fellesmøte med stortingsgruppen.

Landsstyret holdt møte 18 mars og behandlet 20 saker.

I alt er holdt 30 møter og behandlet 337 saker.

I fellesmøte med stortingsgruppen blev behandlet partiets stilling til skyttervesenet.

Landsstyret behandlet på sitt møte beretninger, regnskaper, budgetter, tollspørsmålet, opplysningsvirksomheten, bladspørsmålet i Østfold, partiets stilling til skyttervesenet og landskommunalkonferansens beslutninger.

Representasjon.

På Norsk Jern- og Metallarbeiderforbunds landsmøte som centralstyret var innbudt til møtte Oscar Torp.

På Arbeidernes Idrettsforbunds landsmøte var partiet representert ved Alfred Madsen.

Martin Tranmæl og Oscar Torp møtte som partiets representanter på Ungdomsfylkingens landsmøte.

I Nordiske studiepøikelmøte i Stockholm deltok som utsendinger fra partiet Valdemar Nielsen, Ole Øisang og Hjalmar Dyrendahl.

Centralstyret har vært representert på de fleste fylkes- og krets- partiets årsmøter. Således på årsmøtet i Hedmark ved Sverre Støstad, i Nordmøre Ole Øisang, i Rogaland Edv. Bull, på Opland Oscar Torp, i Akershus Magnus Nilssen, i Hordaland Andr. Moan, i Østfold Oscar Torp og Martin Tranmæl, i Sør-Trøndelag Martin Tranmæl, i Inntrøndelag Hjalmar Dyrendahl, i Vest-Agder Ola Solberg, i Gudbrandsdalen Oscar Nilssen, i Buskerud Chr. Hornsrud, i Sogn og Fjordane Olav Oksvik, i Søndmøre og Romsdal Olav Oksvik, i Helgeland Ole Øisang, i Nordland Olav Oksvik.

Landskommunalkonferansen.

Efter innbydelse av partiets centralstyre og Landsorganisasjonens sekretariat blev det i dagene 16 og 17 mars holdt en landskommunalkonferanse.

I konferansen deltok 306 representanter fra partiavdelinger i 186 kommuner, 18 representanter fra fylkes-, krets- og til landspartiet direktede tilsluttede bypartier. Videre deltok 15 representanter fra Landsorganisasjonens sekretariat og 4 fagforbund og 9 centralstyremedlemmer og 1 representant for landskvinneutvalget og 1 fra Ungdomsfylkingen.

I alt deltok 359 representanter.

Konferansen behandlet gjeldskrisen, arbeidsledigheten, nødsarbeidet, skattespørsmål i kommunene og samarbeidet mellom Arbeiderpartiets kommunefraksjoner.

Konferansen besluttet å danne Arbeiderpartiets by- og herredslag. Det er utgitt trykt protokoll fra konferansens forhandlinger.

Utvalg og komitéer.

Agitasjonsutvalg: Oscar Torp, formann, Martin Tranmæl, Einar Gerhardsen, Valdemar Nielsen, Thina Thorleifsen, Olav Oksvik og Hjalmar Dyrendahl.

Internasjonale utvalg: Edv. Bull, formann, Haakon Meyer, Magnus Nilssen, Martin Tranmæl, Oscar Torp og Rachel Grepp.

Samarbeidskomitéen: Oscar Torp og Martin Tranmæl valgt av partiets centralstyre, Halvard Olsen og Johs. M. P. Ødegaard valgt av sekretariatet. Komitéens sekretær er Alfred Madsen.

Felleskomitéen for opplysningsvirksomheten: Oscar Torp, formann, Edv. Bull valgt av partiets centralstyre, Halvard Olsen, Valdemar Nielsen valgt av sekretariatet og Einar Gerhardsen og Hjalmar Dyrendahl fra Ungdomsfylkingen. Haakon Lie er komitéens sekretær.

Forlagskomitéen: Oscar Torp, formann, Sverre Sivertsen, Randolf Arnesen, A. E. Gundersen og Johan Sandtrø.

Kontrollkomitéen: Oscar Torp, formann, Valdemar Nielsen, Olav Oksvik og Einar Gerhardsen valgt av centralstyret, Harald Bjørnstad fra personalet i Ekspedisjonen og Arnold Vik fra personalet i redaksjonen, Karl Andersen fra Akers Arbeiderparti, Amandus Holthe fra Oslo Arbeiderparti og Edw. Mørk fra Oslo og Omegns faglige Samorganisasjon.

Arbeidernes Aktietrykkeris styre: Oscar Torp, Martin Tranmæl, Jens Teigen, Max Madle, Tor Eriksen, Valdemar Nielsen.

Landskomitéen for barnelagsvirksomheten: Thina Thorleifsen, formann, Sigrid Syvertsen, Per Kviberg, Sigrid Thomassen, Trygve Frøyland-Nilssen og Johan Sandtrø.

Kooperative utvalg: Alfred Madsen, formann, Sven Svensson, Sigrid Syvertsen, Carl Bonnevie og Bjarne Jullum.

Landbruksutvalget: Oscar Nilssen, formann, Sven Skaardal, Johs. Bøe, Johan Nygaardsvold, Andr. Moan og Joh. Mathiassen.

Landsboligutvalget: Randolf Arnesen, formann, A. E. Gundersen, næstformann, Arnold Wik, sekretær, Nanna Broch og Arthur Karlsen.

Særskilte komitéer.

Samlingskongressen gav centralstyret i oppdrag til førstkommende landsmøte ved komitéer å få utarbeidet forslag til retningslinjer for partiets faglige politikk, antimilitære retningslinjer og å nedsette en komité til å utarbeide et programforslag.

I centralstyrets møte 21 januar blev disse komitéer valgt. For

de faglige retningslinjer: Martin Tranmæl, Halvard Olsen, Johs. M. P. Ødegaard, Eugen Johannessen og Edw. Mørk.

For de antimilitære retningslinjer: Oscar Torp, B. Olsen-Hagen og Fr. Monsen og fra Ungdomsfylkingen Einar Gerhardsen, Arne Strøm og Hjalmar Dyrendahl.

Programkomité: Edv. Bull, Oscar Torp, Magnus Nilssen, Alfred Madsen og Sverre Støstad.

I møte 28 januar besluttet centralstyret ved en komité å få utredet spørsmålet om opprettelse av et Arbeidernes ordensvern. Som medlemmer av komitéen blev valgt Oscar Torp, Einar Gerhardsen og Olav Oksvik. Videre besluttetes å anmode Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat om å tiltre komitéen med 3 medlemmer. Sekretariatet erklærte sig villig til dette og valgte som medlemmer av komitéen Halvard Olsen, Trygve Lie og Sigurd Forbord, med Thorbjørn Dahl som varamann.

Komitéen har innhentet opplysninger fra andre land, hvor arbeiderpartiene har ordensvern, men komitéen har ennå ikke ved årsskiftet fått utarbeidet endelig innstilling, da 2 av dens medlemmer har vært bortreist i lengere tid.

Efter en diskusjon i partipressen om partiets stilling til sprogspørsmålet besluttet centralstyret i møte 9 september å nedsette en komité til å utrede spørsmålet om partiets stilling til sprog- og andre kulturspørsmål.

Som medlemmer av komitéen blev valgt Halvdan Koth, formann, Edv. Bull, Magnus Nilssen, Johan Nygaardsvold og Olav Steinnes.

Agitasjonen.

Til tross for at det ikke var valgår blev det i 1929 utført en omfattende agitasjon hele året med en stor opspurt i oktober måned.

I februar besluttet centralstyret at de to første uker i oktober skulde benyttes til et samlet krafttak for å få stiftet nye foreninger, øket utbredelsen av partipressen og innsamlingen av midler til opplysningsvirksomheten.

Partiorganisasjonene utviste stor interesse og forberedte arbeidet i god tid. Det viste sig at det var ugjørlig å rekke over alt i de 2 uker. Agisasjonsukene blev derfor forlenget til å omfatte hele oktober måned.

I den utadvendte agitasjon blev det særlig lagt vekt på partiets avrustningskrav og på å avsløre borgerpartienes vilje og evneløshet til å løse gjeldsspørsmålet.

Det blev utgitt en brosjyre om gjeldskrisen og trykt nytt oplag av Fr. Monsens brosjyre om „Sannheten om Militærvesenet“.

En særskilt opslagsplakat som blev trykt i anledning agitasjonsuken blev det sendt ut 20 000 av.

For innsamling av midler til opplysningsvirksomheten blev det trykt et merke med Chr. Holtermann Knudsens bilde på. Prisen på merket blev satt til 50 øre.

Det blev arrangert flere lengere agitasjonsturnéer i distrikter partiorganisasjonen er svakest. Således i Senjen, Trondenes og Nordland fylke. Likeledes i Søndmøre, Romsdal og distriktene vestover til Rogaland og i Vest-Agder.

I alt blev det gjennom partikontoret og distriktsorganisasjonene ordnet med foredragsholdere til 560 møter.

Om resultatene av agitasjonsuken kan det sies at det blev en av de mest vellykkede som partiet nogen gang har hatt. Ikke minst er dette tilfelle når man tar i betraktning at det ikke var valgår, men et såkaldt stille år mellom valgene.

Det blev stiftet 60 nye partiforeninger, foruten 10 kvinneavdelinger. Dessuten blev det i forbindelse med agitasjonsmøter gjort forberedelser til stiftelse av ytterligere 43 foreninger.

I samarbeidst mellem ungdomsfylkingen og partiavdelinger blev det under agitasjonen stiftet 19 ungdomslag.

Efter opgave fra 20 av partiets 41 aviser blev tilsammen på disse tegnet 5 229 abonnenter under agitasjonsukene.

Av partiforlagets brosjyrer blev det solgt ca. 20 000.

Ved årsskiftet var det ennå ikke levert oppgjør fra alle distriktsorganisasjoner for salget av Chr. Holtermann Knudsen merket. Det kan således ikke sies hvor stort beløp det i alt er solgt merker for.

Agitasjonsreiser.

Aldor Ingebrigtsen på Vestlandsturné.

I september og oktober måned foretok Aldor Ingebrigtsen en sammenhengende agitasjonstur i fylkene fra Møre og vestover til Rogaland.

I Møre talte Ingebrigtsen på følgende steder: Moltu, Fosnavåg, Ulsteinvik, Brandal, Hareide, Giskøy, Valderhaug, Vigra, Lepsøy, Longva, Austnes, Hildrestrande, Brattvågen og Spjelkavik. I alt 14 foredrag for 700 tilhørere.

I forbindelse med foredraget på Vigra blev det besluttet å opta arbeidet i partiforeningen, som da hadde ligget nede en tid.

I Sogn og Fjordane blev det holdt foredrag på følgende steder: Mjømna, Bjørknesøy, Eidsbotten, Dalsøyra, Opdalsøyra, Haveland,

Eivindvik, Sygnafest, Losna, Færøy, Lifjorden, Kvalheim, Raudeberg, Statlandet, Selje og Måløy. I alt 16 foredrag for 300 tilhørere. På Dalsøyra, Opdalsøyra og Selje blev nedsatt utvalg som skulde få i stand partilag. På Haveland stiftedes arbeiderlag, likeså i Eivindvik og Sygnafest.

I *Hordaland* holdt Ingebrigtsen foredrag på følgende steder: Bøvågen, Manger, Alversund, Knarrevik, Risnes, Sund, Toft i Nordhordland, Blomvåg, Alvheim, Nautnes, Hellesøy, Hernar, Austreim og Fedje. I alt 14 foredrag for 400 tilhørere. I Nautnes og Hernar stiftedes fisker- og arbeiderlag. I Fedje blev nedsatt et utvalg som skulde forberede stiftelse av partiforening.

I *Rogaland* blev det holdt foredrag på følgende steder: Hauge-sund (2), Hagland, Vigsnes, Koppervik, Kvitsøy, Tuestad, Kvalavåg, Klingsheim, Brusand, Hellevik og Egersund. I alt 12 foredrag for 700 tilhørere. På Klingsheim stiftedes arbeiderlag. I Hellevik blev nedsatt et utvalg som skulde danne arbeiderlag for Egersunds landsogn.

Det blev i alt på Vestlandsturen holdt 56 foredrag for 2200 tilhørere og det blev stiftet 6 nye foreninger. Dessuten blev det nedsatt utvalg på 6 steder som skulde få i stand foreninger.

Olav Oksvik i Nord-Norge.

I september og oktober reiste Olav Oksvik på agitasjon i Nordland og Troms. Han holdt foredrag på følgende steder i Nordland fylke: Kabelvåg, Henningsvær, Leknes, Eggum i Borge, Vestersand i Borge, Stamsund, Østnesfjorden, Fiskfjorden, Sigerfjord, Melbo, Straumsjø, Malnes, Strengelvåg, Toftenes, Eidsfjord, Bleik, Andenes, og Dverberg.

I Trondenes krets: Lundenes, Bjarkøy, Kasfjord, Hemmestad i Kvæfjord, Gofjorden i Kvæfjord; Kvæøya, Borkenes, Mekila, Kana-vågen, Kilbotn, Gausvik, Kynna, Trøssemark, Bortås, Skånland, Sandstrand, Tovik, Sørroldnes, og Sannermark.

I Senjen krets: Renså, Grovfjorden, Gratangsbotn, Folvik, Grønes, Hamvik, Ondervåg, Brøstad, Sjøveien, Lavangen, Medby, Salangsdalen, Bardo, og Sørreissa. Tilsammen blev det på turen holdt 52 foredrag. Nye foreninger blev stiftet i Kabelvåg, Henningsvær, Leknes, Bleik, Mekila, pr. Harstad, og Skånland.

Dessuten rekonstruertes foreningen i Sortland.

K. Bergsvik i Hordaland.

Fra 12 — 28 oktober reiste K. Bergsvik på en sammenhengende turné i Hordaland og talte på møter på følgende steder: Odda (2),

Røldal, Fjæra, Skånevik, Etne, Flateråker, Opdalseid, Våge, Lillebø, Fitjar, Sunde i Kvinherad. Tilsammen 12 foredrag.

Oscar Torp på turné i byene ved Skiensfjorden og Sør- og Vestlandsbyene.

I agitasjonsukene talte Oscar Torp på møter i byene ved Skiensfjorden og Sør- og Vestlandsbyene. Tilsammen 14 foredrag for 2300 tilhørere.

Johs. Beck i Setesdal.

I siste uke i oktober foretok Johs. Beck en agitasjonstur i Setesdal og holdt foredrag og på følgende steder: Bygland (4), Hylestad Valle (2), og Bykle. Tilsammen 8 foredrag.

Olav Oksvik i Rogaland og Vest-Agder.

I tiden 11 november til 7 desember reiste Olav Oksvik på en sammenhengende turné i Rogaland og Vest-Agder og holdt foredrag på følgende steder i Rogaland:

Stjernarøy, Hinnøy, Dirdal, Høle, Klepp, Bjerkreim, Nedstrand, Hjelmeland, Varhaug, Roaldsøy, Sand, og Sulda (2).

Det blev stiftet foreninger i Høle, Bjerkreim, Hjelmeland, og Suldal.

I Vest-Agder blev det holdt møter på følgende steder:

Øye i Kvinnesdal, Fedal, Herad, Spinn. Austad, Spangereid, Vigmostad, Bakke, Tonstad, og Øvre Sirdal.

I Spangereid blev det stiftet en forening. Tilsammen blev det på turen holdt 23 foredrag og 5 nye foreninger blev stiftet.

Olav Sæter i Nordre Østerdalen.

Olav Sæter foretok en agitasjonstur i oktober måned i Nordre Østerdalen og holdt foredrag på følgende steder:

Alvdal (2), Tynset, Tyldal, Tolga, Vingelen, Dalsbygden, Øvre Rendal (3). Tilsammen 10 foredrag for ca. 700 tilhørere.

Det blev stiftet foreninger i Tyldal, Tolga, Vingelen, Dalsbygda, og i Elvål i Rendalen.

Oscar Nilssen på Vest-Opland.

Siste halvdel av september måned reiste Oscar Nilssen på agitasjon på Vest-Opland og talte på følgende steder: Totenviken, Skreia, Lena, Kolbu, (2) Eina, Vardal, Biri, Revadalen, Snertingdalen, Dokka, Nordsinni, Jaren, og Gran. Tilsammen 14 foredrag. Det blev på turen stiftet partiforening i Revadalen.

Svend Skaardal i Helgeland.

Fra 13 september reiste Svend Skaardal på en 3 ukers agitasjonstur i Helgeland hvor han holdt foredrag på følgende steder: Hommelstø, Vik, Holm i Bindalen, Skogmo, Lysingen, Sund i Vik, Helstadløkka, Vega, Brønnøysund, Bjørn, Salfjellsjø, Seløy, Drevja, Mosjøen, Hemnes, Sjøna, Utskorpen, Bardal, Tjøtta, Stamsund, Skåland. Tilsammen 21 foredrag.

Thina Thorleifsen i Nordmøre.

Thina Thorleifsen reiste på turné for Landskvinneutvalget i Nordmøre i oktober og holdt foredrag på følgende steder: Surna (2), Straumsnes, Kvernes, Kristiansund (2), Læra, Thorjulvågen, Todalen, Foldfjord, Engjan, Betten, Aure, Dahle, Bruhagen, Sunndalen, Batnfjorden, Tingvold. Tilsammen 18 foredrag.

Enkeltforedrag.

Oskar Torp: Oslo (24), Åmot (3), Elverum (3), Braskereidfoss, Sarpsborg (2), Drammen, Trondhjem (4), Oppegård, Halden (3), Lørenskog, Bergen (3), Øistese, Jaren, Brandbu, Nesodden (3), Evje (2), Kongsberg (2), Askim, Mysen, Bryn, Ålesund (2), Molde, Kristiansund, Hommelvik. Tilsammen 64 foredrag. Dessuten 14 foredrag på en turné. I alt 78 foredrag.

Martin Tranmæl: Oslo (25), S. Land, Skreia, Kap, Bergen (2), Melhus, Trondhjem (3), Jevnaker, Aker (4), Bekkestrand, Skoger, Ringsaker, Røros, Engjan (2), Ullefoss, Skoppum, Krokstadelven, Bærum, Sauland, Heddal (2), Mosby Øvrebø, Bjelland, Lausdal, Finnsland, Øylesbø, Moss, Drammen, Mysen, Ørje, Tyristrand, Aremark, Tistedal, Idd, Halden, Røyken, Eidsvoll, Langset, Heggedal, Grong, Snåsa, Steinkjer, Orkanger. Tilsammen 75 foredrag.

Olav Oksvik: Molde, Ålesund, Hjelset, Bud, Eidsvåg, Ørskog, Vatne, Frena, Skedsmo, Hvalstad, Lommedal, Fet, (2), Oppegård, Rælingen (3), Åkrene, Svelvik, Husvik, Ramnes, Dombås, Noragutu, Drammen og Høyanger. Tilsammsn 25 foredrag, dessuten 75 foredrag på turnéer i Nord-Norge—Rogaland og Vest-Agder. I alt 100 foredrag.

Rolf Gerhardsen: Sarpsborg (7), Sannesund (4), Torp (4), Moss (3), Greåker (3), Borgenhaugen (3), Skjeberg (2), Elverhøi (2), Oslo (2), Mysen (2), Tune, Rakkestad, Askim, Halden, Fredrikstad, Gressvik, Torsnes, Glemmen, Lisleby, Rygge. Tilsammen 42 foredrag.

Thina Thorleifsen. Oslo (10), Bødalen, Skedsmo, Bryn (2), Ullefoss, Odalen, Solbergelven, Askim, Ørje, Drammen (2), Lillestrøm,

Skien, Skotfoss, Spydeberg, Nymoen (2), Eidskogen, Braskereidfoss, Holmestrand, Bekkestranden, Nittedalen, Myrvold, Kjelsås, Viken i Ådal, Trondhjem, Kolbotn, Lierstranden, Numedal. Tilsammen 39 foredrag. Dessuten 17 foredrag på en turné i Nordmøre. I alt 56 foredrag.

Aldor Ingebrigtsen: Tromsø (6), Krøderen, Høvik, Oslo (2), Solemskogen, Risør, Skotterud, Rossfjord, Kalfjordeidet, Lyngseidet, Storsteinnes, Skuldfjord, Skutvik, Nordbinesset, Lakseidet, Havnvåg, Navarn. Tilsammen 23 foredrag. Dessuten 56 foredrag på en turné på Vestlandet. I alt 79 foredrag.

Hjalmar Dyrendahl: Rælingen, Hasle, Ås, Bergen, Arna, Laksevåg, Slemmestad, Oslo (7), Lierstrand, Nesodden, Åsen, Hurdal, Drangedal (2), Tynset, Braskereidfoss, Skedsmo, Hønefoss, Ski, Lier, Hakedal, Nordstrand, Kråkstad, Simensbråten. Tilsammen 30 foredrag.

K. M. Nordanger: Sandefjord, Skien, Oslo (3), Lillestrøm (2), Nesodden, Vågå, Søndre Høland, Fagernes, Voss, Aker, Blaker, Norderhov, Sør-Fron, Bergen, Stavanger, Trondhjem. Tilsammen 21 foredrag.

Helga Karlsen: Oslo (20), Sarpsborg, Eidsvoll, Horten, Tønsberg, Larvik, Nydalen, Bødalen, Lilleaker, Hamar, Askim, Bekkestrand, Bergen (2), Asker, Bryn (2), Drammen (2), Orkanger, Vinstra, Ski, Sande (2), Elverum, Svarstad, Drangedal (3), Skarnes, Ål, Mjøndalen, Løiten. Tilsammen 52 foredrag. Dessuten 9 foredrag på en turné i Hordaland. I alt 61 foredrag.

Alfred Madsen: Oslo (7), Skien, Drammen, Kongsberg, Våler, Aker (4), Moss, Krødsherad, Fåberg, Lillehammer, Lunde, Kviteseid, Gjøvik, Skedsmo, Flesberg, Feiring, Tromsø og Gol. Tilsammen 27 foredrag.

Olav Sæther: Elverum (3), Værdal (2), Trysil (2), Ø. Rendalen, Y. Rendalen, Austmarka, Grue, Disenå, Furnes, Åbøgen, Åsnes (2). Tilsammen 16 foredrag. Dessuten 9 på en turné i Nordre Østerdal. I alt 25 foredrag.

Sigrid Syvertsen: Eidsvoll, Strømmen, Sandnes (2), Sauda (2), Voss, Jessheim, Lilleaker, Spikkestad, Tvedestrand, Løten, Krogstad-elven, Stabekk, Lillestrøm, Romedal, Ilseng, Mæl, Atrå, Austbygden, Rjukan, Disenåen, Oslo (10). Tilsammen 32 foredrag.

B. Olsen-Hagen: Oslo (13), Stavanger (7), Lillestrøm, Odda, Bryn, Grorud, Oppegård, Egersund, Varhaug, Hauge i Dalene, Åkra, Hinna, Hillevåg, Nordheim, Bryne, Frøyland og Vigsnes. Tilsammen 35 foredrag.

Finn Moe: Oslo (23), Nøtterøy, Trondhjem, Halden, Hundorp, Strømmen, Lørenskog, Lillestrøm, Simensbråten (3), Stabekk. Tilsammen 34 foredrag.

Anton Jenssen: Sandefjord, Larvik, Horten (2), Tønsberg (3), Nøtterøy (4), Drammen, Lardal (2), Våle, Strømsgodset, Ramnes, Stavern, Brunlanes, Sem, Slagen. Tilsammen 21 foredrag.

Olaf Johansen: Oslo (3), Stord (2), Kolbotn, Hamar (2), Lommedal, Seljor, Sandefjord, Sandeherad (3), Lillehammer, Dombås, Åkrene, Åmot, Osset, Delsset, Haga. Tilsammen 21 foredrag.

Svend Skaardal: 7 foredrag i Sør-Trøndelag og 21 foredrag på turné i Helgeland. I alt 28 foredrag.

Ella Anker: Oslo (9), Høibråten, Gulskogen, Hokksund, Øiestad, Arendal (2), Drammen (2), Risør, Hønefoss, Åmot, Åssiden, Dal. Tilsammen 22 foredrag.

E. O. Solbakken: Kristiansund (9), Sunndalsøra, Valsøyfjord (3), Bruhagen, Dahle, Surnadal (3), Tustna. Tilsammen 19 foredrag.

Johan Wik: Hvittingfoss, Høvik, Ålvik, Ski, Overhalla, Namsos (2), Namskogan, Fosnes, Gjeslingene, Borgan, Ramstad, Vabø, Ulsund, Hunnestad, Ofstad, Lysø, Rørvik. Tilsammen 18 foredrag.

Olav Vegheim: Kristiansand, Skien, Porsgrund, Notodden, Bø, Sauherad, Brunkeberg, Lårdal, Høgdalsmo, Holla, Lunde, Kviteseid, Tinn, Bamle (3) og Drangedal (2). Tilsammen 18 foredrag.

Konrad Knudsen: Norderhov (4), Hole (3), Hønefoss (3), Lier (4), Tyristrand (3), Drolsum, Hen, Røyken, Viken i Ådal (2), Nes i Ådal, Hvittingfoss, Nymoene, Veme (2), Røste i Ådal, Øvre Sandsvær og Ål (2). Tilsammen 31 foredrag.

Einar Gerhardsen: Trolldalen, Fredrikstad (2), Sarpsborg, Torp, Gresvik, Øyenkilen, Gamlebyen, Torsnes, Spjærøy, Grorud, Jevnaker, Kjelsås og Oslo (16). Tilsammen 29 foredrag.

Alfons Johansen: Eidsvoll, Andenes, Bleik, Høibråten, Sørreisa, Lundenes, Kasfjord, Borkenes (2), Hemmestad, Harstad, Kaneborg, Medkila, Sørvik, Sørvikmark, Fauske, Meløyvær (2), Evenskjær, Aune. Tilsammen 20 foredrag.

Nils Steen: Krokstadelven (4), Solbergelven (2), Tyristrand (2), Ask, Hovind i Telemark, Eydehavn, Nore, Jondalen, Opdal, Vegli, Olberg. Tilsammen 16 foredrag.

Johan Jensen: Olberg, Etnedalen, Aurdal, Ø. Slidre (2), Trysil, Gol (2), Gulsvik, Flå, Stavn, Børtnes, Nesbyen (2), Ål, Nestun, Fana. Tilsammen 17 foredrag.

Ingvald Førre: Drammen, Sand i Ryfylke, Avaldsnes (3), Oslo, Strømmen, Vinje, Rygge, Haugesund (8). Tilsammen 17 foredrag.

Hans Amundsen: Strømmen, Sand i Ryfylke, Drammen, Henn, Hønefoss, Skedsmo, Kongsvinger, Oslo (6), Aker (4). Tilsammen 17 foredrag.

Fr. Monsen: Oslo (3), Skien, Lørenskog, Drammen, Elverum, Ørskogfjellet, Hønefoss, Bergen, Ringsaker (7). Tils. 17 foredrag.

Ola Solberg: Arendal (2), Stabekk, Notodden, Øyestad, Hol i Hallingdal, Gjeilo, Drammen, Hoveskov, Akkerhaugen, Ubergsmoen, Mandal, Tromøy (3), Rekevik, Skare, Brattekleiv, Froland (2), Indre Søndeled, Aamli, Vegusdal, Lillesand og Eydehavn. Tilsammen 25 foredrag.

P. Rumohr Aarvold: Nøtterøy (5), Stokke, Sandefjord (3), Hoff, Hillestad (2), Slagen (2), Horten, Tønsberg (11). Tilsammen 26 foredrag.

Bjarne Jullum: Oslo (9), Aker (5), Kolbotn, Fettsund, Raufoss, Hakadal, Bjørkelangen, Bærum, Lillestrøm. I alt 21 foredrag.

Arne Magnussen: Moss, Rygge, Jeløy (2), Kraakerøy (2), Sarpsborg, Skjeberg, Greaaaker, Rødenes, Mysen, Askim (3), Spydeberg (2), Skiptvedt, Rømskogen, Holmestrand. I alt 19 foredrag.

Johannes Bøe: Raufoss (3), Ringebu (3), Lunner (2), Brandbu (2), Jevnaker (2), Norderhov, Nes i Hallingdal (2), N. Land (2), Oslo, Namsos (4), Gran. Tilsammen 23 foredrag.

Kristian Rothaug: Aasen (3), Skogn (2), Verdal (3), Røra (3), Sparbu (5), Sandvollan, Malm (2), Steinkjer,—Grong, Harran, Mer-aaker (2). Tilsammen 24 foredrag.

O. K. Norgaard: Sparbu (5), Beistad, Namdalseid. Tilsammen 7 foredrag.

Hans Ystgaard: Sparbu (9), Skogn, Verdal (2), Snaasa, Ogndal, Røra. Tilsammen 15 foredrag.

Thorbjørn Dahl: Oslo (4), Lørenskog, Fettsund, Urskog, Mysen, Kristiansand, Arendal, Vadsø, Vardø, Kirkenes. I alt 13 foredrag.

Herman Thornes: Namsos (5), Bangsund, Fosnes (2), Vemundvik, Bangdalen (2), Namdalseid, Klinga, Namsskogan, Harran (2), Grong, Kolvereid (2), Høylandet. Tilsammen 20 foredrag.

I. K. Hognestad: Moi, Hovsherred, Egersund (2), Helvik, Bjerkreim, Brusand, Vigrestad, Nærbø, Time (2), Klepp, Sandnes (2), Stavanger (2), Malde, Håland, Jørpeland, Fiskå, Kvitsøy, Vigsnes, Vormedal, Sauda, Suldalsosen, Førland, Sand. Tilsammen 27 foredrag.

Johan Nygaardsvold: Trondhjem, Kviteseid (2), Røros, Frosta (2), Verdalen, Hommelvik (2), Ranheim, Jøsund, Lysøund, Åfjorden, Lommedalen, Malvik, Heimdal, Hasselvika, Fevåg, Råkvåg, Drammen. Tilsammen 20 foredrag.

Ivar Aarseth: Rognes, Lørenskog, Sandsvær (2), Oslo (3), Lånke, Selbu, Fandrem, Klæbu, Ålen (2), Hessdalen, Frosta. Tilsammen 15 foredrag.

Einar Lien: Elverum (6), Våler i Solør (2), Romedal (2), Valset (2), Trysil, Løten. Tilsammen 14 foredrag.

Oscar Ihlebæk: Hordaland (5), Sogn (4), Bergen (5), Stavanger. Tilsammen 15 foredrag.

Martin Aune: 20 foredrag i Nord-Troms og Finnmark.

Trygve Lie: Hurdal, Agnes, Lillestrøm, Skedsmo, Alvdal, Aker (4), Oslo (6). Tilsammen 15 foredrag.

Naftali M. Nilsen: Narvik (4), Bjerkvik, Kjøpsvik (2), Drag (2), Kjeldebotten, Ballangsmarken, Tårstad, Ankenes. Tilsammen 13 foredrag.

Oskar Andersen: Rjukan (5), Mæl (2), Atrå (2), Hovin, Miland, Tessungdalen. Tilsammen 12 foredrag.

Lars Moen: Ringeby, Holtålen, Lora, Garmo, Lia, Fossbergom, Skåbu, Kvikne, Vågåmo, Lalm, Harpefoss, Tretten. Tilsammen 12 foredrag.

Sven Dalen: Halden (2), Fredrikstad (4), Greåker (3), Hauge, Hofslundsøen, Råde. Tilsammen 12 foredrag.

Harald Halvorsen: Aker (4), Finnskogen, Aurskog, Åsnes, Grue, Jaren, Svene, Nes i Romerike. Tilsammen 11 foredrag.

Johs. Beck: Åmli (2), Arendal, Mykland (3), Vegårdshei, Gjerstad, Gjøvdal, Øyestad, Herefoss. Tilsammen 11 foredrag. Dessuten 8 foredrag på en turné i Setesdal. I alt 19 foredrag.

Rachel Grepp: Grorud, Bergen, Moss, Oslo (7). Ialt 11 foredrag.

H. Moe Jacobsen: Fellingfors, Skaland, Glomfjorden (2), Mosjøen (7). Tilsammen 11 foredrag.

Andr. Moan: Stavn, Flå, Leinset, Skjønstå, Kvitblik (3), Saltdal, Bergen. Tilsammen 9 foredrag.

Karl Nedberg: Hen, Veme, Solbergelven (2), Snarum, Svene, Rollag, Krokstadelven, Nymoen. Tilsammen 9 foredrag.

Haakon Hoff: Mandal, Farsund, Kvinesdal, Fjorland, Grindheim, Konsmo (2), Knaben, Øyslebø. Tilsammen 9 foredrag.

O. H. Maurstad: Vegårdshei (3), Arendal (2), Tvedestrand, Gjøvdal, Åmli, Tovdal. Tilsammen 9 foredrag.

Magnus Johansen: Ås, Spydeberg, Mysen, Skjeberg (2), Trøkstad (2), Båstad, Tune, Eidsberg. Tilsammen 10 foredrag.

Magnus Nilssen: Setre i Hurum, Tønsberg, Larvik, Ås, Kråksfad, Oslo (6). Tilsammen 11 foredrag.

Martin Wold: Våler (2), Elverum (2), Trysil, Løten (2), Rome-
dal (3), Stange (2), Nord-Odal (3), Folldal, Furnes. Tilsammen 17
foredrag.

Joh. Mathiassen: Sande, Nøtterøy, Slagen, Brunlanes, Lardal (2),
Våle, Botne, Asker. Tilsammen 9 foredrag.

Olav Andresen: 12 foredrag i Telemark.

E. Haganes: 39 foredrag i Valdres.

Sigurd Meisdalshagen: 18 foredrag i Valdres.

Halvor Rusten: 3 foredrag i Valdres.

Nils Hjelmteit: Oslo, Kristiansund (2), Hægeland, Vennesla,
Vegårshei. Tilsammen 6 foredrag.

Niels Ødegaard: 10 foredrag i Opland.

Egil Hernes: Vågå, Heidal, Kvam (2), Vinstra, Ruste, Hundorp
(2), Harpefoss. Tilsammen 9 foredrag.

Gitta Jønsson: 25 foredrag i Nord-Troms og Nordland.

Olav Larssen: Eidskog (2), Vang, Ringsaker, Øier (2). Tilsammen
6 foredrag.

Olav Steinnes: Høvik, Drammen, Bryn, Nesbyen, Fyresdal. Til-
sammen. 5 foredrag.

C. S. Bentzen: Krødsherad, Ådal (2), Hønefoss (2), Åsbygden.
Tilsammen 6 foredrag.

Jul. B. Olsen: Narvik, Tårstad, Ankenes, Herjangen, Bogen,
Lenvikmark. Tilsammen 6 foredrag.

Peder Løwe: Kjelsås, Åsnes, Kløfta, Urskog (2), Krapfoss, Jeløy
Tilsammen 7 foredrag.

Alb. Moen: Innerøy, Ogndal, Sparbu (2), Grong, Bærum, Brandbu.
Tilsammen 7 foredrag.

B. Flood-Engebreetsen: Bodin, Sulitjelma (3), Glomfjord (3), Bodø
(10). Tilsammen 17 foredrag.

O. Jensen: 5 foredrag i Stavanger.

Magnus Karlsen: Stavanger (4), Hetland, Sandnes. Tilsammen
6 foredrag.

Nils Fagerjord: Åndalsnes, Isfjorden, Hovdenak, Nesjestranda,
Gossa. Tilsammen 5 foredrag.

Halvor Storhaug: 10 foredrag i Telemark.

Torbjørn Henriksen: Holmestrand, Larvik, Oslo (4). Tilsammen
6 foredrag.

Randolf Arnesen: Lillestrøm, Oslo (3).

Corn. Holmbo: Tårstad, Harstad, Grundfjord, Lenvik, Hillesøy.
Tilsammen 5 foredrag.

Carl Hornli: Mykland (2), Høneklev (2), Øiestad, Ø. Moland, Vegårdshei, Froland (3). Tilsammen 10 foredrag.

Alfr. M. Nilsen: Risløkken i Aker, Lørenskog, Åros, Hurdal. Tilsammen 5 foredrag.

Anna Pleyrn: Eidsvold (2), Høibråten, Dal, Lilleaker, Lillestrøm. Tilsammen 6 foredrag.

D. Holme: Froland, Åmli, Mykland, Iveland. Tilsammen 4 foredrag.

L. O. Waldersnes: Svelgen (2), Hordabø (3), Nesttun (2). Tilsammen 7 foredrag.

Hans P. Haugli: Bøverbru, Kolbu (3), Breiskallen. Tilsammen 5 foredrag.

Johs. Haglund: Øvre Eiker (2), Spikkestad, Sætre i Hurum, Krokstadelven (2). Tilsammen 6 foredrag.

N. Hallan: Namdalseid, Sparbu, Verdal (2), Frol, Skogn. Tilsammen 6 foredrag.

Ole Øisang: 30 foredrag i Trøndelag.

Godtfr. Gran: Tyssedal, Røra, Odda (4), Ålvik. Tilsammen 7 foredrag.

Edv. Endresen: 2 foredrag i Heidal.

Jul. Pettersen: 8 foredrag i Gudbrandsdalen.

Martinius Høgaasen: 7 foredrag i Gudbrandsdalen.

Ivar Dahle: 4 foredrag i Gudbrandsdalen.

Johs. Borchgrevink: Eiliverum (6), Vaaler.

Anders A. Lothe: Kinn, Høyanger, Eltvik.

Ole Gjestad: Stemshaug, Valsøyfjord (2), Sunndal.

Haakon Meyer: Bø, Notodden, Lillestrøm.

Anton Andreassen: Fåberg (2), Follehu.

Johs. Kinserdal: Østre Moland, Froland, Øiestad, Tvedestrand.

Erik Vangberg: Hammerfest, Elvebakken, Oldervik, Lyngseidet, Rossfjord. Tilsammen 5 foredrag.

Chr. Hornsrud: Vestfold, Hedmark, Drammen, Møre, 5 i Buskerud. Tilsammen 9 foredrag.

A. Nygaard: Tofte i Hurum, Sigdal, Ytre Sandsvær, Drammen. Tilsammen 4 foredrag.

O. Midtrød: Jessheim, Skedsmo, Åros i Røyken, Golia i Ø. Aker. Tilsammen 5 foredrag.

Th. Heilund: Ski (2), Kråkstad, Lilleaker, Høvik, Kjelsås, Dal, Modum, Gran, Hakadal. Tilsammen 10 foredrag.

Lars Sandnes: Surnadal (2), Valsøyfjord.

Anton Alvestad: Ålesund (2), Vatne, Ørskogfjellet, Brandbu, Eidsvågen, Spjelkavik, Volda, Ørsta. Tilsammen 9 foredrag.

E. Norèn: Høyanger, Bergen (2).

O. K. Steinholdt: Lakselv, Kjøllefjord, Oslo.

Gunnar Ousland: 37 foredrag i Bergen, Hordaland og Sogn og Fjordane.

K. F. Dahl: Oslo (3), Stabekk, Drøbak og Horten. Tilsammen 6 foredrag.

Joh. Samuelsen: Bergen (2), Sammanger.

Henry Karlsen: Drammen, Kongsberg, Tranby.

Ludvig Hansen: Strømmen, Halden, Sørumsand, Dal.

Karl Bjurstrøm: Kongsvinger, Grue.

Vilh. Ullmann: Bryn, Oslo, Aker.

P. Thorvik: Sandefjord, Skoger (2), Idd.

J. Stubberud: Brandval (9), Eidskog (3), Sør-Odal. Tilsammen 13 foredrag.

T. Fjermestad: Sandnes (5).

Johan Skjellerud: Lom (2), Otta.

Jakob Kolrud: Voss (2), Bulken, Bolstadøyri, Vaksdal, Trengereid, Ytre Arna. Tilsammen 7 foredrag.

Aksel Schulz: Kirkenes, Vardø, Hammerfest, Narvik, Bodø, Namsos. Tilsammen 6 foredrag.

K. Bergsvik: Nesbyen, Flå, Ytre Arna, Øistese, Masfjorden (3). Dessuten 12 foredrag på en turné i Hordaland. I alt 19 foredrag.

D. Vefald: Sandeherad (3), Ramnes, Larvik. Tilsammen 5 foredrag.

Valdemar Nielsen: Abildsø, Oslo, Grefsen.

K. T. Sjøli: Nord-Odal (4), Krødern, Ski. Tilsammen 6 foredrag.

Hans Helgesen: Lårdal, Fyrresdal, Lunde.

M. Øgrey: Vegårshei, Dølmo, Åmli, Landvik, Vestre Tromøy. Tilsammen 5 foredrag.

Ole Johan Olsen: Vågsbygden.

Evald Nilsen: Skoppum.

Knut Dalastøl: Tessungdalen.

Samlet oversikt.

Fremdeles er det flere av partiets foredragsholdere som ikke innsender opgave over de foredrag som de har holdt. Det kan derfor regnes med at foredragsvirksomheten har vært adskillig større enn nedenstående tall gir beskjed om.

Agitasjonsreiser	228 foredrag
Enkeltforedrag	1820 "
1 mai	309 "

Tilsammen 2357 foredrag

Tilsvarende tall i 1926 hvor det som i 1929 ikke var valg:

Agitasjonsreiser	74 foredrag
Enkeltforedrag	1422 "
1 mai	149 "

Tilsammen 1645 foredrag

Organisasjons- og medlemsoversikt.

Distriktsorganisasjonen i Helgeland er fra 4 kvartal delt i 2 kretspartier, et omfattende de 6 søndre kommuner, Søndre Helgeland kretsparti og Nordre Helgeland kretsparti omfattende de øvrige kommuner.

I årets løp er stiftet og tilmeldt partiet 129 partiforeninger og dessuten har 19 fagforeninger tilsluttet sig partiet. Videre er det stiftet 10 kvinnegrupper og 58 ungdomslag.

De fleste av de nye foreninger er stiftet i de distrikter hvor organisasjonen har ligget lengst tilbake. Således er den forholdsvis største fremgang i de to Agderfylkene og Vestlandsfylkene. Det er i disse fylker en samlet fremgang på 50 foreninger.

Videre er det en betraktelig fremgang i distrikter i Opland og Hedemark, hvor det tidligere har manglet partiforeninger således i Valdres og Nordre Østerdal.

Fremgangen i foreningsantallet er ellers jevnt fordelt på de øvrige fylker. Det er nu partiavdelinger i 530 av landets 741 by- og landkommuner.

De fleste kommuner hvor det ikke er partiavdelinger ligger i kyst- og fjorddistriktene hvor befolkningen bor spredt og kommunikasjonene er dårlig.

I innlandsfylkene er det derimot partiavdelinger omtrent i samtlige fylker. Således i Østfold er det partiavdelinger i 31 av fylkets 33 kommuner, i Akershus i 29 av 32, i Hedemark og Telemark er avdelinger i samtlige kommuner. I Vestfold i 24 av fylkets 25 kommuner og i Buskerud i 25 av fylkets 27 kommuner.

Tilveksten i medlemstall fra foregående år utgjør 5756.

Det samlede medlemsantall er efter de rapporter som foreligger 76 579 herav 13 051 kvinner.

Organisasjonsoversikt ved årsskiftet 1929—1930.

Nr.	Organisasjon	Antall by-partier	Antall foreninger	Antall medlemmer	Derav kvinner
1	Østfold	4	107	4 779	0 899
2	Akershus	1	141	4 930	1 070
3	Hedmark	2	145	3 720	484
4	Gudbrandsdalen	1	65	1 350	200
5	Opland	1	64	2 219	225
6	Buskerud	1	130	4 515	728
7	Vestfold	5	70	2 432	460
8	Telemark	5	67	2 925	175
9	Aust-Agder	4	38	1 434	262
10	Vest-Agder	3	39	1 426	94
11	Rogaland	4	48	1 177	139
12	Hordaland	-	50	1 276	111
13	Sogn og Fjordane	1	35	687	17
14	Søndmøre og Romsdal	2	16	428	127
15	Nordmøre	1	29	1 308	102
16	Sør-Trøndelag	1	63	1 449	218
17	Inn-Trøndelag	2	32	937	116
18	Namdalen	1	39	1 141	368
19	Søndre Helgeland	1	5	160	6
20	Nordre Helgeland	-	18	476	37
21	Norland	1	27	620	40
22	Nordre Salten	1	18	724	94
23	Trondenes	1	4	210	10
24	Senjen	-	4	136	13
25	Nord-Troms	1	44	966	207
26	Finnmark	2	15	494	98
27	Oslo	1	116	28 960	6 000
28	Kongsberg	1	5	335	85
29	Drammen	1	27	1 276	105
30	Stavanger	1	18	1 955	180
31	Haugesund	1	5	145	72
32	Bergen	1	40	897	127
33	Trondhjem	1	19	1 082	182
	Tilsammen	52	1543	76 579	13 051

Det samlede medlemstall og tilslutningen av nye medlemmer fra 1928 er imidlertid adskillig større enn ovenfor anført og opført i medlemsoversikten. Fremdeles er det partiforeninger og avdelinger som opgir langt mindre medlemstall enn de virkelig har, for på den måte å slippe unna kontingentutgifter. Dette er konstatert ved å sammenholde de enkelte avdelingens medlemstall i sine egne beretninger med de oppgaver som sendes distriktsorganisasjonene

1 mai.

Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen har alle år lagt vekt på å finne former slik at 1 maidagen kunde bli en mønstringsdag som var arbeiderklassen verdig.

Selv under de mest oprevne forhold under partisplittelsen lyktes det i stor utstrekning å hindre at skille trådte frem den dagen.

I år sendte Norges kommunistiske Parti ut en parole om at dagen skulde benyttes til angrep på Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og Det norske Arbeiderparti.

I anledning denne parole fra Kommunistpartiet besluttet Landsorganisasjonens sekretariat og Partiets centralstyre å tilråde at følgende regler blev fulgt ved 1 maidemonstrasjonene:

1. De faglige samorganisasjoner og Det norske Arbeiderpartis avdelinger bør i fellesskap overta arrangementet og ledelsen av 1 mai demonstrasjonene.

2. Der hvor faglige organisasjoner ikke finnes, må partiavdelingen alene overta arrangementet.

3. Overalt hvor forholdene ikke krever benyttelsen av flere talerstoler, bør bare *en* foredragsholder benyttes. Den av partiet og Landsorganisasjonen nedsatte samarbeidskomité bør få anmodning om å skaffe dagens taler.

4. På de steder, hvor disse regler på grunn av Kommunistpartiets parole ikke blir benyttet, må de fagorganiserte og Det norske Arbeiderpartis medlemmer allikevel bidra sitt til at 1 mai arrangementet blir mest mulig samlet og vellykket.

Efter disse regler blev arrangementene ordnet på de aller fleste steder. Bare på noen ganske få steder blev Kommunistpartiets parole fulgt.

Den store interesse 1 maidagen blev omfattet med, viser at det i år blev forberedt demonstrasjoner, møter og fester på over 300 steder. I 1928 var det arrangementer på 250 steder og det var da det høieste antall arrangements som noget år har vært holdt.

Tilslutningen til arrangementene var overmåde stor, undtatt i enkelte distrikter på Østlandet hvor tilstelninger på grunn av forrykende snestorm måtte innstilles.

Fra partiet og Landsorganisasjonen blev offentliggjort følgende manifest:

Arbeidernes internasjonale mønstrings- og demonstrasjonsdag — 1 mai nærmer sig. Over hele verden vil man den dag høre de taktfaste skritt fra de store arbeiderskarer som i millioner fylker sig under socialismens banner. Ingen dag har erobret sig en sterkere plass i arbeidernes sinn enn 1 mai. Det er denne dag som i første rekke benyttes til å manifestere de krav som er aktuelle og til å gi uttrykk for de socialistiske ideer som trenger sig frem. Fra landsende til landsende vil 1 maidemonstrasjonen i år på ny bli en opsang til solidaritet og samhold i klassekampen,

Den økonomiske krise.

De siste års hendelser i norsk politikk fastslår at klassekampen tilspisses. Makthaverne som ser sin stilling truet, lar intet middel uprøvet for å stanse arbeidernes fremrykning. Og ikke bare det. De søker også å velte alle nedgangstidenes byrder over på det arbeidende folk og viker selv tilbake for å ta ansvaret for sin forbryterske politikk.

I alle forhold trer det sterkere frem at det kapitalistiske system fører både land og folk ut i de største ulykker. Det er dette systems menn som har sittet med makten i stat og kommune som i hele vårt erhvervsliv for øvrig. Og resultatene fra deres virke foreligger idag. Overalt i stat som i kommune og i vårt økonomiske liv har deres gjeldsstiftelsespolitikk ført til at gjeldsrenten legger sin døde hånd over ethvert fremskritt og stenger for nødvendige sociale tiltak. Rentesugerne er den klasse i samfundet som fritt og uhindret får drive sitt spill mens tusender av den arbeidende klasse går sin undergang i møte. Hvis renteplyndringen ikke stanses ved et gjeldsoppgjør som krevet av arbeidernes organisasjoner, vil det norske folk i årtider fremover bli et folk av rentetreller. 1 mai demonstrasjonen i år vil på ny understreke de krav som er reist og gi fornyet styrke til kamp for spørsmålets løsning.

Arbeidsledigheten.

I sammenheng med den økonomiske krise har vi arbeidsledigheten. I by som på land går det hvert år tusender og atter tusender av arbeidsledige. Og til tross for den åpenbare ødeleggelse dette medfører både for den enkelte som er rammet av ulykken som for samfundet foreligger det ingen plan fra de som sitter inne med makten i samfundet, en plan som viser vei ut av uføret. Tvertimot. Alle anvisninger og forslag som er fremsatt fra arbeidernes organisasjoner er stemt ned og storting og regjering har ved sine beslutninger bidratt til å øke arbeidsledigheten. Kravet om effektive botemidler mot arbeidsledigheten og kravet om orden og plan i produksjonslivet må på 1 maidagen forsterkes.

Rasjonaliseringen

bidrar også til å oprettholde arbeidsledigheten. Selv om produksjonen øker synker arbeiderantallet og det er fare for at den nuværende arbeidsledighet vil bli varig. Kravet om nye arbeidsmuligheter må derfor få fornyet styrke og det må kreves at resultatet av de tekniske fremskritt og av en rasjonell drift kommer den arbeidende, den produserende klasse til gode. Med dette som bakgrunn må arbeiderne reise kravet om en kortere arbeidstid.

Angrepet på arbeidernes levestandard.

Med nedgangstidens vanskeligheter som påskudd er det fra arbeidskjøpernes side løpet storm på arbeidernes levestandard. Alle samfundsbevarende krefter har satt sig som mål å bringe arbeiderklassens levestandard ned til sultegrensen. Ved siden av arbeids-

ledigheten som har sin årsak i den kapitalistiske produksjonsmetode er det overfor alle yrkesgrupper drevet et lønnspress som mangler sidesykke. Denne lønnspresspolitikk som Arbeidsgiverforeningen har stått som representant for, er støttet av storting, regjering og av Norges bank m. fl. og det har ført til at arbeiderklassen er blitt kastet ut i langvarige konflikter hvor alle midler er anvendt for å tvinge arbeiderne i kne og for å gjøre arbeidernes eneste forsvarsvåpen — organisasjonene — maktesløs. Voldgifts- og tukthuslov er vedtatt. Streikebrytere er gjort til en særbeskyttet klasse mennesker her i landet, pistolklubber og samfundsvern har fritt og uhindret fått drive sin provokatoriske virksomhet, men til tross for disse kneblings- og undtagelseslover er det ikke lyktes å tvinge arbeiderne til underkastelse.

Den „ulovlige“ konflikt ifjor er bevis for at kampen mot undtagelseslovene ikke vil opphøre før de er bragt ut av vår lovgivning eller er gjort illusoriske.

Spørsmålet om kampen mot voldgifts- og tukthusloven er behandlet av Arbeidernes faglige Landsorganisasjons representantskap som besluttet at alle midler skulde anvendes for å sette disse særbestemmelser ut av kraft. Representantskapet besluttet også å ta en dags demonstrasjonsstreik *mot* voldgifts- og tukthusloven og *for* en lov om amnesti for politiske forbrytelser. Bak dette krav står hele den norske arbeiderklasse og 1 maidagen må derfor bli en mektig understrekning av de krav som er reist av arbeidernes organisasjoner.

Nye lag til organisasjonene.

Den offensiv kapitalistklassen har gått til mot arbeidernes organisasjoner har ført til det motsatte av hvad som fra dens side var tilsiktet. I stedet for motløshet og svekkelse har det øket troen på og tilliten til organisasjonen, skapt større solidaritet arbeiderne i mellom og sterkere vilje til fortsatt kamp for sine berettigede interesser.

Nye lag er også trukket med i de organisertes rekker. De fortvilede forhold skog- og landarbeiderne lever under har ført til at de har tatt fatt på å reise sin egen kamporganisasjon i tilslutning til Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og idag står de beredt til å ta nye løft for å bane vei for den sosialistiske samfundsorden. Men ennå står det meget igjen. Vårt krav til oss selv 1 mai må derfor være at de manglende ledd i organisasjonen skal utbygges. Kommer alle med, er kapitalistklassens makt brutt. Vi må få alle utenforstående yrkesgrupper med. Fiskere og småbrukerne må også få sin egen faglige sammenslutning. Vi må ikke bare ha dem med politisk. De må med i den faglige organisasjon. La 1 maidemonstrasjonen i år være en opsang om at de manglende ledd i organisasjonen skal utbygges.

Den norske arbeiderklasse har allerede nådd frem til en maktstilling i vårt land, men ennå er det dog mange løft å ta. Gjennom års erfaring er klassen nådd frem til klarhet over samfundsutvik-

liggen. En klarhet som gir bekræftelse på at seiren bare kan vinnes under den sterkeste motstand fra den besiddende klasse — kapitalistklassen. Arbeiderne må derfor gjøre sig fortrolig med at uten de sterkeste maktmidler, uten mobile og godt sammensveisede faglige og politiske organisasjoner vil de ikke kunde seire.

Klassefeller og kamerater! La 1 maidagen stå i solidaritetens, samholdets og enhetens tegn. La det bli en mektig og verdig mønstring på 40 års dagen, en som peker frem mot den sociale revolusjon og vårt endelige mål: Det socialistiske samfund.

Gjennem partikontoret og distriktsorganisasjonene blev det ordnet med foredragsholdere til 309 steder.

1 mai-talere.

Aakreene: Ludv. Hansen.	Bødalen, Slemmestad: Øistein
Ål i Hallingdal: Olav Versto.	Marthinsen.
Ålen: Alfr. Trønsdal.	Bøn, Eidsvoll: Wilh. Ullmann.
Ålesund: Gunnar Braathen.	Dal, Eidsvoll: Wilh. Ullmann.
Ålgård: A. J. Baastøl.	Dale: Haakon Karlsen.
Åmot i Modum: Th. Høilund.	Dombås: Olav Oksvik.
Åndalsnes: Edv. Endresen.	Drammen: Olav Steinnes.
Årås i Røyken: Per Kleppa.	Drangedal: Konrad Karlsen.
Årdal: E. Norén.	Egersund: Tjalve Gjostein.
Årnes: Herman Haugerud.	Egge i Lier: Georg Svendsen.
Ås: Leif Baltzersen.	Eidsvoll: Josef Larson.
Åsen: J. Nordgaard.	Eidskog: Olav Larsen.
Åsnes: Harald Halvorsen.	Eidsfoss: Evald Nilsen.
Alvdal: P. E. Vorum.	Elverum: Ingv. Førre.
Agnes: Trygve Lie.	Enge i Nordmør: E. O. Solbakken.
Arendal: Thorbj. Henriksen.	Etnadal: Johan Jensen.
Ask i Norderhov: Nils Steen.	Evje: Johs. Bech.
Asker: Otto M. Thoresen.	Eydehavn: Edv. Bull.
Askim: Johan Schwingel.	Fåvang: E. H. Brendholen.
Aurskog: Vilh. Gjertsen.	Fåberg: L. Aslaksrud.
Ballangen: Corn. Holmboe.	Farvollen: Knut Dalastøl.
Bangsund: Herman Thornes.	Fauske: K. Liljedahl.
Bekkestranda: Arne Drogseth.	Farsund: Johan Øydegard.
Bergen: Helga Karlsen.	Fet: Daniel Vikin.
Berkåk: Nic. Eggen.	Finneid: K. Liljedahl.
Blaker: Hans Abelsnes.	Fiskum i Harran: John Aalberg.
Bodø: Leif Aune og A. Vibestad.	Flå i Hallingdal: Andr. Moan.
Brandval: Ing. Bækken.	Flekkefjord: Nils Nordheim.
Brennhaug: Arne B. Nilssen.	Flateby: O. Sporvind.
Bryn: Ludv. Hansen.	Florø: Oscar Ihlebæk.
Bryne: G. Natvig Pedersen.	Flåm: Magnus Johansen.
Bruhagen: A. Naustbak.	Foldal: Chr. Henriksen.
Buvik: R. Grønland.	Follebu: Alb. Kvammen.
Bø i Telemark: K. F. Dahl.	Follafoss: Ivar Aarseth.
	Fredrikstad: Oscar Torp.

- Froland: D. Holme.
 Furuset: Anton Ruud.
 Gausdal: Johan Mathiassen.
 Gjerstad: Johs. M. P. Ødegaard.
 Gjøvik: K. M. Nordanger.
 Glomfjord: Halfd. Jakobsen.
 Gloppen: K. Bergsvik.
 Gran: Arne Strøm.
 Gransherad: Corn. Enge.
 Grong: Svend Skaardal.
 Grorud: Rachel Grepp.
 Grue: M. Røkeberg.
 Greåker: Arne Magnussen.
 Gudå: Olav Stubban.
 Gvarv: Halvd. Storhaug.
 Haga: O. M. Fredriksen.
 Hakadal: Olaf Eriksen.
 Hamar: Olaf Johansen.
 Hasselvik: A. Salbubæk.
 Halden: Aksel Zachariassen.
 Hammerfest: B. Flood-Engelbretsen.
 Hasle: Hans Amundsen og Karl Flood.
 Heidal: O. K. Steinholdt.
 Heimdal: Gunnar Sand.
 Helgøy: Johs. Borchgrevink.
 Hernes: Sigurd Pedersen.
 Herrefoss: Johs. Kinserdal.
 Herradsbygd, Elverum: Ingv. Førre.
 Hen: Karl Nedberg.
 Heggedal: Inger Kristiansen.
 Hillestad: P. Ruhmor Aarvold.
 Hjuksebø: Olav Andresen.
 Hoff i Jarlsberg: P. Ruhmor Aarvold.
 Hokksund: A. E. Gundersen.
 Horten: Magnus Nilssen.
 Holtålen: Gottfr. Gran.
 Holmestrand: O. Hindal.
 Hov i Land: Niels Ødegaard.
 Hof: Oscar Nilssen.
 Hof i Finskog: Andr. Markussen.
 Hordabø: Ole Lunde.
 Hurdal: Ivar Rognstad.
 Hyggen: John Andersen.
 Hvaler: Kr. Tønder og Rolf Gerhardsen.
 Hvitvingfoss: D. Vefald.
 Høibråten: Edw. Mørk.
 Høiangær: Thorbjørn Dahl.
 Hønefoss: Peder Løwe.
 Hønneklev: Karl Hornli.
 Høvik: Olaf M. Orvoll.
 Ilseng: Olav Hovde.
 Innerøy: N. Hallan.
 Jaren: Arnfinn Vik.
 Jevnaker: Konrad Knudsen.
 Jessheim: Sigrid Syvertsen.
 Jømna: Ingv. Førre.
 Jørpeland: I. K. Hognestad.
 Kap.: Sig. Solheim.
 Kjelsås: Arne Paasche Aasen og Einar Gerhardsen.
 Klæbu: K. B. Moxnes.
 Kløfta: Johan Sandtrø.
 Kolbotn: Johan Shwingel.
 Kolbu: Hans Haugli.
 Kolvereid: Wilh. Jacobsen.
 Kopperå: Ludv. Buland.
 Koppervik: Magnus Karlson.
 Koppang: K. Bjurstrøm.
 Kongsberg: Sverre Sivertsen.
 Konnerud: Borgar Steinseth.
 Kjøli: O. K. Sundt.
 Krødsherad: Erland Borgersen.
 Kragerø: H. Finstad.
 Kristiansand: Fr. Monsen.
 Kristiansund: Nils Hjelmtveit.
 Kvam i Nord-Fron: M. Høgaasen.
 Kvikne: Johan Bondesen.
 Kviteseid: P. Thorvik.
 Kyrksæterøra: Johs. Eide.
 Lårdal: Hans Helgesen.
 Lånke: Ivar Skjånes.
 Langesund: Ole Hafnor.
 Langhus: Thina Thorleifsen.
 Larvik: Trygve Lie.
 Lausnes: Aa. O. Verdal.
 Lesja: A. Janson.
 Levanger: Alb. Moen.
 Lierstrand: Olav Steinnes.
 Lillehammer: Alfr. M. Nilsen.
 Lillestrøm: Halvard Manthey Lange.
 Lommedal: Hjalmar Bergsjø.
 Lom: Johan Skjellerud.

- Lunde i Telemark: Olav Vegheim.
 Lundemo: Ingv. Tokstad.
 Lørenskog: Josef Jensen.
 Løten: Chr. Hornsrud.
 Løkken: Ola Solberg.
 Lysøund: Trygve Dyrendahl.
 Måløy: Olav Sætre.
 Malm: Johan Jensen.
 Mandal: Haakon Hoff.
 Melbo: K. Nilsen.
 Melhus: P. Almaas.
 Meråker: Ludv. Buland.
 Mjøndalen: M. Wätvik.
 Molde: Ole Johan Olsen.
 Moss: Haakon Meyer.
 Mosjøen: Ole Øisang.
 Mysen: O. Midtrød.
 Moelv: Eugen Petersen.
 Muggerud: Ingv. Johansen.
 Namdalseid: Johan Vaaden.
 Namsos: Johs. Bøe.
 Nannestad: Halvard Manthey
 Lange.
 Narvik: A. Buen.
 Nordberg i Gudbrandsdalen: An-
 ton Andreassen.
 Nordby i Ås: G. E. Stubberød.
 Nes i Hedmark: Sverre Dørum.
 Nesodden: Anna Pleym.
 Neslandsvatn: Ingjald Nordstad.
 Nesttun: Kjell Aabrek.
 Nord Aurdal: Johan Jensen.
 Nord Odal: M. Liengen.
 Nore i Numedal: K. Bergsvik.
 Notodden: Oscar Andersen.
 Nøtterøy: Mathilde Næss.
 Odda: B. Olsen Hagen.
 Odnes: Ole Bergum.
 Opdal: Ola J. Rise.
 Orkanger: Alfred Udland.
 Oslo: Adolf Indrebø, Sverre
 Støstad og Einar Gerhardsen.
 Otta: Jul Pettersen.
 Prestfoss: Hans Johnsrud.
 Rappestad: Karl Aug. Olsen.
 Rakkestad: Svend J. Dalen.
 Randesund: Fr. Monsen.
 Ranheim: Karl Tømmer.
 Randsfjord: Konrad Knudsen.
 Raufoss: Charles Syvertsen.
 Ringebu: Lars Moen.
 Ringsaker: Arne Juland.
 Rise i Opdal: Ola J. Rise.
 Risør: Jul. B. Olsen.
 Rjukan: Sverre Krogh.
 Romedal: Enok Sletengen.
 Rognes: Johan Vik.
 Rollag: Sverre Laugerud.
 Røros: Aldor Ingebretsen.
 Røra: N. Hallan.
 Rælingen: Thor Wiborg.
 Salsbruket: Reimar Guldal.
 Sande: O. Hindal.
 Sander: Martin Vold.
 Sandefjord: Bjarne Jullum.
 Sandnes: G. Natvig Pedersen.
 Sandvika: Herm. Andreassen og
 Hjalmar Bergsjø.
 Samnanger: Olav Sætre.
 Sandvollen: Kr. Rothaug.
 Sarpsborg: Arne Magnussen.
 Sauda: Nic. Næss.
 Sell: Alb. Guddal.
 Selbu: O. H. Kjøsnes.
 Selsbak: Anna Laurgaard.
 Seljord: Karl Zachariassen.
 Selvik: E. Steinklev.
 Seterstøa: Emil Thorkildsen.
 Setre i Hurum: Alfons Johansen.
 Simensbråten: Finn Moe.
 Singeås: Nils Inset.
 Skåbu: B. Kolsaas.
 Skedsmo: Hans Amundsen.
 Skien: A. Bratvold.
 Skogn: S. O. Øraker.
 Skotfoss: A. Bratvold.
 Skotselv: Sverre Hjertholm.
 Snåsa: Hans Ystgaard.
 Soknedal: Nils Egset.
 Sokndal: T. Fjermestad.
 Solemskogen: Gunnar Hansen.
 Sparbu: Kr. Rothaug.
 Spikkestad: Edv. Bentzen.
 Spydeberg: O. B. Moen.
 Stangfjord: A. Lothe.
 Stange: Johan Samuelsen.
 Stavanger: Gunnar Ousland og
 G. Natvig Pedersen.

- Stavsjø: Sverre Dørum.
 Stavn i Hallingdal: Andr. Moan.
 Steinvika: Einar Lien.
 Steinkjer: A. Alvestad.
 Stjørdal: Ivar Skjaanes.
 Strinda: G. Bjørnebo.
 Støren: Johan Vik.
 Strømmen: Hans Amundsen.
 Svarstad: Anton Jensen.
 Svorkmo: Ola Solberg.
 Svolvær: G. Thornes.
 Svelgen: L. O. Valdersnes.
 Svene i Numedal: Trygve Engebretsen.
 Sunde i Sundhordland: K. L. Smedsvik.
 Sundalsøra: Ole Gjestad.
 Sulitjelma: Kr. Aune.
 Surnadal: Lars Sandnes.
 Sørbygden, Romedal: Olav Hovde.
 Sørskogbygden: Sigurd Pedersen.
 Sør Fron: Ella Anker.
 Sør Odal: Martin Vold.
 Sørumsand: Hj. Dyrendahl.
 Tranby i Lier: Henry Karlsen.
 Tofte i Hurum: Johan Nygaard.
 Torsnes: Bertil Kronhaug.
 Trengereid: T. Selvik.
 Tretten: Ivar Dahle.
 Tromsø: Naftali Nilsen.
 Trondhjem: Johan Nygaardsvold.
- Trondstad i Lier: Indvald Johansen.
 Trysil: Alb. Christiansen.
 Tvedestrand: O. H. Maurstad.
 Tyllidal: K. T. Sjøli.
 Tynset: K. T. Sjøli.
 Tønsberg: Valdemar Nielsen.
 Ulefoss: Olav T. Vegheim.
 Våler: J. Stubberud.
 Vågå: Egil Hernes.
 Vaksdal: Erik Vangberg.
 Valset: Enok Sletengen.
 Vang: M. A. Nordli.
 Vardal: Per Kviberg.
 Vardø: Jon Andrå.
 Vegaardshei: Thorbjørn Henriksen.
 Vegli: Harry Nilssen.
 Vennesla: Fr. Monsen.
 Veme: Karl Nedberg.
 Verdal: Harald Långhelle.
 Vestfossen: Johs. Haglund.
 Vigsnes: Johs. Johnsen.
 Vikesund: Olav Solumsmoen.
 Vinstra: Carl Bonnevie.
 Voss: Meyer Fosshaug.
 Yttre Arna: Jacob Kolrud.
 Yttre Enebakk: Dag Bryn.
 Yttre Rendal: Olav Sæter.
 Ørje: Nils Hønsvald.
 Øvre Rendal: Olav Sæter.

Arbeiderpartiets by- og herredslag.

Beretning fra landskommuneutvalget.

I henhold til landskommunalkonferansens vedtak av 17 mars 1929, godkjent av landsstyret den 18 mars s. å., trådte by- og herredslaget i virksomhet den 1 juli 1929.

Landskommuneutvalgets medlemmer er:

Oscar Torp, Det norske Arbeiderpartis formann. A. Alberti, Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat. Torbjørn Henriksen, Norsk Kommuneforbund. Adolf Indrebø, Oslo. Johs. Johnsen, Stavanger. Ingv. Kristiansen, Akershus. Andr. Moan, Nordland. Nils Hjelmteit, Aust-Agder. M. Røkeberg, Hedmark.

Kommuneutvalget holdt konstituerende møte den 23 mai 1929, Adolf Indrebø blev valgt til formann og Ingv. Kristiansen til næst-

formann. Det blev netsatt et arbeidsutvalg på 4 medlemmer — Indrebø, Kristiansen, Alberti og Torp — og det blev vedtatt regler for kommuneutvalgets og arbeidsutvalgets arbeide. I det konstituerende møte blev det vedtatt å sende by- og herredspartiene et sirkulære om landskommunalkonferansens vedtak samt et skjema for opplysninger om kommunalpolitiske og økonomiske forhold i de enkelte kommuner, likesom det blev truffet andre foranstaltninger for å sette kommunalkonferansens vedtak i verk.

Som kommunalsekretær har centralstyret etter innstilling av kommuneutvalget ansatt K. M. Nordanger. Kommunalkontoret blev åpnet i slutten av juli.

Kommuneutvalget har holdt 2 møter. Arbeidsutvalget har møte hver måned og ellers når sakene gjør det nødvendig.

Kommunalkontorets oppgave har først og fremst vært å komme i forbindelse med partiets avdelinger og kommunegrupper ut over landet. Hittil er til kontoret innkommet opplysningsskjema fra 240 kommuner. Fylkes- og kretspartiene optar etterhvert landskommunalkonferansens vedtak til behandling, og i omkring halvparten av fylkene er det valgt fylkeskommuneutvalg.

Efter vedtak av arbeidsutvalget, godkjent av centralstyret, er det utsendt direktiver til avdelingene i en rekke viktige kommunale spørsmål.

Kommunalkontoret har mottatt og besvart en mengde henvendelser om opplysninger, råd og veiledning i kommunale spørsmål. Arbeidet på kommunalkontoret øker jevnt, idet stadig flere av partiets kommunegrupper, avdelinger og enkeltmedlemmer henvender sig til kontoret.

Sekretæren har deltatt i en rekke kommunalkonferanser.

By- og herredslagets organ er „Det tyvende Århundrede“ som fra og med augustheftet 1929 har en særkilt kommunalavdeling, redigert av sekretæren.

Erfaringen hittil viser klart at Arbeiderpartiets by- og herredslag er et nødvendig og naturlig ledd i partiets organisatoriske oppbygning.

Lands-kvinneutvalget.

Lands-kvinneutvalget har i 1929 behandlet 56 saker fordelt på 9 utvalgsmøter. Angående organisasjonsformen har landsutvalget henstillet til fylketsutvalgene med anmodning om, at disse inngår til fylketspartienes styrever for å få gjennomført en ensartet representasjonsrett for kvinneforeninger og grupper når det gjelder valg av

representanter til fylketspartienes årsmøter, representantskapsmøter etc.

Vedrørende våre avdelingers forhold til de borgerlige kvinneorganisasjoner har utvalget sendt henstilling til de medlemmer, som står inndividuelt tilsluttet de „upolitiske“ husmødreforeninger og husmorlag, med anmodning om å trekke sitt medlemskap tilbake fra disse organisasjoner for i høiere grad grad å være med å utbygge våre egne organisasjoner så disse kan bli handlekråftige og sterke.

I anledning lønnsreguleringen for statens tjenestemenn har landsutvalget gjennom partiets stortingsgruppe sendt Stortinget følgende henstilling: „Det norske Arbeiderpartis Lands-kvinneutvalg henstiller til Stortinget å beholde bevilgningen til barnetillegg for Statens tjenestemenn som barnetrygd til støtte for morsarbeidet og barneernæringen *uavhengig av lønnsreguleringen*.“

Vi er av den opfatning at mødrenes oppgave med å opfostre en sund og arbeidsdyktig slekt er av så stor betydning at de har krav på Stortingets støtte. Stortinget bevilger årlig store summer til andre formål som ikke er av så stor samfundsmessig betydning som morsarbeidet og barneernæringen“.

Agitasjon.

I 1929 har lands-kvinneutvalget ikke arrangert nogen spesiell agitasjonsuke for kvinnene, da utvalget etter henstilling fra centralstyret, besluttet å arrangere uken sammen med partiet i tiden 28 september til 14 oktober. I denne forbindelse blev det planlagt og foretatt en 3 ukers agitasjon i Møre med Thina Thorleifsen som taler. Likeledes foretok Helga Karlsen en 8 dagers tur i Hordaland. Dessuten var Sigrid Syvertsen på en 4 dagers reise omkring Rjukan. Foruten agitasjonsturnéene i agitasjonsukene har Sigrid Syvertsen holdt en del foredrag i Rogaland og Thina Thorleifsen i Hedemark og Telemark.

Av foredrag er det i årets løp holdt av Sigrid Syvertsen (32), Helga Ramstad (7), Helga Karlsen (61), Ella Anker (22), Rachel Grepp (11), Anna Pleyrn (6), Gitta Jønsson (25), Thina Thorleifsen (56). Tilsammen 220 foredrag.

Representasjon.

Lands-kvinneutvalget har vært representert på følgende fylkeskonferanser: Akershus og Vestfold ved Inger Kristiansen. Likeledes har utvalget vært representert på Akershus fylketskoneranse ved Rachel Grepp. Rogaland ved Sigrid Syvertsen, Hordaland og Buskerud

ved Helga Karlsen. Østfold kvinnekonferanse den 23 april ved Helga Ramstad og Thina Thorleifsen og den 29 september ved Helga Ramstad. Som utvalgets representant på Hortens kvinneforenings 20 års jubileumsfest møtte Mathilde Johansen. Dessuten har Landskvinneutvalget vært representert på kommunalkonferansen ved Inger Kristiansen og Thina Thorleifsen.

Dannelse av nye avdelinger.

Efter foredrag av Sigrid Syvertsen er det dannet kvinneavdeling ved Gulverket pr. Eidsvold og ved Ilseng pr. Stange. Efter foredrag av Helga Ramstad ved Tåsen i Aker. Ved Helga Karlsen, Kroken i Telemark, I partiets agitasjonsuke er det dannet kvinneforeninger av Gitta Jønsson i Oksfjordhavn, Grendfjord og Straumsfjord, og efter foredrag av Thina Thorleifsen er det dannet kvinneavdeling ved Ulefoss, Eidskogen, Skedsmo Bygd, Viken i Ådal og Våler i Solør. Likeledes har hun lagt grunnlaget for dannelse av kvinnegrupper i Langesund, Skien og Skotfoss, idet det på alle 3 steder blev tegnet medlemmer til en komité, som fikk i oppdrag å arbeide videre med saken.

Dessuten er det kommet meddelelse om at det er dannet kvinneavdeling ved Ullern i Odalen, Vime, og Levanger og kvinnegruppen „Fremad“, Eidskog. Tilsammen 15 nye kvinneavdelinger.

„Arbeiderkvinnen“.

„Arbeiderkvinnen“ har i år som tidligere utkommet 1 gang i måneden i samme format som i 1928. Abonnementet står ved det samme antall som i det foregående år, men løssalget har gått betraktelig op. Bladet trykkes i flere tusen eksemplarer.

Landskvinneutvalget består av Sigrid Syvertsen, formann, Inger Kristiansen viceformann, Thina Thorleifsen sekretær. De øvrige styremedlemmer Helga Ramstad, Marta Nielsen, Mathilde Johansen, Sigrid Thomassen, Valdemar Nielsen og Harald Halvorsen.

Siden juni har Konstanse Hansen møtt som fast medlem av utvalget, da Inger Kristiansen har tilskrevet landsutvalget, at hun på grunn av sykdom ikke kan delta i Landskvinneutvalgets arbeide.

Arbeidernes Ungdomsfylking.

Året 1929 har for Ungdomsfylkingen vært et meget godt år, når det gjelder det organisatoriske arbeide. Det er således i årets løp dannet 58 nye ungdomslag med en anslagsvis tilvekst i medlems-tallet på ca. 2 000. Fylkingen hadde således ved årsskiftet ca. 250

ungdomslag med et medlemsantall på mellom 13 og 14 000. Tilveksten av de nye lag fordeler sig således: Akershus og Buskerud med 7 lag hver, Oppland med 6, Østfold, Trøndelag og Nordland med 5 hver, Bergen og Fylkene 4, Glommendalen, Gudbrandsdalen, Hedmark og Troms med 3 hver, Telemark 2 og Rogaland, Vest-Agder, Aust-Agder, Møre og Namdal med 1 lag hver. I årets løp er det dannet distriktsorganisasjoner for Vest-Oppland og Nordre Salten.

Når den organisatoriske tilvekst i år er stor, så skyldes det i første rekke den interesse og aktivitet, som har vært vist fra interesserte partifeller, og at partiforeningene også har innsett nødvendigheten av å få arbeiderungdommen med i sine egne ungdomslag.

Studiearbeidet. Ved siden av det organisatoriske arbeide har studiearbeidet i dette år vært drevet meget iherdig. I de fleste distrikter har det således i årets løp vært holdt studiekurser, og i en rekke lag har det også vært studiecirkler. I november og desember har det således vært ca. 50 studiecirkler i gang. Dessuten deltar lagsmedlemmene på de aftenskoler som har vært i gang.

Antimilitære arbeide er drevet i fellesskap med partiet.

Ungdomsdagen som i år for annen gang blev holdt 2. søndag i september, blev meget vellykket. Hovedvekten blev lagt — foruten agitasjon for tilslutning til Fylkingen — på kampen mot militærvesenet og styrkelse av det indre lagsarbeide.

Litteratur. Det er i årets løp solgt anslagsvis 3 ganger så meget litteratur som tidligere av vår egen og partiets litteratur. Brosjyren „Borgerkrigen organiseres?“ blev omsatt i 10 000 og „Sannheten om militærvesenet“ i 18 000.

Landsmøtet. Ungdomsfylkingen hadde sitt første landsmøte efter samlingskongressen 17—19 mai 1929. Her møtte det 145 representanter og gjester. Landsmøtet behandlet beretning og regnskap for 2-årsperioden fra sammenslutningen. Prinsipielt program blev vedtatt samt retningslinjer for de forskjellige arbeidsgrener. Det internasjonale arbeide blev drøftet, og det besluttet her å samarbeide med De uavhengige socialistiske Ungdomsforbunds Informasjonsbyrå. På landsmøtet fikk Centralstyret følgende sammensetning: Hjalmar Dyrendahl, formann, Arne Strøm, næstformann, Arnfinn Vik redaktør, og øvrige styremedlemmer Alf Agnor, Anton Ruud, Omar Gjestebø, Finn Moe og Per Lie, med Aase Lionæs, Erling Anthønsen, Thor Wiborg, Rolf Forsberg og Asbjørn Bentsen som suppleanter. Partiets representant i Centralstyret er Einar Gerhardsen med Oscar Torp som suppleant.

Den antimilitære virksomhet.

Beretning fra det antimilitære landsutvalg.

Den antimilitære virksomhet er i likhet med tidligere år ledet av et landsutvalg valgt av partiets og ungdomsfylkingens centralstyret.

Det forberedende arbeide landsutvalget foretok for å organisere agitativirksomheten på ekserserplassene bestod i at det gjennom partiavisene blev offentliggjort en opfordring til partiforeningene og ungdomslagene om å påvirke sine medlemmer som skulde avtjene sin verneplikt til å delta i den antimilitære virksomhet.

Til ungdomslagene blev det dessuten i likhet med tidligere år sendt særskilte sirkulærer og ungdomslagene i nærheten av ekserserplassene blev pålagt å velge antimilitære utvalg til sammen med de interesserte på moene å ta sig av arbeidet.

Av agitativmaterieell blev det trykt nytt oplag av marsjsangene og brosjyren „Tenk Selv“. Dessuten blev utgitt en ny brosjyre „Giv Akt“.

Ved siden av dette materieell som blev utgitt av landsutvalget utgav Oslo Arbeiderparti og Oslo og Akershus distriktsorganisasjons felles antimilitære utvalg egen soldatavis for Auer, Gardemoen, og Trandum og ungdomsfylkingens distriktsorganisasjon i Østfold utga 2 nummer av soldatavisen for rekruttene i Fredrikstad. Materieellet blev omdelt på de fleste plasser. Arbeidet med å få organisert antimilitære grupper har innskrenket sig til de største ekserserplasser. Selv på de plasser hvor det ikke blev stiftet grupper var det enkelte interesserte som landsutvalget hadde forbindelse med, undtatt ekserserplassen på Vestlandet, hvor det også denne gang var umulig å få utrettet noget.

Myndighetene forsøkte også i år å stanse utdelingen på Trandum og Auer, hvor 4 ungdomslagsmedlemmer fra Oslo blev arrestert og likeledes blev den antimilitære leder i Trøndelag arrestert på Vernesmoen. Nogen tiltale mot disse er det dog ikke reist. Derimot er det reist tiltale mot formannen i Hammerfest arbeiderungdomslag for agitativ på Altagård. På Gardemoen blev en del eksemplarer av brosjyren „Tenk Selv“ beslaglagt og politiet har drevet undersøkelser om hvem som har ansvaret for utgivelsen av brosjyren. Partiets formann Oscar Torp har overtatt ansvaret for utgivelsen

Oplysningsvirksomheten.

Studie- og opplysningsarbeidet har i 1929 i likhet med 1928 vært ledet av Felleskomitéen for opplysningsvirksomheten, som består av følgende representanter:

For Sekretariatet Halvard Olsen og Valdemar Nielsen, for Centralstyret Oscar Torp og Edv. Bull, for Ungdomsfylkingen Einar Gerhardsen og Hjalmar Dyrendahl.

Oscar Torp har vært komitéens formann.

Landsstyremøtet 18 mars bemyndiget Centralstyret til å ansette en sekretær for opplysningsvirksomheten. Fra 10 september blev Haakon Lie ansatt som sekretær, foreløbig for ett år.

Kveldskolene.

I 1928—1929 kom kveldskolevirksomheten igjen i gang etter å ha ligget nede fra våren 1922.

De fleste skoler har arbeidet etter den normalplan Felleskomitéen har utarbeidet. Skolene varer i 3 måneder med 2 timers undervisning 2 kvelder i uken, i alt 48 timer. Hovedfagene er: 1. Socialismens teori og historie. 2. Norsk. 3. Praktisk organisasjonsarbeide.

En rekke skoler har dog lagt arbeidet an etter de lokale forhold og lærerkrefter, til dels med skoler på både 60 og 80 timers pensum.

Vinteren 1929 var kveldskoler i gang på følgende steder og med følgende elevtall ved skolens begynnelse:

Oslo 92 elever, Trondhjem, Gjøvik 20, Sauda 22, Kongsberg 20, Krødsherad 15, Todalen 16, Surnadalen 19, Tønsberg 16, Halden 35, Sandefjord 28, Kongsvinger 16, Rjukan 40, Tromsø 15, Kristiansund 27, Tyristrand 19, Røros 32, Levanger, Lierstrand, Sarpsborg, Horten, Lillestrøm, Drammen 28, Narvik, Fredrikstad, Bærum 12, Moss 32, Larvik 41 og Mandal 22.

På Strømmen holdtes kveldskole av mindre varighet. I Valdres holdtes kveldskoler med 21 timers undervisning på 3 forskjellige steder. Samlet elevtall var 60.

Høsten 1929. Resultatet av kveldskolevirksomheten vinteren 1929 var meget opmuntrende, og Felleskomitéen har satt alt inn på å få innarbeidet kveldskolene som en fast institusjon i de større partiavdelinger.

Høsten 1929 kom kveldskoler i gang på følgende steder:

Aalesund 15 elever, Drammen 24, Eidsvoll 30, Valdres 2 skoler med tilsammen 35 elever, Fettsund 32, Foldal 22, Gaupen 14, Halden 25, Hordabø 30, Hamar 25, Høyanger 20, Holmestrand 42, Hønefoss 28, Kroken i Drangedal 15, Kristiansand 18, Larvik 43, Lillestrøm 12, Lørenskog 25, Mosjøen 16, Oslo 175 i 5 klasser, Sunndalen 17, Sandefjord 23, Simensbråten 25, Solum 35, Sparbu 21, Skjeberg 15, Trondhjem 45, Tune 35, Todalen 13 og Tønsberg 35.

Dessuten er det efter nyttår kommet i gang skoler på *Kjelsås* med 25 elever, *Slemmestad* 30, *Rolvsey*, *Elverum* 29, *Fall i Land* 37, *Jemna* 29 og *Stavanger*.

Blandt de streikende drosjechauffører i Oslo blev igangsatt en skole med 45 timers undervisning og gjennomsnittlig fremmøte på 15 elever. Det har alltid vært meget vanskelig å få den fornødne fasthet over skoler og kurser for streikende og arbeidsløse, så denne skole må sies å ha opnådd gode resultater.

Den socialistiske dagskole.

Dagskolens 6. kurs.

Den 7 januar 1929 begynte den socialistiske dagskoles 6. kurs, som varte i 11 uker. 24 elever var optatt, hvorav 3 fra Oslo blev forhindret i å fullføre kurset.

Skolens undervisningsplan og lærere er meddelt i beretningen for 1928. Likeledes navnene på skolens elever.

Bestyrer på skolen var Kirsten Smith.

Dagskolens 7. kurs.

Til dagskolens 7. kurs, som igangsattes 6. januar og varer i 12 uker, meldte det sig i alt 85 ansøkere.

Følgende 26 blev optatt som elever:

Thor Andersen, Asbjørn Bentzen, Olga Eliassen, Erling Larsen og Fritjof Pettersen med stipendium fra Norsk Kommuneforbund.

Olaf Berg-Hansen, Hammerfest, Thorleif Berntsen, Fetsund, Torgils Hodne, Kristiansand, og Ivar Viken, Røros, med stipendium fra Felleskomitéen for opplysningsvirksomheten.

Olaf Gulbrandsen, Slemmestad, og Karsten Torkildsen, Rjukan, med stipendium fra Norsk kjemisk Industriarbeiderforbund.

Jens Jensen, Aker, Godtfred Lohne, Fredrikstad, og Arthur Asch Stephensen, Bergen, med stipendium fra Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund.

Ingrid Berg, Oslo. Stipendium fra Norsk Bokbinderforbund.

Tulla Bratvold. Stipendium fra Oslo Arbeiderparti.

Hans Hovde, Kristiansund. Stipendium fra Norsk Transportarbeiderforbund.

Olaf Klippenberg, Kongsberg. Stipendium fra Norsk Bygningsarbeiderforbund.

Arne Johnsen, Kongsberg. Stipendium fra Norsk Murerforbund.

Kristian Lindberg. Stipendium fra Oslo Arbeidersamfund.

Hjalmar Olsen, Sarpsborg. Stipendium fra Norsk Papirindustri-arbeiderforbund.

Olav Omland, Evje. Stipendium fra Norsk Arbeidsmannsforbund.

Arthur Ruud. Stipendium fra Norsk Telegrafforbund.

Ørn-Evensen, Risør. Stipendium fra Norsk Centralforening for Boktrykkere.

Henrik Henriksen, Oslo. Stipendium fra Norsk Kjøttindustri-arbeiderforbund og

Nils Sandli, Oslo. Stipendium fra Norsk Jernbaneforbund.

Sekretæren for opplysningsvirksomheten vil fungere som skolens bestyrer.

Skolens plan og lærere.

Socialismen og den socialistiske bevegelse — Finn Moe — 55 timer.

Den norske arbeiderbevegelses historie — Haakon Meyer — 10 timer.

Statistikk, indeks, norsk næringsliv — Johanne Reutz — 20 timer.

Socialøkonomi — Sverre Torp — 25 timer.

Marx' økonomiske lære — Sverre Krogh — 7 timer.

Rasjonaliseringen og mondismen — Sverre Krogh — 7 timer.

Økonomisk geografi — Axel Sømme — 15 timer.

Fagorganisasjonens oppbygning, oppgaver og historie — Alfr. Madsen — 20 timer.

Arbeidstvistlovene — Trygve Lie — 10 timer.

Tariffrevisjon — Gunnar Braathen — 3 timer.

Kooperasjonen — Randolph Arnesen — 5 timer.

Politisk historie — Halvard M. Lange — 30 timer.

Norges økonomiske og sociale historie — Axel Sømme — 15 timer.

Trekk fra den politiske historie i 19. århundre — Karl Johansen — 8 timer.

Praktisk organisasjonsarbeide — Einar Gerhardsen — 25 timer.

Kommunepolitikk — K. M. Nordanger — 10 timer.

Norsk — Haakon Lie 30 timer og Olav Steinnes 20 timer.

Norsk litteratur — Hans Heiberg — 10 timer.

Utviklingslære — Birger Bergersen — 5 timer.

Avisteknikk — Hans Amundsen — 5 timer.

Norsk Statsforfatning — K. F. Dahl — 5 timer.

Socialisme og religion — Edv. Bull — 3 timer.

Papirindustrien — A. Bratvold — 2 timer.

Den kjemiske industri — Halvdan Jønsson — 2 timer.

Jernindustrien — Gunnar Braathen — 2 timer.

Jordspørsmålet — 2 timer.

Gjeldsspørsmålet — 2 timer.

Militærspørsmålet — 2 timer.

Forelesningskurser.

I Bergen har det høsten 1929 vært avholdt et meget vellykket diskusjons- og forelesningskursus. Kurset strakte sig over 20 møter, og det var i alt innmeldt 102 deltagere.

I bededagshelgen blev avholdt et forelesningskursus for Gudbrandsdalens Arbeiderparti på Harpefoss. I forbindelse med kurset blev i alt holdt 12 foredrag og forelesninger for fra 60 til 400 tilhørere.

I Sarpsborg avholdtes et kursus i fagforeningskunnskap.

Ungdomsfylkingen har holdt forelesningskurser for studieledere i Akershus, Østfold og Vestfold fylkeslag.

I forbindelse med kvinnekongresser i Akershus fylkesparti har det også vært avholdt forelesningskurser.

Studiecirkler.

Felleskomitéen har i år nedlagt meget arbeide for å få studiecirkler i gang i fagforeningene i Oslo. Dette har til dels båret gode frukter.

Partiavdelingene utover i landdistriktene foretrekker ofte å sette studiecirkler i gang istedenfor kveldskoler.

Det er meget vanskelig å angi antallet av studiecirkler som er i gang; men efter den oversikt vi for tiden har, vil det i løpet av vinteren kunne være i gang 50 studiecirkler i partiavdelingene.

I Ungdomsfylkingen er studiecirklene vel innarbeidet. I høst har 60—70 igjen satt i gang cirkler. — Enkelte lag samarbeider med partiavdelingene om kveldskoler og undlater da å sette studiecirkel i gang.

„Arbeiderbladet“

1928 var inntil da et rekordår både i abonnement og annonseinntekter. I 1929 er det en ytterligere stigning i abonnementsantall og annonseinntekter og det må således sies at „Arbeiderbladets“ drift i dette år også har forløpet tilfredsstillende. Bladets disponent Sverre Sivertsen fratrådte sin stilling efter 10 års virksomhet i avisen, ved årets slutt for å overta stillingen som regnskapsdirektør i Oslo kommune.

Arbeidernes pressekontor.

Pressekontoret har foruten daglig forbindelse med Stockholm, fra mai måned daglig telefonforbindelse med Kjøbenhavn.

Partipressen.

Av partiavisene er i løpet av året „Haugesund Arbeiderblad“ om utkom som dagblad, innstillet fra 20 mai.

Fra mai måned er utgitt egen avis „Follo“ for Follo distrikt i Akershus. Avisen som utkommer 1 gang ukentlig, utgis av partiforeningene i Follo og redigeres av en komité.

Overensstemmende med landsstyrets beslutning i møte 18 mars om at nedre Østfold inndeles i 3 bladdistrikter med egen avis for Fredrikstad og omliggende distrikter, 1 avis for Sarpsborg med omliggende kammuner og 1 for Halden og omliggende kommuner blev det fra 1 oktober gått igang med nytt dagblad i Halden, „Halden Arbeiderblad“.

„Smålenenes Social-Demokrat“ blev fra samme tid organ for Fredrikstad med omliggende distrikter og tidligere Østfold Arbeiderblad under navn av „Sarpsborg Arbeiderblad“ blev organ for Sarpsborg og nærmeste distrikter.

„Nordlys“, Tromsø, gikk 8 novbr. over fra å utkomme 3 ganger ukentlig til 4 ganger ukentlig.

„Vestfold Socialdemokrat“ hadde inntil 17 november avdelingskontor i Horten. Fra samme dato utkom særskilt Hortenutgave av „Vestfold Socialdemokrat“ under navn „Horten Arbeiderblad“, med Horten Arbeiderparti som utgiver.

I Mosjøen er det fra 15 november utgitt egen avis for Mosjøen og Vefsendistriktene 2 ganger ukentlig under navn „Vefsna Arbeiderblad“. Avisen utgis av interesserte partifeller i Mosjøen under kontroll av et representantskap valgt av partiforeningene i distriktet.

Ved årets utgang utkom 43 aviser som blev redigert i tilslutning til partiet. Av disse utkom 20 som dagblad, 1 utkom 4 ganger ukentlig, 11 utkom 3 ganger ukentlig, 9 utkom 2 ganger ukentlig og 2 utkom 1 gang i uken.

Partiets aviser ved årsskiftet 1929--1930.

Dagblader:

- „Arbeiderbladet“, Oslo. Redaktør Martin Tranmæl.
- „Arbeider-Avisen“, Trondhjem. Redaktør Ole Øisang.
- „Bergens Arbeiderblad“, Bergen. Redaktør Gunnar Ousland.
- „Fremtiden“, Drammen. Redaktør Torgeir Vraa.
- „Halden Arbeiderblad“, Halden. Redaktør Aksel Zachariassen.
- „Hamar Arbeiderblad“, Hamar. Redaktør Olav Larsen.
- „Horten Arbeiderblad“, Horten. Redaktør Arne Drogseth.
- „1ste Mai“, Stavanger. Redaktør B. Olsen-Hagen.
- „Kongsvinger Arbeiderblad“, Kongsvinger. Redaktør Johs. Stubberud.
- „Nybrott“, Larvik. Redaktør Ingjald Nordstad.

„Opland Arbeiderblad“, Gjøvik. Redaktør Niels Ødegaard.
 „Rjukan Arbeiderblad“, Rjukan. Redaktør Knut Dalastøl.
 „Sarpsborg Arbeiderblad“, Sarpsborg. Redaktør Nils Hønsvald.
 „Smaalenenes Social-Demokrat“, Fredrikstad. Redaktør P. Mo-
 Johansen.

„Sørlandet“, Kristiansand. Redaktør Haakon Hoff.
 „Telemark Arbeiderblad“, Skien. Redaktør Olav T. Vegheim.
 „Tiden“, Arendal. Redaktør Ola Solberg.
 „Vestfold Fremtid“, Sandefjord. Redaktør Sverre Hjertholm.
 „Vestfold Arbeiderblad“, Tønsberg. Redaktør Carl Guldbrandsen.
 „Østerdalen Arbeiderblad“, Elverum. Redaktør Olav Sæter.

4 ganger ukentlig:

„Nordlys“, Tromsø. Redaktør Ingvald Jaklin.

3 ganger ukentlig:

„Akershus Arbeiderblad“, Lillestrøm. Redaktør Hans Abelsnes.
 „Dagningen“, Lillehammer. Redaktør Arne B. Nilssen.
 „Folkets Røst“, Askim. Redaktør Aksel Olsen.
 „Fremover“, Narvik. Redaktør Naftali Nilsen.
 „Lillestrømposten“, Lillestrøm. Redaktør Asbjørn Dørumsgaard.
 „Moss og Omegns Arbeiderblad“, Moss. Redaktør Nils Gjerset.
 „Møre Socialdemokrat“, Ålesund. Redigeres av en komité.
 „Namdal Arbeiderblad“, Namsos. Redaktør Herman Thornes.
 „Nordlands Fremtid“, Bodø. Redaktør B. Flood-Engebretsen.
 „Tidens Krav“, Kristiansund. Redaktør Evald Solbakken.
 „Vestfinnmark Arbeiderblad“, Hammerfest. Redaktør Leif S.

Olsen.

2 ganger ukentlig:

„Arbeidets Rett“, Røros. Redaktør Per Fores.
 „Eidsvold Arbeiderblad“, Eidsvold. Redigeres av en komité.
 „Finnmarken“, Vardø. Redaktør Peder Holt.
 „Folkets Frihet“, Kirkenes. Redaktør Thorbjørn Dahl.
 „Folkeviljen“, Harstad. Redaktør Alfons Johansen.
 „Nytt Land“, Holmestrand. Redaktør P. Knudsen.
 „Romerikes Blad“, Jessheim. Redaktør Jul. Halvorsen.
 „Vefсна Arbeiderblad“, Mosjøen. Redaktør H. Moe Jacobsen.
 „Romsdal Folkeblad“, Molde. Redaktør Oden N. Fagerjord.

1 gang ukentlig:

„Dunderlandsdølen“, Mo i Ranen. Redaktør R. Knudson.
 „Follo“, Ski. Redaktør Oskar Lunde.

Tidsskrifter og ukeblader:

- „Det 20. Århundrede“ (1 gang månedlig). Redaktør Haakon Meyer.
 „Arbeiderkvinnen“ (1 gang månedlig). Red. Thina Thorleifsen.
 „Arbeiderungdommen“ (2 ganger månedlig). Red. Arnfinn Vik.

„Det 20de Århundrede“.

Fra januar 1929 ansatte centralstyret Haakon Meyer som tidsskriftets redaktør. Fra annet halvår optok tidsskriftet en spesiell kommunalavdeling under redaksjon av stortingsmann M. K. Nordanger.

Tidsskriftet, som i de siste år er utkommet litt tilfeldig, er i året kommet inn i helt regelmessig gjenge igjen. Det utkom et nummer hver måned, juni—juli undtatt. Medarbeiderstaben har vært økende og interessen stigende. Det har vist sig i en meget god presse og i et stadig jevnt stigende abonnement. Abonnementet er ved årets utgang ca. 5 ganger så stort som ved årets begynnelse, men så var tidsskriftet også nede på et minimum. Abonnementsprisen har vært kr. 5.00 pr. år, den settes fra 1 januar 1930 til kr. 6.00. For denne pris gir tidsskriftet næsten 350 kvartsider stoff.

Det norske Arbeiderpartis forlag.

Forlagets regulære, årvisse publikasjoner „Maidagen“, Arbeiderkalenderen og „Arbeidets Jul“ har vært omsatt i bra oplag.

Under agitasjonsukene 28 september til 13 oktober blev det utsendt og solgt et ganske betraktelig antall av de mest brukbare agitasjonsbrosjyrer. Forlagets nye brosjyre „Gjeld og krise“ blev solgt i 6000 eksemplarer, et lignende antall solgtes av „Sandheten om militærvesenet“, som er utgitt av partiet og Ungdomsfylkingen i fellesskap.

Av Edv. Bulls bok: „Karl Marx“ er det trykt et nytt oplag (2000 ekspl.). Et restoplag av Friis' bok „Marcus Thrane“ er overtatt fra Steenske forlag.

Videre har forlaget utgitt tegnemappen „Oslo i sort og hvitt“ av maleren Asbjørn Aamodt og diktsamlingen „Kolbein Sterke og andre kvæde“ av M. Høgaasen.

Også i 1929 er det ved billigsalg og i bokpakker solgt adskillig av eldre litteratur.

Arbeidernes Aktietrykkeri.

Fra styret for Arbeidernes Aktietrykkeri foreligger følgende beretning for trykkeri, bokbinderi og klisjéanstalt for året 1929:

Trykkeriets regnskap viser et bruttooverskudd av kr. 80 930.61., bokbinderiet kr. 22 848.76 og klisjéanstalten kr. 573.27. Tilsammen kr. 104 352.64.

Tilgangen på arbeide i trykkeriet var i de første 8 måneder av året nokså svak. Vi kunde dog så vidt skaffe hele personalet beskjefstigelse. De siste 4 måneder derimot har vi hatt det travelt.

Bokbinderiet har hele året vært i full virksomhet.

Inventariekonto er steget med ca. kr. 24 000 i årets løp. Det er anskaffet en ny settemaskin til trykkeriet, og på bokbinderiet er det utbyttet en liten beskjærmaskin i en større med motor samt anskaffet en ny falsemaskin.

Arbeidernes Justisfond.

Arbeidernes Justisfond hadde pr. 31 desember 1929 en formue på kr. 84 402.94.

I årets løp har Justisfondet hjulpet til med fire civile saker, derav en for overretten og tre for by- og herredsrettene. Av straffesaker har det for fondets regning vært procedert to for høiesterett og ti ved by- og herredsrettene. Disse straffesaker har i det vesentlige angått straffelovens § 222 II.

Av saker av større interesse kan nevnes de forskjellige Foldal-saker, Fåberg-saken, som angikk fattigunderstøttedes forpliktelser til å ta arbeide på lønninger som fattigstyret fastsatte, og Skog- og Landarbeiderforbundets saker i Hedmark og Opland angående forskjellige konflikter, bl. a. Grytå-saken og Tingulstad-saken.

Processene har vært ført av advokatene Puntervold, Stang, og av o. r. sakfører Hj. Bergsjø og Trygve Lie. Dessuten har enkelte processer vært ført av andre jurister.

En av fondets største utgifter har vært understøttelse av dømte arbeidere og deres familie. I alt har det til dette vært anvendt, kr. 7 051.17.

208 arbeidere og arbeiderkvinner har på denne måte fått hjelp. Dette gjelder særlig arbeidere som har vært dømt på grunn av sin deltagelse i bygningskonflikten i 1928, og som har avsonet de idømte mulktter med fengsel før amnestiloven kom.

Fondets understøttelse har vært fordelt mellom Oslo, Bergen, Ålesund, Hamar, Sarpsborg, Skien, Stavanger, Lillehammer, Fåberg, Foldal, Trysil, Odalen og Nordfjord. Dessuten har man ydet bidrag til rettsaker i andre byer og distrikter.

Justisfondet fikk av Landsorganisasjonens sekretariat overdratt et innsamlingsbeløp, kr. 18 169.08, som var innkommet som hjelp til

socialister i utlandet som var forfulgt av de borgelige myndigheter. Av disse penger har fondets styre bevilget kr. 1 000.00 til forfulgte socialister i Lithauen, kr. 1 000.00 til Gastoniaproessen og kr. 1 000.00 til dømte arbeidere i Finland.

Justisfondets regnskap pr. 31 desember 1929.

Inntekter:

Kassebeholdning fra forrige år	kr. 87 142.39
Ekstrakontingent fra A. F. L.	„ 794.00
Innsamling til forfulgte arbeidere i utlandet, overført justisfondet ¹¹ / ₉ fra Arb. fagl. Landsorg.	„ 18 169.08
Innsamling til Gastonia-arbeiderne	„ 855.00
Bankrenter	„ 2 823.52

Kr. 109 783.99

Utgifter:

Utgifter til forsvarere i rettssaker	kr. 2 328.10
Diet og reiseutgifter for tiltalte, vidner og forsvarere i forbindelse med rettssaker	„ 2 858.20
Mulktar	„ 80.00
Understøttelse til ophold	„ 7 051.17
Hjelp til socialister i Litauen	„ 895.50
Gastonia-arbeiderne	„ 1 000.00
Fengslede arbeidere i Finland	„ 1 000.00
Oplysnings- og agitasjonsarb. ang. de arb.fiendtlige lover	„ 10 000.00
Administrasjon	„ 168 10
Balanse	„ 84 402.92

Kr. 109 783.99

Arbeidernes Justisfond

Trygve Lie,
formann.

Arbeiderbevegelsens arkiv.

Beretning fra arkivkomit en.

Arkivets samlinger er i året 1929 øket med ca. 200 bind. Hertil kommer Chr. Holtermann Knudsens bibliotek som hans etterlatte har overlatt arkivet. Ved denne samling av skrifter og brosjyrer som arkivet her har mottatt er arkivets samlinger blitt kompletert.

Samlingene fra forbund og foreninger av avskrifter og proto-

koller er også øket. Samarbeidet med arbeiderarkivene i Sverige, Danmark og Finnland er styrket. Utvekslingen av litteratur og skrifter som har betydning for arbeiderbevegelsen fortsetter.

Arkivets samlinger har vært benyttet av forskjellige institusjoner og personer. Besøket i arkivet har i den senere tid vært voksende. Tre ganger i uken er arkivet åpent for publikum, mandag, onsdag og fredag, fra kl. 4.30—5.30.

Arkivets styre består av A. E. Gundersen og J. Teigen fra Landsorganisasjonen og Ø. Marthinsen og Valdemar Nielsen fra Det norske Arbeiderparti. Edv. Andersén er arkivets arkivar.

Conrad Mohrs legat.

Til å komme i betraktning ved utdelingen av Conrad Mohrs legat for studium av socialismen blev av centralstyret innstillet: Kjell Aabrekk, Birger Aamodt, Einar Gerhardsen og Harald Langhelle. Stipendiene blev tildelt Kjell Aabrekk og Einar Gerhardsen.

Innstillingskomitéen bestod av Oscar Torp, Magnus Nilssen, Edv. Bull, Alfred Madsen og Johan Nygaardsvold.

Partiets forhold til kongefestligheter.

Foranlediget av at stortingsgruppens medlemmer var innbudt til festligheter i forbindelse med kronprinsens bryllup vedtok centralstyret i møte 4 mars følgende beslutning:

Det norske Arbeiderparti har alltid tatt avstand fra deltagelse i festligheter holdt av eller for kongehuset. De få avvikelser herfra som har forekommet de par siste år, bør ikke skape presedens for fremtiden.

I forbindelse med de forestående festligheter omkring kronprinsens bryllup, må partiet forholde sig som tidligere, altså ikke delta.

Da centralstyret er gjort bekjent med at en del stortingsmenn har tegnet sig for billetter til kirken bryllupsdagen, henstiller det derfor til disse å gi avkall på billettene.

Amnestikravet.

De mange politiske dommer sommeren og høsten 1924 gjorde amnestispørsmålet aktuelt, og det blev da innsendt til Stortinget forslag om amnestilov.

Det blev arbeidet med lovforslaget i departementet. Men med det blev det. Regjeringen fremmet ikke noget forslag til almindelig amnesti, men innskrenket sig bare til å eftergi straffen for 2 av partiets stortingsmenn som fikk dom i 1924.

Efter alle dommer og tiltaler for forbrytelser under bygningsarbeiderstreiken og streiken i de grafiske fag våren 1928 blev igjen kravet om amnestilov aktuelt og reist på nytt.

Ved Stortingets sammentreden i januar hadde Halvard Olsen og Oscar Torp på vegne av Landsorganisasjonen og partiet foretrede for statsministeren i anledning spørsmålet om amnesti.

Statsministeren lovet å forelegge spørsmålet i regjeringskonferanse.

Samtidig blev det fra sekretariatet og centralstyret utarbeidet forslag til lov om amnesti sålydende:

Alt. I.

Lov om amnesti.

§ 1.

Kongen kan beslutte at personer som er eller blir siktet, tiltalt eller domfelt for politiske eller militære lovovertrædelser, fritas for strafferetslig forfølgning og idømt straff med alle derav flytende følger.

§ 2.

Denne lov trer i kraft straks.

Alt. II.

Lov om amnesti.

§ 1.

Personer som i anledning av den i 1928 iverksatte streik i bygningsfagene og de grafiske fag er eller blir siktet, tiltalt eller domfelt for overtrædelse av lov nr. 5 av 5 mai 1927, fritas for strafferetslig forfølgning og idømt straff med derav flytende følger.

§ 2.

Denne lov trer i kraft straks.

Lovforslaget blev fremsatt som privat forslag i Odelstinget den 14 januar.

Forslaget blev besluttet utlagt til behandling i et senere møte, og blev i Odelstingsmøte 17 januar mot 26 stemmer besluttet oversendt regjeringen til behandling.

På den tid forslaget blev oversendt regjeringen var det allerede falt en rekke domme over „kroneforbryterne“ og andre som var tiltalt i anledning bygningsarbeiderkonflikten og konflikten i de grafiske fag. Hos de som var idømt bøter blev det foretatt utpantning og enkelte av de som var idømt fengselsstraff blev hentet til avsoning av straffen.

For å stoppe dette og påskynde behandlingen av amnestifor-

slaget sendte centralstyret og Landsorganisasjonens sekretariat 19 januar følgende henvendelse til regjeringen:

„Da lovforslaget om amnesti nu av Odelstinget er besluttet oversendt regjeringen til videre behandling, henstiller vi til regjeringen å påskynde sakens behandling mest mulig.

Samtidig anmoder vi om at regjeringen straks må treffe de nødvendige forholdsregler, således at fengsling av de dømte personer, og inndrivelse av bøter, kan utstå inntil regjering og Odelsting har hatt anledning til å ta stilling til realiteten i det innsendte lovforslag om amnesti.“

Man skulde tro det vilde bli tatt hensyn til denne anmodning, idet regjeringen på daværende tidspunkt var klar over at amnesti i hvert fall for de som var dømt ikke var til å komme forbi og at videre forfølgning mot alle de som var siktet ikke lot sig forsvare, så foretok den sig ikke noget for å hindre de nidkjære myndigheter rundt om i landet som mere enn gjerne ønsket å få fatt i „forbryterne“. Det tok tid før regjeringen mannet sig op til å ta stilling til amnestikravet.

Først i statsråd 15 mars blev det fremmet proposisjon om amnesti for de som var tiltalt, siktet eller dømt i forbindelse med bygningsarbeiderstreiken og streiken i de grafiske fag.

Denne proposisjon blev vedtatt av Stortinget.

Samfundsvernet.

Ved forskjellige leiligheter har man kunnet spore en forbindelse mellom det bebevnedede samfundsvern og myndighetene.

I Stortinget har partiets representanter gjentagne ganger stilt krav om at Samfundsvernet skulde opheves.

Siste gang saken blev behandlet i Stortinget var ved en interpellasjon fra partiets stortingsgruppe i 1928. Dengang uttalte justisministeren at slike ordensvern var ulovlige, og regjeringen vilde gripe inn og opheve Samfundsvernet, hvis det eksisterte.

Men istedenfor å gripe inn og opheve Samfundsvernet blev det i januar måned 1929 anerkjent som reservepoliti, idet Justisdepartementet i skrivelse til landets politimestere underretter disse om at de kunde benytte Samfundsvernet til å oprettholde ro og orden, når det var nødvendig.

Straks Centralstyret fikk kjennskap til dette, behandlet det saken og sendte 22 januar følgende skrivelse til Storting og regjering:

Under behandlingen av politiloven i Odelstinget blev det uttrykkelig fastslått — også fra regjeringens side — at privat oprettede ordensvern var forbudt, uansett hvilken organisasjon det stod bak opprettelsen.

Samfundsvernet er en organisasjon med et klart program og tydelige hensikter. I hele sitt virke og anlegg er Samfundsvernets brodd vendt mot en bestemt klasse — arbeiderklassen.

Arbeiderne har aldri vært i tvil herom, og de har ofte følt sin stilling og sikkerhet truet ved tilstedeværelsen av fascistisk anløpne garder.

Omstendighetene har derfor tvunget arbeiderne til å drøfte spørsmålet om opprettelsen av fysiske forsvarsorganer for å hindre overfall fra overklassens side. Disse drøftelser er fra de som sitter inne med makten, blitt stemplet som samfundsfjendtlige, og at hensikten var å sette samfundets sikkerhet i fare. Makthaverne har derfor også kategorisk forbudt dannelsen av arbeidernes ordensvern. Men for å ha skiltet i orden har det samtidig vært fastslått at det var samfundet selv som hadde plikt til å oprettholde det nødvendige ordensvern til sikring av indre ro i landet.

Til tross for disse forsikringer har loven ikke vært lik for alle. De ordensvern og pistolklubber borgerskapet har gått i vei med, og som har vært rettet mot arbeiderne, er „nådig“ behandlet, hvorimot enhver antydning til lignende fra arbeidernes side konsekvent er møtt med lovens strengeste straff.

Storting og regjering har i sin nidkjærhet for å hindre at arbeiderne kom i besiddelse av forsvarsmidler nektet dem medlemskap i skytterlagene, nektet arbeidernes ordensvern å optre for å holde orden på sine egne møter, samtidig med at Samfundsvernet og andre klubber er sluppet inn på militært område for å kunne drive sine øvelser og forberedelser uhindret.

Arbeiderklassen har den hele tid vært opmerksom på hvilken fare dette representerte for dens egen eksistens og fremmarsj. Regjeringens forsikring om at alle vilde bli behandlet likt, og at ingen organisasjon vilde få godkjenning på opprettelsen av private garder, er dog av arbeiderne blitt tillagt nogen vekt.

Ved regjeringens godkjenning av Samfundsvernet som politimyndighet er stillingen blitt åpen og klar, Arbeiderbefolkningen kan når som helst vente overfall fra dette hold, og den er derfor prisgitt den rene vilkårlighet. Stillingen er nu blitt så alvorlig for arbeiderklassen at Det norske Arbeiderparti som har til oppgave å vareta arbeiderklassens interesser, finner å måtte si fra.

På vegne av den norske arbeiderklasse krever vi at regjeringen tar godkjenningen av Samfundsvernet tilbake og oppløser det.

Hvis regjeringen ikke skulde ville etterkomme dette, må vi kreve at et arbeidernes ordensvern som står under kontroll av Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, godkjennes.

Saken blev behandlet i Stortinget under trontaledebatten. Olav Scheflo hadde på forhåndt anmeldt følgende interpellasjon: „Er det sant at Justisdepartementet i en rundskrivelse til landets politimestere har anerkjent det såkalte „Samfundsvern“ som reservepoliti?“

Det blev under debatten stilt forslag om at rundskrivelsen skulde tilbakekalles og Samfundsvernet oppløst overensstemmende med

det av partiet reiste krav. Dette forslag opnådde imidlertid bare arbeiderrepresentantenes stemmer.

I forbindelse med behandlingen av denne sak besluttet Centralstyret ved en komité å få utredet spørsmålet om opprettelse av et arbeidernes ordensvern.

Som medlemmer av komitéen blev valgt: Oscar Torp, Einar Gerhardsen og Olav Oksvik. Videre blev det rettet henvendelse til Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat om å tiltre komitéen. Sekretariatet besluttet å tiltre komitéen og valgte som medlemmer: Halvard Olsen, Trygve Lie og Sigurd Forbord med Thorbjørn Dahl som varamann.

Leo Trotski.

Da Leo Trotski blev utvist fra Russland i begynnelsen av året og ført til Tyrkiet, søkte han om opholdstilladelse i Tyskland, men blev av den tyske regjering nektet innreise.

Fra komitéen „Trotzki Hilfe“, som var konstituert med sæte i Berlin, mottok centralstyret og Landsorganisasjonens sekretariat henvendelse om å utvirke opholdstilladelse i Norge for Trotski, efter at han var nektet ophold i Tyskland.

Den 16 april hadde Oscar Torp og Halvard Olsen på vegne av partiets centralstyret og Landsorganisasjonens sekretariat foretrede for statsminister Mowinkel for å anmode regjeringen om å gi Trotski opholdstilladelse her i landet. Deputasjonen overleverte følgende henvendelse til regjeringen:

„Fra den komité som har konstituert sig til hjelp for L. Trotski — „Trotzki-Hilfe“ som har sitt sæte i Berlin — har Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon mottatt en henvendelse om å forsøke å skaffe den landsforviste Trotski opholdstilladelse i Norge.

Den organiserte norske arbeiderklasse ser dette som et spørsmål av meget vidtrekkende betydning. Det gjelder her en kamp for den gamle asylrett, og om at vårt land hevder sig som et fritt tilflugssted for menn som forfølges for sin strid og sine meninger.

Partiet og Landsorganisasjonen retter derfor en inntrengende henstilling til den norske regjering om å hevde frihetens prinsipper og gi Trotski den opholdstilladelse som det søkes om.“

Statsministeren svarte at henvendelsen skulde bli forelagt regjeringen og saken optatt til behandling av den.

Det blev den også uten nogen lang betenkning, idet det allerede blev avgjort i statsråd 17 april.

Regjeringen avslø ansøkningsen og begrunnet dette i følgende skrivelse:

„I svar på Deres andragende av 16 april om opholdstilladelse i Norge for L. Trotski meddeles, at regjeringen — uansett sin opfatning av den politiske asylrett — ikke finner å kunne imøtekomme andragendet på grunn av de vanskeligheter som vil være forbundet med den nødvendige overvåken av Trotskis sikkerhet.“

Samme dag som regjeringen traff sin avgjørelse hadde stortingsgruppen besluttet ved en deputasjon å understøtte partiets og Landsorganisasjonens henvendelse. Imidlertid fikk man kort derefter kjennskap til regjeringens beslutning og saken blev samme dag reist i Stortinget.

Om behandlingen i Stortinget henvises til stortingsgruppens beretning.

Fra hjelpekomitéen var det også gjort henvendelse til arbeiderregjeringen i England om opholdstilladelse for Trotski der, men den blev også avslått.

Den eneste utvei for å skaffe Trotski opholdstilladelse i et vest-européisk land var derfor å gjøre henvendelse til Danmark.

Centralstyret tilskrev derfor 13 juli Danmarks socialdemokratiske parti med anmodning om hos den danske arbeiderregjering å utvirke at Trotski blir skaffet et fristed i Danmark.

Som resultat av henvendelsen til det danske arbeiderparti mottok centsalstyret 25 oktober følgende skrivelse:

„I anledning av Deres forespørsel om muligheten for Trotskis innreise i Danmark kan vi nu svare Dem, at ministeriet har meddelt os, at det har overveiet saken og i overveielene også inndratt de betraktninger som har foreligget i de land hvor opholdstilladelse allerede er nektet. Overveielene er nu tilendebragt, og man meddeler at man av lignende grunner som har vært bestemmende i England og Tyskland, *ikke* kan påta sig ansvaret for på forhånd å gi den omtalte tilladelse.

Vi lar denne meddelelse gå videre til Dem, idet vi tilføier, at det jo herefter ingen sannsynlighet er for et annet svar på en direkte henvendelse til regjeringen.“

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

**Stortingsgruppens
beretning
1929**

OSLO 1930 — ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

Innhold.

	Side
<i>Frontaledebatten. — «Samfundsvernet»</i>	5
<i>Den finansielle stilling.</i> (Foran budgettbehandlingen. — Arbeiderpartiets forslag fra fagkomitéene. — Statsgjelden og konverteringslånet. — Bankstøtten, kriseforanstaltningene og den ekstraordinære formuesskatt) ..	6
<i>Gjeldsspørsmålet.</i> (Behandlingen i Stortinget og avdelingene. Tillegg: Arbeiderpartiets lovforslag fra gjeldstrykkommisjonen)	11
<i>Militærbudgettene.</i> (Avvebning. — Forslag om hærordningens utsettelse. — Marinen. — Civildriften. — Den nye vernepliktslov)	18
<i>Lønnsforliket</i>	22
<i>Skattelovsrevisjonen</i>	24
<i>Amnestikravet</i>	26
<i>Voldgiftsloven</i>	29
<i>Forskjellig sociallovgivning.</i> (Bemanningskalaen. — Den private hyreformidling. — Arbeidsløshetsstrygd og sikringsfond. — Genferkonvensjonene. — Kontroll med løsse- og lasteredskaper. — Arbeidervernlovens revisjon) ..	31
<i>Arbeidsbudgettene.</i> («Nødsarbeidet». — Jernbaneanleggene. — Veibyggingen) ..	34
<i>Landbruksbevilgningene.</i> (Nydyrking og bureising. — Undersøkelse av «Ny Jord»s virksomhet. — Totalisatorinntektene)	36
<i>Skolen og kulturbudgettene.</i> (Lærerskolene. — Bevilgninger og spareforslag. — Arbeidslære)	39
<i>Forfatningsspørsmål.</i> (Forslag om grunnlovsrevisjonskomité. — Valgordningen og forfallsinstitusjonen. — Forskjellige grunnlovsforslag)	42
<i>Regjeringsprotokollene.</i> (Arbeiderpartiets dissenser i protokollkomitéen. — Smedalsaken)	44
<i>Utenrikske saker.</i> (Nasjonenes forbund og Arbeidsbyrået. — Traktater. — Asylretten. — Russlandsavtalen)	47
<i>Fiskeriene.</i> (Herunder tranloven)	49
<i>Toll og avgifter</i>	52
<i>Kornmonopolet.</i> (Valg av kornråd. — Overprisen på norsk korn)	53

	Side
<i>Husleiereguleringen</i>	54
<i>Skytterlagene</i>	55
<i>Interpellasjoner.</i> (Forholdene i tremasseindustrien, Odda-konflikten, trålerne og sikkerheten til sjøs, m. fl.)	57
<i>Lovaaker</i> (Odelsløsning, handelsloven, slakteloven, straffeloven, rusdrikkeloven, Trondhjem—Nidaros)	58
<i>Bevilgninger og mosjoner.</i> (Arbeideridretten, politiskolen og reservekorpset, skadeforsikringen, m. v. — Bankvalgene)	61
<i>Skatten og gjeldsavdragene.</i> (Budgettsalderingen)	64

Stortingsgruppens *sammensetning* 1929 undergikk den forandring at ved Haares død den 21 januar trådte Bernh. Abrahamsen, Drammen, inn som medlem av tinget. Ved Scheflos innmeldelse senere kom gruppen til å bestå av i alt 60 mann.

I møte av stortingsgruppen med centralstyret 11 januar blev det tidligere *gruppestyre* enstemmig gjenvalgt. Gruppens ledelse har således vært: Alfred Madsen, formann, Chr. Hornsrud, næstformann, Johan Nygaardsvold, sekretær, Magnus Nilssen, Sverre Støstad, Olav Sæter, Kr. Tønder, Anton Alvestad og Johs. Bergersen. Varamenn: Olav Steinnes, Olsen-Hagen, M. Foshaug, Nils Hjelmtveit og Andr. Moan.

Samme dag som gruppen konstituertes, trådte Stortinget sammen. Arbeiderpartiet fikk valgt 3 medlemmer av *presidentskapet* som forrige år, nemlig Hornsrud som vicepresident i Stortinget, Bergersen i Odelstinget og Nygaardsvold i Lagtinget. Av de borgerlige blev valgt Hambro (h.), Eiesland (v.) og Thune (b.), med den første som presidentskapets formann. Som sekretærer i Stortinget av avdelingene blev valgt av Arbeiderpartiet Tønder, Hjelmtveit og Anton Jenssen.

Arbeiderpartiet fikk som før formennene i 6 av de *faste komitéer*: Bergersen i socialkomitéen, Sæter i jernbanekomitéen, Oscar Nilssen i skog- og vassdragskomitéen, Halvorsen i post- og telegrafkomitéen, Tønder i næringskomité nr. 1 og Foshaug i veikomitéen.

Ved Stortingets sammentreden innleverte Arbeiderpartiet det forslag til lov om *amnesti* som var fremmet ved beslutning av Landsorganisasjonens representantskap. Om behandlingen av forslaget henvises til særskilt avsnitt i beretningen (side 26).

Trontaledebatten — „Samfundsvernet“.

Trontalen ved Stortingets åpning bebudet forslag til lettelse i gjeldstrykket for kommunene og trengende småbrukere. For øvrig mente Regjeringen å se tegn til bedring i arbeidslivet bl. a. som følge av kronens gullfesting.

I sitt innlegg i trontaledebatten, hvorunder han på partiets vegne stillet mistillitsforslag til Regjeringen, tok gruppens formann op de brennende spørsmål som *ikke* var nevnt i trontalen: Kampen mot arbeidsledigheten og stillingen til de arbeiderfiendtlige lover. Han pekte på det optimistiske syn som gikk igjeu hos Regjeringen, et syn som efter hans mening ikke stemte med de virkelige forhold. Vi som tilhører Arbeiderpartiet er — uttalte Madsen — ikke svartseere, som legger an på å skape mismot. Men alle er tjent med at realitetene på det sociale og økonomiske område kommer frem. *Strudsepolitikk* har det vært nok av. Og man er ikke tjent med det fra Regjeringens side. — Idet han vendte sig mot den klasse- og tukthuslovgivning som regjeringen Mowinckel stod som en typisk representant for, refererte gruppens formann derefter den skrivelse partiet hadde sendt Storting og Regjering med krav om *opløsning av Samfundsvernet*, som justisministeren hadde legalisert ved å anerkjenne det som politireserve under ekstraordinære situasjoner. Han uttalte i den forbindelse:

Affæren med Samfundsvernet kommer som sluttstenen på den arbeiderfiendtlige socialpolitikk, hvis frukter er revisjonen av arbeidstvistloven, den midlertidige voldgiftslov, tukthusloven og straffeforfølgningen mot hundrevis av arbeidere. Det er en sammenheng i alt dette. Jeg vet ikke om venstre som parti er opmerksom på det. Men arbeiderne er det. Derfor er det under trontaledebatten stedet til å søke å bringe klarhet over de linjer Regjeringen har fulgt og som den vil følge i sin politikk, og få bragt klarhet over Stortingets stilling.

Den sittende regjering har vist sig å være en typisk regjering for overklassen. Når det gjelder å bekjempe arbeidsløsheten og heve det arbeidende folks levestandard, når det gjelder en forstandig socialpolitikk, og videre når det gjelder å redusere den passive kapitalens renteplyndring, er det fastslått at Regjeringens syn og dens politikk ikke stemmer med den arbeidende klasses syn og interesser. Derfor vil jeg på Det norske Arbeiderpartis vegne stille følgende forslag:

Stortinget uttaler:

Regjeringens politikk har ikke Stortingets tilslutning.

På grunn av den karakter debatten fikk allerede fra begynnelsen av, blev

det besluttet å behandle under ett trontalen og affæren med Samfundsvernet, hvorom Schefflo hadde fremsatt sådan interpellasjon:

Er det sant at Justisdepartementet i en rundskrivelse til landets politimestere har anerkjent de såkalte «Samfundsvern» som reservepoliti?

Efter en redegjørelse for rundskrivelsen av statsråd Evjenth — en redegjørelse som senere i debatten blev understreket og forsvart av statsministeren som på Regjeringens vegne tok ansvaret for legaliseringen av de hvite garder mot arbeiderne — fremsatte Schefflo forslag om at rundskrivelsen blev tilbakekalt og Samfundsvernet oppløst, overensstemmende med det av partiet reiste krav. Det blev uttalt i dette at hvis Regjeringen ikke skulde ville ta godkjennelsen av Samfundsvernet tilbake og oppløse det, måtte man kreve godkjennelse av et *arbeidervern*, som stod under kontroll av arbeidernes faglige og politiske organisasjoner.

Forslaget blev tatt op til votering i et senere møte og efter en ny debatt forkastet med 74 stemmer, ide bare arbeiderrepresentantene stemte for.

Det av Madsen fremsatte mistillitsforslag til Regjeringen blev som avslutning på trontaledebatten likeledes forkastet mot opposisjonens stemmer.

Spørsmålet om Samfundsvernet kom op senere under behandlingen av *justisbudgettet*, da Olsen-Hagen pekte på at en rekke av landets politimestere hadde avvist samarbeide med og nektet å gjøre bruk av det nye «reservepoliti». Han fastslo at de «flere» politimestere som justisministeren hadde påberopt til støtte for sig under interpellasjonsdebatten, innskrenket sig til to, hvis navn statsråden ikke engang vilde nevne. Efter nogen intetsigende uttalelser av hr. Evjenth som prosederte på formalia og øiensynlig befant sig på vikende grunn, sluttet vår partifelle med å si:

Så vidt man kunde opfatte, var Samfundsvernet nu «lovlig» i den form det eksisterte. Jeg tror statsråden er den eneste som vil hevde at det i nogen henseende har skiftet karakter; Samfundsvernet er det samme som det var før, det kan han være forvisset om. Men når justisministeren erklærer her at det er lovlig, under hensyn til nødvergeretten, da vil jeg fra denne plass slå fast at det også er lovlig for arbeiderklassen å gjøre bruk av denne rett og oprette sine vern til beskyttelse for sig.

Den finansielle stilling.

Foran budgettbehandlingen.

I budgettkomiteéen reiste Arbeiderpartiets representanter følgende krav i anledning av den finansielle og økonomiske situasjon:

Det må tas forholdsregler til effektiv minskning av statsgjelden. Nødstilte kommuner og småkårsfolk må få den hjelp de trenger. De produktive budgetter, arbeidsbudgettene, må holdes oppe, og Staten må råde bot på arbeidsløsheten med større bevilgninger og ved å fremme produksjonen. Militærbudgettet og andre

uproduktive budgjettposter må skjæres ned. Skattebyrdene må omlegges med sikte på lettelser for den arbeidende klasse.

Komitéens borgerlige flertall innskrenket sig til det obligate forslag om at «budgettet bør søkes bragt ytterligere ned».

I debatten om finansene, og budgjettet kom skatte- og militærspørsmålet sterkt i forgrunnen, og statsministeren signaliserte her venstres tilbaketog i spørsmålet om «forsvars»-bevilgningene.

Hvad det fremlagte budgjet angikk hevdet finansministeren like overfor det borgerlige sparesnakk og skriket om lettelser i den direkte skatt at det ikke var noget grunnlag til stede for en skattereduksjon for tiden, og at Staten nu hadde nådd grensen for hvad der forsvarlig kunde innskrenkes.

For øvrig streift debatten bl. a. inn på Statens ansvar i kontraktforholdet til tjenestemennene, og Regjeringen blev fra Arbeiderpartiets taleres side stillet overfor konsekvensene av dommen i lønnsaken.

Ved voteringen som kom som avslutning på den prinsipielle debatt, blev Arbeiderpartiets forslag, optatt av Bergsvik, forkastet mot 59 stemmer. Et særforslag av Thommessen (fr. v.) med henstilling til komitéene om å gi anvisning på en budgjettredsjon på i alt 4 millioner kroner blev forkastet mot forslagsstillerens stemme. Derpå blev komitéens flertalls konklusjon, som var uten enhver realitet, vedtatt med samtlige borgerlige stemmer.

Bondepartiet fremsatte ved Mellbye — på bakgrunn av lønnsdommen som gikk Staten imot — et benkeforslag om å stoppe tilgangen til etatene, samt om en «undersøkelse av skattetrykket». Begge disse demonstrasjonsforslag blev forkastet mot bondepartiets stemmer.

Arbeiderpartiets forslag.

Ved begynnelsen av budgjetbehandlingen i mars redegjorde Bergsvik for de besparelser som var foreslått av vårt partis medlemmer av fagkomitéene. De utgjorde i alt 7½ million kroner sammenlignet med statsbudgjetproposisjonen, eller en reduksjon av 6½ million utover innstillingene fra flertallet i komitéene. Av dette beløp falt 5.6 millioner på militærbevilgningene. De øvrige nedsettelse var fordelt på følgende poster: Bevilgningene til kongehuset og Statens eiendommer 650 000, utenrikske formål — særlig Folkeforbundet — ca. 200 000, reservepolitiet 71 000 og forskjellige mindre poster 27 000 kroner.

På den annen side foreslo Arbeiderpartiet *forhøielse* til i alt 7.9 millioner, hvorved det vilde bli en netto økning av 650 000 kroner. De største poster var her jernbaneanleggene og tilskudd til jorddyrkingen, på hvilke det var foreslått en økning av henholdsvis 4 og 3½ million. Resten av forhøielene falt hovedsakelig på skole- og kulturbudgettene.

Disse tall, stilt op mot hinannen, trenger ingen kommentarer, uttalte vår partifelle. Man kan her øke bevilgningene til samferdselsmidlene og jorddyrkingen med omkring 7 millioner kroner, *uten å øke Regjeringens budgett og uten at nogen interesser vil bli skadelidende.*

Hvorpå Stortinget begynte budgettbehandlingen med å øke bevilgningene til det kongelige hus med 50 000 kroner til 800 000. Arbeiderpartiet stemte for 150 000 som appanasje til kongen og kronprinsen.

Statsgjelden.

Som utgifter til statsgjelden var på budgettet opført 110.3 mill. kroner, herunder 2 millioner som anslagsbevilgning vedkommende et eventuelt *nytt lån*. Videre var foreslått at det i anledning av statskassens garantiansvar for Den norske Handelsbanks gjeld til Norges Bank blev utferdiget 5 procent rentebærende statsobligasjoner til i alt 10 millioner.

Finanskomitéens mindretall, Arbeiderpartiet, avgav i anledning herav en uttalelse, hvori de felte en skarp kritikk over den førte länepolitikk. De uttalte:

Som representanter for Det norske Arbeiderparti kan vi i første rekke henvis til vårt partis tidligere standpunkt til spørsmålet om optagelse av statslån — nemlig at vi for å gi uttrykk for vår absolutte uenighet i den hittil førte gjeldspolitik har stemt mot bemyndigelse for Regjeringen til å opta nye statslån.

Vi har hevdet og hevder at enhver tid skal bære sine egne utgifter. Og særlig har dette standpunkt vært berettiget nettop i den tid da grunnlaget for den nuværende store statsgjeld blev lagt. Gjelden er stiftet ene og alene for å spare rikfolkene for de skatter som de allerede skulde ha betalt. Staten har skaffet sig millionene i form av lån istedenfor skatt. Og efterslekten må — til glede for långiverne — betale lånet tilbake med det dobbelte eller tredobbelte beløp.

Vi vil bli møtt med den innvending, at her gjelder det konvertering, (ombytning) av allerede eksisterende statslån.

Ja, det er på en viss måte riktig, men hertil er igjen å bemerke, at statsgjeldens utvikling nettop foregår på denne måte: først stiftes der løs gjeld og så stiftes der mere eller mindre fast gjeld eller langsiktig gjeld — alltid under eller i forbindelse med en eller annen konverteringsplan. Statsgjelden av idag — ca. 1600 millioner kroner — er opstått på denne måte, ikke som et langsiktig länespørsmål og heller ikke som et samlet länespørsmål. Det er bevilgningene uten samtidig tilsvarende dekning som litt efter litt har avfødte gjelden i dens forskjellige former. Konverteringen vil dessuten være en utmerket anledning til å nedsette eller utskyte avdragskvotaene således at lånet ytterligere blir overført på fremtiden. Likeså kan adgangen til innfrielse bli skutt ut en del år.

Statsgjelden vil på denne måte umerkelig men sikkert og målbevisst bli mere og mere forankret i det såkalte bestående samfund — forankret således at løsningen av det sociale spørsmål vil bli vanskeliggjort, idet vesentlige deler av det vi kan skaffe tilveie gjennom våre skatteinntekter både i stat og kommune må gå til kreditorerne, ikke til løsningen av det sociale spørsmål og hvad dermed står i forbindelse. —

Mindretallet konkluderte med at det kun vilde stemme for konvertering under forutsetning av: at lånet blev optatt innenlands, at renten blev lavere, at avdragene blev ufo:andret, og at adgangen til innfrielse ikke blev innskrenket.

I debatten henviste Hornsrud til fraksjonens utførlige bemerkninger i innstillingen så vel som i budgettinostillingen, og vedkommende den ekstraordinære formuesskatt hvor det gjaldt spørsmålet bevilgning til dekning av renter og avdrag på statsgjelden. Partiet hevdet der, som det alltid hadde gjort, at statsgjeldens innfrielse og tapet på bankene måtte hvile på de store private formuer, ikke på dem som levet fra hånd til munn. Hornsrud pekte herunder på at partiet hadde vært uenig i at Staten skulde påta sig garantiansvaret for *Handelsbanken*. Men når Staten en gang var påført disse forpliktelser, kunde den ikke løpe fra dem. Spørsmålet om den endelige dekningsmåte stod imidlertid fremdeles åpent. Vedkommende det påtenkte konverteringslån understreket han at vårt parti vilde gardere sig mot ethvert smutthull i retning av at lånet fikk en mer langsiktig tendens. Det var en klar og grei avgrensning av bemyndigelsen man vilde ha. Han optok derfor mindretallets konklusjon om forslag.

Statsråd Lund bemerket hertil at dette var ensbetydende med at bemyndigelsen ikke vilde kunne brukes.

Ved voteringen blev innstillingen vedtatt mot 55 stemmer, som blev avgitt for Arbeiderpartiets forslag.

Bankstøtten og kriseforanstaltningene.

Den ekstraordinære formuesskatt var av Regjeringen foreslått utlignet for 1929—30 med 11 millioner kroner, mot 14 millioner i foregående termin. Arbeiderpartiet foreslo en progressiv økning av satsene efter hvilke det var regnet med en innkøst i budgettåret av omkring 100 millioner.

Efter de satsar den hittil har vært utlignet med, vil den ekstraordinære formuesskatt i løpet av den forutsatte tiårsperiode ikke andra til mer enn 140 millioner kroner i det hele. Men Statens tap på kriseforanstaltningene viser sig å ville bli betydelig større, ialt med renter ca. 350 millioner. Dertil kommer at Staten senere har tapt 78 millioner kroner på støtteaksjonene til storbankene. Også hjelpen til kommunene blir en betydelig tapspost. Endelig kommer det til at paritetspolitikken har forverret forholdene og gjort gjelden så meget tyngre å bære enn da loven om denne skatt blev vedtatt. Som bekjent var formålet med skatten at den skulde utligne tapene under krisetiden og avhjelpe arbeidsløsheten, bl. a. ved lån til kommunene.

Vårt parti fremholdt at det vilde være uforsvarlig fortsatt å kjøre med et budgett hvorav en tredjedel eller mere gikk til renter og avdrag alene. Derfor måtte den ekstraordinære formuesskatt utskrives efter så pass store procent-satser at den i 10 års perioden vilde kunne skaffe minst den sum som trengtes

til å dekke tapet på kriseforanstaltningene og bankene. For næringslivet vilde dette være bedre enn å få en fortsatt og lang seigpining. Og den mindre renteutgift Staten samtidig vilde få allerede fra kommende år, måtte kunne benyttes til lempning i fondsskatten og til fremme av andre formål som kunde tjene til å opphjelpe produksjonen i landet.

Ut fra dette syn stillet fraksjonen i finanskomitéen forslag om at skattefrihetsgrensen blev nedsatt fra 125 000 til 50 000 kroner, og at skatten blev utlignet efter følgende satser:

Av de første kr.	50 000.00	intet
- - næste	« 25 000.00	2 %
- - —	« 25 000.00	3 %
- - —	« 50 000.00	4 %
- - —	« 50 000.00	5 %
- - —	« 50 000.00	6 %
- - —	« 50 000.00	7 %
- - —	« 100 000.00	8 %
- - —	« 100 000.00	9 %
- det som er derover		10 %

Maksimumssatsen efter proposisjonen var 3 procent.

Under debatten i Stortinget minnet Hornsrud om at den ekstraordinære formuesskatts hensikt var å foreta en formuesnivellering. Derfor var skatten til en viss grad en formuesinndragning, og burde være det. Skatten skulde altså ikke bare ramme kapitalinntekten, men også selve formuen. Kunde ikke formuen bidra til en utjevning og forbedring av de økonomiske kår i vårt land, var den samfunnsfiendtlig. Rentene av statsgjelden utgjorde nu omtrent de samme beløp som den ekstraordinære formuesskatt vil utbringe efter Arbeiderpartiets forslag. Dette faktum måtte man se i øinene. Der er ikke — uttalte han — kommet nogen ny situasjon til som vi ikke har forutsett. Man står i en tvangssituasjon; en forandring må til, og det er neppe mulig å få en forandring som gjør det verre. Vi må kreve at de som har samlet formuer fordi Staten ikke har krevd inntektene inn, gir formuene tilbake for å bringe statsgjelden nedover. Det kan være en hårdhendt prosess, men den er ikke mer hårdhendt enn den prosess vi allerede er oppe i. —

Ved voteringen i Stortinget blev Arbeiderpartiets forslag forkastet mot 53 stemmer.

Statsskatten og budgettet.

Partiets linje i skattepolitikken og i spørsmålet om stillingen til budgettet blev ytterligere presisert i innstillingen om den ordinære statsinnkomstskatt, hvori fraksjonen uttalte:

Ved den ifjor vedtatte beslutning blev den direkte skatt redusert med 10 pct. for personlige skattydere. Denne nedsettelse fant sted mens de indirekte skatter, tollen, i de senere år er blitt forhøiet.

Vår stilling til denne skattepolitikk har vært den, at budgettet i større utstrekning bør dekkes med direkte skatter, således at de indirekte skatter — fattigmannsskattene — kunde lettes en del, hvilken lettelse må ansees for å være høist påkrevd i disse tider.

Vår stilling er altså den, at vi vil forsøke *omlegninger* tilsiktende dels skattelettelser for arbeidslivet og alle dem som har liten evne til å bære skattebyrdene, dels avvikling av gjeld eller hindre gjeldsøkning.

Vår stilling er enn videre den, at vi vil medvirke til en *forsvarlig* balanse av Statens budgetter.

I denne forbindelse må man da nevne gjeldsspørsmålet, som ganske sikkert vil berøre statsbudgettet. Ti det kan neppe være forsvarlig *finanspolitikk* at våre fonds — hvis oppgave skulde være å yde støtte ved sin *avkastning* — blir opspist.

Men det er nettop den linje borgerpartiene nu har slått inn på.

Videre pekte våre partifeller på at man heller ikke kunde se bort fra muligheten av at statstjenestemennenes lønnsak kunde munne ut i resultater som også vilde spille inn på statsbudgettets balanse. Når borgerpartiene ikke desto mindre nektet å være med på besparelser av nevneverdig betydning på et område som f. eks. militærbudgettene, stod man derfor over for en forhøielse av de direkte skatter som en nødvendighet.

Den årlige skattebeslutning og Arbeiderpartiets forslag herunder kom op i juni i forbindelse med *budgettsalderingen*. Herom henvises til siste avsnitt.

Gjeldsspørsmålet.

Forutsetningen for gjeldstrykkommisjonens arbeide knyttet sig til en *effektiv gjeldsavvikling* omfattende offentlig som privat gjeld, spesielt gjeld på småkårsfolk og kommunene.

I innstillingen fra kommisjonen fremhevet våre partifeller følgende som hovedforslagene i en effektiv og straksvirkende gjeldsavviklingslinje:

1. Ekspropriasjon av kommunegjeld med erstatning efter gjeldens *reelle* verdi.

2. Taksering av eiendommer som er belånt i Statens Småbruk- og Boligbank og andre tilsvarende eiendommer som er overbeheftet med gjeld. Den gjeld som overstiger eiendommens eller husets takstverdi strykes.

3. Statens gjeld som faktisk hviler på alle større private formuer og eiendommer, avvikles ved at den ekstraordinære formuesskatt forhøies tilstrekkelig til å dekke renter og avdrag.

I flukt hermed foreslo mindretallet i kommisjonen — Arbeiderpartiet — en lov om tvungen avståelse av gjeldskrav på kommunene, lov om gjeldsoppgjør, akkord og andre lettelser for låntagere i Småbruk- og Boligbanken og andre dermed sidestilte låntagere, samt en rekke foranstaltninger til omlegning av skattene.

I disse forslag var — som våre partifeller uttalte — *gjeldsavviklingslinjen* klart og bestemt fastslått, mens alle de andre utformede forslag liten eller ingen betydning hadde — iallfall som middel til gjeldsavvikling. Og *det* skulde dog være hovedoppgaven for gjeldskommisjonen og for statsmaktene.

I den proposisjon Regjeringen fremsatte i statsråd 11 mal blev imidlertid kommisjonens arbeide ribbet for det meste, for ikke å si alt, av sitt reelle innhold. Proposisjonen avviste enhver tanke om ekspropriasjon av gjeldsfordringer, og det samme syn preget den når det gjaldt de private debitorer. Her hadde gjeldskommisjonen foreslått særskilte akkordlover for småbrukere m. v., hvorved det skulde kunne opnåes en ordning som gjorde det mulig for disse å beholde sin bolig eller sitt bruk. Og Arbeiderpartiet gikk videre enn flertallet ved at det foreslo en ordning som tok sikte på å få taksert de overbeheftede eiendommer slik at den virkelige verdi, det vil si bruksverdien, kunde bli fastslått og den overskytende gjeld strøket. Regjeringen tok imidlertid prinsipielt og avgjort avstand fra så vel flertallets som mindretallets forslag på dette viktige punkt. Den var således helt konsekvent i sin hevdelse av at nogen gjeldsavvikling måtte det fremfor alt ikke bli tale om.

I den forsterkede justiskomité som fikk saken til behandling, fastslo Arbeiderpartiets representanter at totalinntrykket av Regjeringens forslag var at den ikke syntes å ha forståelsen av den ytterst vanskelige stilling som en rekke kommuner og en stor del av den arbeidende befolkning befant sig i. Regjeringen har ikke — uttalte de — tatt op de hovedforslag som gjeldskommisjonen og særlig dens mindretall har utarbeidet til lettelse av gjeldstrykket, og Regjeringens egne forslag er helt utilstrekkelige og fører ikke frem til en effektiv reduksjon av gjeldsbyrden.

I Stortinget kom gjeldsspørsmålet op i slutten av juni, nettop i det verste arbeidspress og nogen dager før sesjonen skulde slutte. Og behandlingen blev stort sett derefter. Arbeiderrepresentantene fant derfor også å måtte gjøre oppmerksom på i sin særinnstilling at den knappe tid som var gitt dem, ikke muliggjorde en så utførlig gjennomgåelse av mange og store spørsmål som ønskelig kunde være. For øvrig var jo partiets stilling grei og klar. Med hensyn til dets prinsipielle linje kunde våre partifeller henvide til gjeldskommisjonens mindretalls utredning og forslag og til den utførlige begrunnelse som der var gitt. I tilslutning hertil blev det av fraksjonen — som dannet justiskomiteéns mindretall — stillet en rekke forslag for å søke å redde i land iallfall noget av positiv verdi for de gjeldbetyngede småkårsfolk og for de mange fattige kommuner som pengepolitikken og krisen hadde bragt op i vanskeligheter.

Efter en almindelig debatt om gjeldssituasjonen kom saken til avgjørelse i Stortinget 21 juni. Som man måtte vente efter den holdning bondepartigruppen inntok, bragte behandlingen ikke overraskelser på noget punkt. Arbeiderpartiets

forslag blev nedstemt over hele linjen, og venstreregjeringen vant en lettkjøpt seier, idet den i alle spørsmål som forelå hadde den samlede borgerlige blokk i ryggen.

På vårt partis vegne fremsatte Madsen følgende forslag som dannet voringstemaet for gruppen ved avslutningen av den prinsipielle debatt:

I anledning av Stortingets behandling av spørsmålet om forskjellige foranstaltninger til lettelse av gjelstrykket vil Det norske Arbeiderpartis stortingsgruppe foreslå at Stortinget uttaler:

Alle trangssalg av småkårsfolks hjem må stanses.

Det må ved lov åpnes adgang for kommuner og småkårsfolk til å opnd nødvendige lettelser i deres gjelds- og rentebyrder efter ekspropriasjons- og akkordlinjen overensstemmende med arbeiderfraksjonens — Hornsrud og Røkebergs — innstilling fra gjeldskommisjonen.

Forslaget blev forkastet mot 62 stemmer, arbeiderrepresentantene.

Derpå fulgte voteringene slag i slag — henholdsvis i Stortinget og Odels-tinget — idet Nordanger på fraksjonens vegne optok de forslag våre partifeller hadde samlet sig om i komitéen.

Gjeldsordningen for kommunene.

Et av de viktigste punkter i gjeldskommisjonens innstilling gjaldt tvungen avståelse av gjeldskrav på kommunene. Her fremla vårt partis medlemmer, Hornsrud og Røkeberg, et utkast til lov, hvorefter retten til å kreve avståelse var tillagt kommunene. Erstatningen til kreditorene skulde efter forslaget beregnes på grunnlag av kommunens nutidsverdier (realisable aktiva) med tillegg av skjønsmessig beregnede fremtidsverdier i ti år. Lovforslaget tok sikte på å sette kommunene i stand til å utløse kreditorenes fordringer efter den reelle verdi.

Også kommisjonens flertall hadde et forslag til lov om ekspropriasjon — som et «siste nødmiddel» når alle andre forsøk var strandet. Efter flertallets forslag var ekspropriasjonsretten tillagt Staten, og ved erstatningen skulde det tas hensyn til kommunens ydeevne i et tidsrum av tredve år.

Regjeringen tok, som nevnt, avstand fra enhver lovgivning som pekte på en utvikling på dette område, og justiskomitéens borgerlige flertall var enig i å fraråde at man betrådte denne vei.

Arbeiderfraksjonen i komitéen optok det forslag Hornsrud og Røkeberg hadde utarbeidet, og som i store trekk gikk ut på:

Fordringer på kommuner, hvis skattøre ligger over det i skattelovene fastsatte maksimum, og som har innstilt sine betalinger av gjeld og/eller gjeldsrenter, kan av vedkommende kommune kreves avstått (ekspropriert) mot erstatning som i mangel av overenskomst fastsettes ved skjønn.

Ekspropriasjonsmyndigheten tillegges en kommisjon på 7 medlemmer, hvorav 4 opnevnes av Stortinget, 2 av Regjeringen og 1 — formannen — av Høiesterett.

Ekspropriasjonskommisjonen skal forinnen den treffer sin avgjørelse tilveiebringe de nødvendige opplysninger for bedømmelse av vedkommende kommunes økonomiske stilling. Hvis kommisjonen finner det påkrevet, kan den la avholde skjønn og i tilfelle overskjønn til vurdering av kommunens nutids- og eventuelle fremtidsverdier.

Erstatningens størrelse beregnes på grunnlag av vedkommende kommunes nutidsverdier med eventuelt tillegg av fremtidsverdien.

Nutidsverdier er kommunens inntektsgivende (forretningsmessige) anlegg, såsom elektrisitetsverk, skog, jordeiendommer o. l., og ikke anlegg av almennyttig art såsom sykehus, kirker, skoler, vannanlegg o. l. Fremtidsverdien fremkommer ved fra kommunens fremtidige skatteinntekter å trekke løvbundne utgifter og andre driftsutgifter som av kommisjonen finnes nødvendige for en forsvarlig varetagelse av kommunens oppgaver. Fremtidsverdiens tillegg beregnes for et tidsrum av 10 år.

Fordring sikret ved pant kommer inn under nærværende lov kun for den del hvormed fordringen overstiger pantets verdi.

Kommunalbanken yder vedkommende kommune et lån svarende til erstatningsbeløpet, som av Kommunalbanken utbetales direkte til kreditorene efter anvisning av ordføreren. Kommunen forrenter lånet på vanlig måte. Lånet skal være amortisert i løpet av høist 20 år.

Ved voteringen over lovforslaget i Odelstinget blev det forkastet mot 42 stemmer, arbeiderrepresentantene.

Derimot innstillet komitéen for Stortinget på bevilgning av 50 000 kroner til såkalte gjeldsmeglingsnevnder for kommuner. Nordanger optok i forbindelse hermed følgende forslag:

Til støtte for centraladministrasjonen og for Kommunalbanken under arbeidet med gjeldsoppgjør for kommuner opprettes et *kommunalråd*. Rådets medlemstall settes til 5, hvorav 3 fra landdistriktene. Medlemmene opnevnes av Stortinget efter innstilling av valgkomitéen.

Komitéens innstilling blev vedtatt og Nordangers forslag forkastet mot 62 stemmer. Derefter blev det mot 4 stemmer henstillet til Regjeringen å utrede spørsmålet om et kommunalråd.

I spørsmålet om statsgaranti for små innskytere i sparebanker som på grunn av akkord med kommuner ikke kunde opfylle sine forpliktelser, fremholdt Arbeiderpartiet i innstillingen at Staten under de nuværende vanskelige økonomiske forhold for befolkningen burde garantere uformuende innskyteres innskudd, uansett enten en sparebank blev rammet av tap på kommuner eller av andre tap som bevirket at banken ikke kunde skaffe dekning for innskuddene. For å få dette utredet foreslo mindretallet:

Regjeringen anmodes om å overveie og fremlegge for neste års Storting spørsmålet om statsgaranti for innskudd i sparebanker fra

1) uformuende personer som på grunn av alderdom eller sykdom ikke kan forsørge sig selv,

2) innskytere hvis formue og årsinntekter tilsammen ikke overstiger 5 000 kroner for inntil 1 000 kroner,

3) arbeiderorganisasjoner, fagforeninger, sykekasser, sparekasser blandt grupper av arbeidere og funksjonærer, folketshusfond, understøttelseskasser for fattige, syke og arbeidsløse samt skolesparekasser.

Forslaget blev forkastet mot 61 stemmer.

Innstillingen om 3 millioner kroner til lån til vanskeligstilte sparebanker i forbindelse med kommunale akkorder blev vedtatt mot 1 stemme. Videre besluttedes mot 31 stemmer — overensstemmende med departementets forslag — å statsgarantere Kommunalbanken.

Et forslag i Odelstinget av Arbeiderpartiet om å utsette til neste år forslaget om skjerpet kontroll med kommuners og fylkeskommuners gjeldsstiftelse blev forkastet mot 46 stemmer. Derpå blev den foreslåtte forandring i kommune-styreløven på dette punkt vedtatt enstemmig.

De private debitorer.

I innstillingen om støtte til trengende låntagere i Småbruk- og Boligbanken fremholdt Arbeiderpartiet at den hittil anvendte form for støtte ikke førte frem og dessuten virket uheldig. Man kom ikke forbi kravet om en *reduksjon av gjelden*, og reduksjonen måtte skje under hensyn til at skyldneren kunde bli boende på eiendommen.

Fraksjonen optok derfor det før nevnte forslag av Hornsrud og Røkeberg til lov om *gjeldsoppgjør, akkord og andre lettelser for låntagere i Den norske Stats Småbruk- og Boligbank og dermed sidestilte låntagere*. Våre partifeller bemerket at også låntagere i Hypotekbanken delvis vilde komme inn under loven, og det var deres forutsetning at et eventuelt lånefond til hjelp ved gjeldsoppgjør også skulde komme disse til gode innenfor en nærmere bestemt ramme.

Under den korte og forserte behandling som dette viktige lovforslag fikk i Odelstinget, uttalte partigruppens formann at det naturligvis var ønskelig nu å begynne på en debatt om disse spørsmål efter de avgjørelser og voteringer som da allerede hadde funnet sted i Stortinget. Men han vilde dog peke på at dette lovforslag tok sikte på en *nedskrivning av gjelden for private debitorer*. Paragraf 1 i loven gikk ut på: «Småbrukere og huseiere, hvis eiendommer er overbeheftet, og hvori inngår lån av Den norske Stats Småbruk- og Boligbank, kan få pantegjelden nedskrevet efter de i denne lov fastsatte bestemmelser.» Her er — uttalte vår partifelle — et positivt forslag til løsning av vanskelighetene for mange tusener av nødlidende debitorer rundt om i vårt land, og man vil ved voteringen få se *hvem* som virkelig vil gjøre noget for å lette gjeldstrykket, og hvem som vil motsette sig ethvert praktisk skritt i den retning. —

Ved voteringen blev Arbeiderpartiets forslag forkastet mot 43 stemmer.

Videre fremla mindretallet i justiskomiteén følgende innstilling for Stortinget angående foranstaltninger til støtte for gjeldsoppgjør for småkårsfolk:

1. Som lån til hjelp ved ordning av gjeldsoppgjør for småkårsfolk stilles til departementets rådighet inntil 10 millioner kroner.

2. Regjeringen anmodes om å foranledige nedsatt en krisenevnd (takstnevnd) i hver kommune. Nevnden skal bestå av 3 medlemmer som opnevnes heldsvis av pantebokføreren, Småbruk- og Boligbanken og by- eller herredsstyret. Det av pantebokføreren opnevnte medlem er nevdens formann og bør så vidt mulig opnevnes som medlem av samtlige krisenevnder innenfor pantebokføreren embedsdistrikt, hvor dette omfatter flere kommuner. Det av banken opnevnte medlem kan fungere i alle nevnder i et eller flere fylker.

Nevnden foretar snarest mulig befaring og taksering av eiendommer som er overbeheftet og hvorpå det hviler lån av Den norske Stats Småbruk- og Boligbank samt av andre overbeheftede eiendommer, såfremt disse er av den størrelse og verdi m. v. at lån mot kommunegaranti kunde vært gitt av nevnte bank.

Taksten skal bygges på eiendommens bruksverdi. Herunder kan tas hensyn til den verdi eiendommen antas å ha i handel og vandel. Taksten innføres på skjema fastsatt av bankens styre og innsendes straks til banken.

De innkomne takster bearbeides statistisk og resultatet forelegges neste års Storting.

3. Regjeringen anmodes om å utrede og forelegge for neste års Storting spørsmålet om opprettelse av en lånekasse til hjelp ved gjeldsoppgjør for småkårsfolk. —

I forbindelse hermed understrekedes at inntil effektiv hjelp kunde gis, måtte det treffes midlertidige forføyninger til å hindre tvangssalg av småfolks hjem.

Vårt partis forslag blev også her forkastet ved behandlingen i Stortinget mot arbeiderrepresentantenes stemmer. Innstillingen om 2½ million til renteløttelser for låntagere i Småbruk- og Boligbanken og som bidrag til trengende låntagere i vanskeligstilte kommuner blev derpå vedtatt ved alternativ votering med følgende forslag av Nordanger:

Til renteløttelser og ettergivelse av avdragsterminer for låntagere i Småbruk- og Boligbanken bevilges for kommende termin 3 millioner kroner. Beløpet utredes av fondet til hjelp for vanskeligstilte låntagere i Småbrukerbanken. —

Man vil se at dette forslag bl. a. tilsiktet å opheve den begrensning som finnes i beslutningen om at bidrag bare skulde kunne ydes låntagere i «vanskeligstilte kommuner».

Like overfor hjelpen til fiskerne hevdet Arbeiderpartiet i innstillingen at disse måtte stilles fullt på like fot med andre småkårsfolk når det gjaldt Statens støtte til opnåelse av gjeldsoppgjør. Som stillingen nu var for låntagerne i Statens Fiskeribank, vilde den hjelp som var tiltenkt i Regjeringens proposisjon være ganske utilstrekkelig. Det måtte en nedskrivning av gjelden til for å skaffe

dem en effektiv hjelp. I overensstemmelse hermed optok mindretallet følgende forslag i komitéen:

1. Krisenevnden foretar taksering av overbeheftede driftsmidler som er pantsatt til Fiskeribanken og/eller andre kreditorer. Ved disse takster inntreer en representant for Fiskeribanken i nevnden istedenfor Småbrukbankens representant.

Ved takseringen skal tas hensyn til den verdi eiendommen antas å ha i handel og vandel. Takstene innføres på skjema fastsatt av bankens styre og innsendes straks til banken.

De innkomne takster bearbeides statistisk, og resultatet forelegges neste års Storting.

2. Som lån til hjelp ved ordning av gjeldsoppgjør for fiskere stilles til departementets rådighet inntil 3 millioner kroner.

3. Til rentelettelser og eftergivelse av avdragsterminer for låntagere i Fiskeribanken bevilges for terminen 1929—30 200 000 kroner. —

Efter utfallet av voteringen for Småbrukbankens vedkommende frafalt mindretallet ved behandlingen i Stortinget sitt parallelle forslag om lån til hjelp ved ordning av gjeldsoppgjør for fiskerne. Derimot kjempet Arbeiderpartiet for å få bevilgningen forhøyet til 200 000, mens proposisjonen gikk ut på 50 000 og flertallets innstilling på 100 000. Det videstgående forslag blev forkastet mot 61 stemmer og innstillingen derpå vedtatt.

I komitéen henviste Arbeiderpartiet til de mange henstillinger som var kommet fra herredsstyrene om at Staten måtte skaffe *billige lån til jordsøkende*, som i henhold til jordloven ønsket å erverve jord. Særlig blev fremholdt nødvendigheten av å åpne adgang for såkalte fortrinsberettigede lån i Småbrukbanken til innløsning av husmannsplass. Våre partifeller foreslo derfor:

Det henstilles til Regjeringen å fremlegge for neste års Odelsting forslag til endring i lov om Småbruk- og boliglån med sikte på å åpne adgang til at lån til innløsning av husmannsplasser kommer i klasse med fortrinsberettigede lån. —

Forslaget opnådde ikke å få flertall, men efter komitéens forslag blev det besluttet oversendt Regjeringen.

Endelig blev innstillingen om nedsettelse av renten for lån av bygdemagasinfondet til meierier og om en avdragstid av inntil 25 år vedtatt enstemmig.

I anledning av de lovforslag gjeldskommisjonens flertall — med subsidiær tilslutning av mindretallet — hadde utarbeidet om *endringer i akkordlovgivningen* uttalte våre partifeller som en forutsetning at disse akkordforslag blev opptatt til behandling sammen med forslagene om endringer i konkurs- og akkordlovene og således kom frem for Odelstinget neste år. Regjeringen innskrenket sig til å foreslå den endring at den i konkursloven fastsatte grense av 25 pct. for de laveste akkordtilbud som kunde opnå skifterettens stadfestelse, ikke skulde komme til anvendelse, når skyldneren ved konkursens eller akkordforhandlingens åpning var låntager i Småbruk- og Boligbanken eller eier av jord- eller

skogeiendom og bosatt på den, dog uten å drive regnskapspliktig virksomhet. Komitéens flertall og Odelstinget sluttet sig hertil, mens akkordlovene for øvrig blev avvist.

Angående de av gjeldskommisjonens mindretall reiste spørsmål om endringer i beskatningen gikk vårt parti ut fra at disse vilde bli behandlet videre av skattelovskommisjonen.

Efterat innstillingen fra justiskomiteén i sin helhet var ferdigbehandlet, blev det votert i Stortinget over Bondepartiets serie av henstillinger til Regjeringen; om å utrede spørsmålet om opprettelse av en Statens centralkasse for hjelp til jordbrukere under akkord, utredning av spørsmålet om beskatning av bankinnskudd på bankenes hånd og ihendehaverobligasjoner samt omsetnings-skatt. Forslagene blev forkastet mot 25 stemmer, men på forslag av Madsen blev de derefter besluttet oversendt Regjeringen. 49 stemte mot oversendelsen.

Hermed var Stortinget ferdig med gjeldsspørsmålene.

Militærbudgettene.

Hærordningen.

I innstillingen om bevilgningene til hæren optok Arbeiderpartiet ved Olsen-Hagen det avvebningsforslag som blev fremsatt under behandlingen av den nye hærordning i 1927, og som gikk ut på følgende:

Vernepliktsloven av 19 juli 1910 med forandringer av 20 august 1915 og 14 august 1928 opheves.

Samtlige befestningsanlegg nedlegges.

Det materiell for hær og marine som frigjøres ved avrustningen, overføres til annen offentlig virksomhet eller selges.

Militære verfter, fabrikker, verksteder, laboratorier m. v. overgår til civil virksomhet eller avvikles.

Militærvesenets administrative organer og den militære skolevirksomhet avvikles.

Det personale som ved avrustningen overflødiggjøres, overføres til annen beskjeftigelse eller holdes skadesløs av det offentlige.

Et opsyn til bevoktning av vårt sjøterritorium m. v. opprettes.

Regjeringen anmodes om å fremkomme med de nødvendige forslag til beslutninger som følger av dette vedtak. —

Subsidiært blev foreslått:

1. Gjennemførelsen av den nye forsvarsordning utstår.
2. Regjeringen anmodes om å fremlegge for Stortinget forslag siltende på å begrense militærutgiftene til maksimum 25 millioner kroner årlig.

Det var partiets forutsetning for forslaget at den ordning som etablertes innen rammen av dette beløp, skulde være bygget på samme prinsipp som hittil hvad utskrivning m. v. angikk, slik at det ikke blev rokket ved den almindelige verneplikt.

I debatten blev det oplyst av statsministeren at Regjeringen hadde gjort henvendelse til de militære sakkyndige (general- og admiralstaben) om å utrede en forenklet forsvarsordning på ikke over 30 millioner årlig. Forutsetningen var at den almindelige verneplikt i prinsippet blev oprettholdt. Efter opdraget skulde utredningen omfatte tre alternativer: en bevilgning på 18—20 millioner til hæren og 10—12 til marinen, respektive 10 og 20 millioner (Thommessens forslag) og endelig en ordning som forutsatte en lik deling med 15 millioner på hver.

Til tross for den nye utredning som således allerede var satt i verk, og som krysset Stortingets beslutning av 1927, gav Regjeringen efter for militaristenes skrik og motsatte sig overfor Stortinget å gå med på en utsettelse av den nye hærordnings gjennomførelse. Arbeiderpartiets forslag om utsettelse blev da også forkastet med 81 mot 62 stemmer. Mindretallet var Arbeiderpartiet med tilslutning av I. B. Aase, Djupvik (v.) og Thommessen.

Det prinsipielle forslag om overgang til *nedleggelse av militærvesenet* blev forkastet mot 61 stemmer.

Til slutt blev det votert over fraksjonens subsidiære forslag, som under debatten var endret til å lyde:

Stortinget henstiller til Regjeringen å nedsette en fåtallig sakkyndig komité, bestående av representanter for officerer og underoffiserer med en civil formann, for i store trekk å utrede hvordan forsvaret best burde ordnes med en årlig bevilgning av 25 millioner kroner. Resultatet av utredningen forelegges Stortinget neste år. —

Forslaget blev forkastet med 82 mot 61 stemmer. De 61 var Arbeiderpartiet samt Djupvik og Mjøen (Finnmark) av venstre.

Budgettets enkelte poster.

Under detaljbehandlingen av det forelagte budgett for hæren optok Alfons Johansen partiets forslag om innstilling av rekruttskolen. Den samlede besparelse ved å sløife øvelsene for hær og marine var beregnet til $4\frac{1}{2}$ million, derav $3\frac{1}{4}$ for hæren.

Forslaget blev forkastet med 73 mot 63 stemmer (arbeiderrepresentantene samt Djupvik, Caroliussen og L. Hansen av venstre). Et forslag om å innkalle halvparten av de vernepliktige til øvelser, istedenfor to tredjedeler, hvorved det vilde innspares en halv million, fikk de samme 63 stemmer. Regjeringen stilte kabinettsspørsmål overfor begge forslag.

Videre stemte Arbeiderpartiet for ophevelse av kommanderende generals stilling, slik som forutsetningen var for den nye hærordning, for strykning av det opførte tillegg for stillinger med «byrdefull tjeneste» og for sløifning av to gardekompanier samt gardens bataljonsstab, hvorved vilde innspares opimot $\frac{1}{2}$ million, likesom man stemte mot opprettelse av de foreslåtte nye stillinger ved

flyvevesenet, mot optagelse av nye elever ved krigsskolen og flyveskolen og mot bevilgning til infanteriets skyteskole og rideskolen samt «gassforsvaret».

Tilsammen representerte Arbeiderpartiets forslag her en reduksjon på over 4 millioner bare på hærbudgettet. Alle spareforslag blev imidlertid nedstemt av flertallet, som på den annen side gjorde nye forsøk på — ved overskridelser av budgettet — å omgå tidligere fattede beslutninger i forbindelse med den vedtatte hærordnings gjennomførelse.

Marinen. — Den civile drift.

Under behandlingen av marinens budgett led Regjeringen nederlag på befalsordningen, idet det etter forslag av Anton Jenssen blev besluttet med 73 mot 61 stemmer at de nye befalsgrader skulde innføres *samtidig* i flåte og hær. Dette var overensstemmende med kravet fra Marineunderoffiserenes Forbund samt Maskinistforeningen. Forslaget blev bekjempet av statsråden, som henholdt sig til en uttalelse av administrasjonen om at spørsmålet for marinens vedkommende fikk utstå foreløbig.

Øvelsesbevilgningen blev gitt mot våre partifellers stemmer.

Arbeiderpartiets representanter tok under debatten ordet for at det nu blev gjort alvor av byggingen av en sterk norsk isbryter, eventuelt ved marinens verft på Horten.

I spørsmålet om *modernisering av hovedverftet*, hvorom det forelå utarbeidede planer, fremholdt våre partifeller at man ikke kunde basere verftets drift på gjennomførelse av det militære nybyggingsprogram som blev satt op for nogen år siden. De gikk derfor ut fra at den modernisering som nu skulde finne sted, ikke kom til å stenge for adgangen til civil drift, slik at verftet kunde påta sig forekommende arbeide innen skibsbyggings- og jernindustrien.

Det samme synspunkt blev gjort gjeldende like overfor civilproduksjonen ved hærens *fabrikker*, hvorunder bl. a. Nygaard henstilte at det fra departementets side *snarest* blev tatt positive skritt for utarbeidelsen av en plan for denne viktige virksomhet. De bedrifter det her gjaldt, stod ferdig til å utføre det samfundsnyttige arbeide som var nødvendig, og som det var i alles interesse å få utført for bl. a. å gjøre oss mer uavhengig av utlandet.

Arbeiderpartiet stemte også mot nedleggelse av *kulelagerfabrikken på Raa-foss*. Den på stedet nedsatte komité av arbeidere, funksjonærer og ingeniører, som hadde behandlet spørsmålet om økning av den civile drift, kom til det resultat at den måtte anbefale kulelagerfabrikasjonen fortsatt på samme måte som hittil. Stortinget fattet imidlertid i møte for lukkede dører beslutning om avvikling — en beslutning som i debatten blev karakterisert av Arbeiderpartiets talere som en kapitulasjon overfor utlandet.

Den nye vernepliktslov.

Et forslag av Arbeiderpartiet om å utsette behandlingen av den nye lov om verneplikt og utskrivning — under henvisning til det arbeide som pågikk med en helt ny forsvarsordning innenfor en ramme av 30 millioner kroner — blev forkastet av Odelstinget med 50 mot 38 stemmer.

Med hensyn til *øvelsestidens lengde* gikk militærkomitéens innstilling ut på å nedsette varigheten for infanteriets og festningsartilleriets rekruttskole fra 60 dager, som forutsatt i de nye forsvarsordning, til 48 dager, som var minimum etter den nugjeldende lov. Arbeiderpartiet foreslo en tilsvarende forkortelse i øvelsene også for de andre våbenarter, men sluttet sig subsidiært til innstillingen.

Ved voteringen blev det prinsipale forslag, optatt av A. Johansen, forkastet mot 38 stemmer. Derpå blev innstillingen om 48 dagers rekruttskole vedtatt med 56 mot 33 stemmer. Mindretallet stemte for proposisjonen om 60 dager. Ved avgjørelsen delte venstre sig med 11 for Regjeringens forslag og 8 mot. Bondepartiet avgav 7 stemmer til hver side, mens det hadde 6 fraværende.

I Lagtinget fikk saken et annet utfall, idet 19 stemte for proposisjonen og 16 imot, og ved den fornyede behandling i Odelstinget blev dettes første beslutning *omgjort*, idet Odelstinget med 57 mot 51 stemmer sluttet sig til Lagtingets anmerkning.

Av bondepartiets 7 representanter som stemte for innstillingen ved første gangs behandling i Odelstinget, gikk de 6 over, nemlig Hundseid, Hegrenæs, Handberg, Olstad, Garnes og Reimers, mens Mjaavatn fra Nordland hadde meldt forfall. Av venstre forandret likeledes 6 sin stemmegivning, nemlig Seip, Leinum, Kaarbø, Strand, Flem og Gard. Også Presteng (h.) gikk over til de 60 dager.

Med hensyn til regimentsamlinger blev innstillingen, som omfattet 48 dager fordelt på 2 år, vedtatt ved alternativ votering med et forslag av Arbeiderpartiet om 30 dager. Videre blev innstillingen vedtatt for marinens vedkommende med en øvelsestid på 6 måneder; Arbeiderpartiet stemte for 4.

Av generalkrigskommissæren var foreslått at vernepliktige som bekjempet militærvesenet skulde utelukkes fra å ta del i hær og marine. Dette forslag hadde departementet ikke optatt; derimot foreslo det at vernepliktige mannskaper skulde kunne settes til civilt arbeide i såkalte *militære arbeidsavdelinger* i stedet for å gjøre vanlig militærtjeneste. Arbeiderpartiet stemte imot denne bestemmelse, som blev vedtatt mot 35 stemmer.

I en annen paragraff i loven het det at linjen skulde tjene til landets forsvar «hvor som helst det krevides». Arbeiderrepresentantene hevdet at linjen ikke måtte beordres til tjeneste utenfor rikets grenser uten *Stortingets samtykke*. Et forslag som tydelig presiserte dette, blev imidlertid nedstemt med 54 mot 41 stemmer.

Likeledes foreslo Arbeiderpartiet at de som av alvorlig overbevisning ikke ønsket å gjøre militærtjeneste skulde komme inn under fritagelsesbestemmelsene. Våre partifeller gjorde opmerksom på at det her hovedsakelig gjaldt de som nektet av *religiøse grunner*. Hvad arbeiderguttene angår, ser vi helst — uttalte Olsen-Hagen — at de trekker i trøien; det er også nødvendig under de nuværende forhold, ikke minst efter Regjeringens legalisering av Samfundsvernet.

Arbeiderpartiets forslag blev forkastet mot 38 stemmer. Og samme skjebne fikk det i Løgtinget, hvor forslaget blev optatt av Magnus Nilssen.

Lønnsforliket.

I arbeiderregjeringens erklæring (1928) var medtatt et punkt om at den nye regjering aktet å opta forhandlinger med Statens tjenestemenn om en betryggende ordning av lønns- og arbeidsvilkårene. Fra organisasjonenes side blev det også meddelt gjennom aksjonsutvalget at at man var rede til å inngå på en slik organisasjonsmessig forhandling. Imidlertid kom regjeringsskiftet, og arbeiderregjeringen blev hindret i å føre sitt initiativ videre.

Allerede forut hadde tjenestemennene — overfor regjeringen Lykke — på foranledning sagt sig villig til å tre i forhandling for å søke opnådd enighet om prinsippene for en eventuell *nedregulering*, tidspunktet for denne og formene for fremtidige endringer i lønnsregulativene. Tilbudet blev dog avvist av det borgerlige flertall i Stortinget, efter regjeringen Lykkes råd. Det foretrakk å ta prosessen og besluttet å iverksette 10 procents reduksjon — omfattende også de laveste lønninger — fra 1 januar 1928. Overfor dette erklærte Statstjenestemennenes aksjonsutvalg at det nedla protest mot en hvilken som helst vilkårlig nedregulering på det tidspunkt, og forbeholdt sig enhver lovlig rett for tjenestemennene enkeltvis og deres organisasjoner.

Den foretatte nedsettelse var ment å skulde være «midlertidig», inntil Stortinget hadde kunnet behandle proposisjonen til nytt lønnsregulativ. Denne proposisjon blev avgitt av ministeriet Lykke på fallrepet. I den var innarbeidet en reduksjon av de regulativmessige lønninger på ca. 10 procent. Det skulde, efter hvad man hadde regnet med, innebære en «besparelse» for statskassen i terminen 1928—1929 på omkring 19 millioner kroner. Imidlertid kom lønnsproposisjonen ikke under behandling av Stortinget ifjor, og den nye proposisjon som senere blev fremsatt av venstre regjeringen, gikk videre til lønnskomitéen, som hadde den til behandling om høsten mellem sesjonene. Imens blev tjenestemennene trukket for sine 10 procent. Staten tok reduksjonen på forskudd, uten å oppbeie domstolenes avgjørelse som den dog var i høieste grad interessert i.

Ved byrettsdommen av 5 februar i år, som dømte Staten under henvisning til det forbehold Stortinget selv hadde tatt i 1920 for en eventuell nedregulering av de faste lønninger, kom saken inn i en ny stilling. Men i stedet for straks

å ta konsekvensene av denne gjorde Regjeringen forberedelser til å innanke lønnsdommen for Høyesterett. På dette grunnlag blev saken forelagt Stortinget, idet Regjeringen søkte formell tilslutning til sitt forslag om appell.

I innstillingen fra lønnskommiteén tok Arbeiderpartiets representanter avstand herfra. De uttalte i premissene for partiets stilling bl. a.:

Det er erkjent fra alle hold, at statsmaktene i opgangstiden holdt tjenestemennenes lønninger langt under det almindelige lønnsnivå, og under indeksen for levnetsmidlene. I 1920 gav man dem et regulativ som åpent erkjentes ikke å være tilstrekkelig, idet det blev lovet tjenestemennene at når andre lønninger gikk ned, så skulde det tas hensyn hertil, og de skulde få kompensasjon ved en lempeligere nedregulering. Disse løfter er ikke holdt, og det er igjennem disse løftebrudd statsmaktene selv har fremprovosert de motsetningsforhold som nu er til stede. *Tjenestemennene er således skritt for skritt drevet til denne prosess, som de selv ikke har ønsket.*

Den avsagte dom bekrefter fullt ut, hvad vi ovenfor har anført. Den påviser, at fra 1920 til 1 januar 1928 har Statens tjenestemenn måttet tåle et større nedslag enn tilsvarende stillinger i det private arbeidsliv.

Skal vi idag kunne fjerne motsetningsforholdet på en for begge parter tilfredsstillende måte, må Stortinget uten noget sidesprang åpent erkjenne, at *det har tatt feil, at appell av saken til Høyesterett frafalles, og at tjenestemennene innbydes til å delta i forhandlinger med Regjeringen om en avvikling og om de fremtidige lønnsforhold.* —

Arbeiderpartiets forslag om at dommen ikke skulde innbringes for Høyesterett blev forkastet av Stortinget med 84 mot 61 stemmer. Imidlertid fant Regjeringen det allikevel klokest å søke forbindelse med organisasjonene innen videre skritt blev foretatt. Forhandling kom så i stand 1 mai på finansministerens initiativ, og den resulterte i forslaget til overenskomst av 6 juni.

Efter at forliksforslaget var vedtatt av tjenestemennene ved uravstemning og proposisjon fremsatt for Stortinget av Regjeringen kom saken til behandling i Stortinget 24 juni. Her blev proposisjonen om «ordning av de offentlige tjenestemenns lønnsforhold» overensstemmende med det av tjenestemannsorganisasjonene godkjente forslag vedtatt med 116 stemmer mot 25, nemlig bondepartiet, som stemte for overenskomstens forkastelse og fremme av appellen.

I sitt innlegg til forsvar for den inngåtte overenskomst uttalte finansministeren, statsråd Lund, at han kunde forstå den opfatning som var kommet til orde fra borgerlig hold at Stortinget til enhver tid skulde stå fritt til å regulere tjenestemennenes lønninger. Men spørsmålet var ikke hvad man anså for ønskelig, men hvordan situasjonen faktisk var idag. Statsråden nevnte i denne forbindelse at man måtte regne med den mulighet at byrettsdommen vilde bli stadfestet av Høyesterett, og så fremt Høyesterett ikke fant at det var anledning til å gå til nogen nedregulering fra 1 juli i år vilde forholdet bli det at Staten fra 1 juli av måtte øke sitt lønnsbudgett med 18 millioner kroner fremover.

Fra Arbeiderpartiets side fastslo Aarseth og Magnus Nilssen at man nu hadde fått saken inn på den linje som Arbeiderpartiet hadde hevdet som den riktige linje fra 1920, nemlig at alle tvistesporsmål mellom Staten og tjenestemennene skulde ordnes ved forhandling med organisasjonene. Partiets stilling var her gitt: at den linje som nu var slått igjennem, måtte bli fulgt også i fremtiden, fordi det var den eneste som var holdbar i det lange løp.

Forskjellige lønnsforbedringer.

I den lønnsproposisjon som blev fremsatt ved Stortingets sammentreden, og hvis hovedformål var å regulativfeste den i 1927 besluttede nedregulering, var også foreslått en del lønnsforbedringer, dels ved endring av ansiennitetsreglene og dels ved forhøielse av lønnsattsene. Disse regulativendringer var anslått tilsammen å utgjøre en merutgift på 350 000 kroner, som komitéen foreslo utsatt til januar 1930. Imidlertid gjorde komitéen en undtagelse for 3 grupper som nu kom med på innstillingen, vesentlig efter departementets forslag, nemlig lokomotivførerne, sykepleierskene og polititjenestemennene.

Arbeiderpartiets medlemmer av lønningskomitéen fant på grunn av den korte tid å måtte gå med på utsettelsen, men tok forbehold om å foreslå forhøielser utover flertallets innstilling for enkelte grupper. I henhold hertil optok Olaf Johansen på fraksjonens vegne forslag i Stortinget om at begynnerlønnen for *sykepleiersker* ved Statens medisinske anstalter blev hevet til 2 100 kroner med 4 alderstillegg å 175 kroner, topplønn 2 800 kroner (før 1 800 i grunnlønn og 2 160 kroner i topplønn). Dette forslag som gikk langt utover innstillingen og blev frarådet bl. a. av finansministeren, blev vedtatt med 67 mot 62 stemmer. Likeså blev det vedtatt efter vårt partis forslag at avdelingssøstre og operasjonssøstre skulde opføres i en særskilt lønnsklasse med grunnlønn 2 100 kroner og topplønn 3 000.

Videre optok fraksjonen ved Aarseth organisasjonens forslag til lønnsforbedring for lokomotivførere. Forslaget blev forkastet med 69 mot 58 stemmer, hvorpå et mellomforslag blev vedtatt om forhøielse av alderstilleggene med 50 kroner.

Efter at regulativene var ferdigbehandlet og vedtatt blev det efter forslag av Bergsvik besluttet at spørsmålet om dekningsmåten for de 18 millioner som skulde utbetales efter lønnsoverenskomsten, blev å avgjøre i forbindelse med budgetsalderingen.

Skattelovsrevisjonen.

I proposisjonen om forandringer i skattelovene hadde Regjeringen gjentatt de endringer som var bragt i forslag året før, men som da ikke blev behandlet, samtidig som den fremla en del nye lovforandringer.

I innstillingen pekte våre partifeller i finanskomitéen på at spørsmålet om en *almindelig revisjon* av skattelovene gjentagende hadde være oppe. Det var

skjedd dels fordi det var visse spørsmål som krevet nærmere utredning, dels også fordi de nugjeldende skattelover var så utprosedert og sammenlappet av lovendringer med fortolkninger at en mer planmessig og lovteknisk revisjon nu var påkrevet. Uten å komme nærmere inn på de forskjellige spørsmål som var eller vilde bli reist, foreslo våre partifeller derfor at det blev nedsatt en kommisjon, valgt av Stortinget, til å behandle de spørsmål som her meldte sig.

I Odelstinget blev det reist spørsmål om å utsette skattelovsbehandlingen enda et år. Dette blev også vedtatt av Odelstinget i juni i forbindelse med følgende beslutning foreslått av Hornsrud på vegne av komitéens flertall — Arbeiderpartiet og venstre:

Innstillingen tas ikke under behandling av inneværende års Odelsting, idet Odelstinget henstiller til Stortinget å nedsette en kommisjon på 6 medlemmer til å behandle de med en revisjon av våre skattelover forbundne spørsmål.

5 av kommisjonens medlemmer velges av Stortinget efter innstilling fra valgkomitéen; kommisjonens formann opnevnes av Kongen.

Forutsetningen for komitéens arbeide bør være, at de mest aktuelle spørsmål behandles snarest mulig, således at innstillingen vedkommende disse spørsmål kan bli behandlet på neste års Odelsting og Lagting.

Odelstingets henstilling blev vedtatt mot 35 stemmer, og ved beslutning av Stortinget i møte 19 juni blev det med 85 mot 52 stemmer vedtatt å nedsette en kommisjon med det mandat som nevnt i forslaget. Høire stemte samlet mot, likeså de fleste av bondepartiet.

Ved valget av medlemmer av skattelovskommisjonen fikk Arbeiderpartiet 2 av de 6 stortingsvalgte. Valgt blev disponent Sverre Sivertsen, Oslo, og stortingsmann Hjelmtveit, Aust-Agder, som var utpekt av partiet. Som varamenn for disse blev valgt Fr. Monsen og K. M. Nordanger.

Forskjellige skattespørsmål.

I finanskomitéens innstilling om skattelovene fant Arbeiderpartiet å burde opta til fornyet behandling en del av de spørsmål som blev optatt av vår fraksjon under den delvise revisjon av skattelovene i 1927, og som fremdeles henstod uløst. Herunder reiste våre partifeller bl. a. spørsmålet om partiets stilling til en begrensning av den *kommunale skatteprocent*. I denne forbindelse meldte sig — uttalte de — spørsmålet om å overføre på Staten en større del av de utgifter som nu tynget på kommunene. De henviste herom til gjeldskommisjonens mindretalls innstilling vedkommende administrasjonsloven av 1928 og likeså til beslutningene på partiets landskommunalkonferanse, hvor det blev pekt på nødvendigheten av lettelser for de kommunale budgetter. Videre understrekedes at bestemmelsene i den kommunale administrasjonslov allerede har knesatt en maksimalskattøre av 18, synkende til 17, 16 og til slutt 15 efter 4 års forløp, og fraksjonen fant — på

de premisser som var tilrettelagt i partiets særinnstilling — at den i administrasjonsloven fastsatte maksimalgrense også burde innføres i de ordinære skattelover.

Disse og beslektede spørsmål vil nu bli utredet videre av skattelovskommisjonen.

Under behandlingen av *arveavgiften* fremsatte Hornsrud følgende forslag som blev vedtatt av Stortinget — første punkt mot 28 og annet mot 54 stemmer:

Stortinget anmoder Regjeringen om snarest å opta til utredning spørsmålet om en annen avgiftsberegning av arvelodder, tilsiktende å skaffe Staten økede inntekter.

Herunder bør komme under overveielse:

- a) å inndra helt i statskassen arvelodder til fjernere slektninger,
- b) at større boer bør betale samlet arveavgift. —

I forbindelse med de aktuelle skattespørsmål nevnes til slutt Regjeringens behandling i *gjeldsproposisjonen* av våre partifellers forslag til endringer i beskatningen. Regjeringen avviste her blankt så vel innførelse av en progressiv skatt på uforholdsmessig stort privat forbruk som bl. a. innførelse av verdistigningsskatt og progressiv grunnskatt. For øvrig erklærte departementet (statsråd Lund) at det ikke vilde gå inn på det prinsipielle grunnlag for det skatteprogram mindretallet i gjeldskommisjonen hadde opstilt, idet det bemerket at «en beskatning med det formål at nasjonalinntekten skulde fordeles rettferdig, under enhver omstendighet ikke kunde gjennomføres under vår nuværende samfundsordning.»

Amnestikravet.

En deputasjon fra partiet og Landsorganisasjonen hadde ved tingets sammen treden foretrede for statsminister Mowinkel i anledning av amnestikravet. Statsministeren uttalte at han skulde ta saken under overveielse i en statsrådskonferanse.

I møte 14 januar av Odelstinget fremsattes derefter ved Madsen og Bergersen som lovforslag den av partiet og Landsorganisasjonen utarbeidede lov om amnesti, sålydende:

Alt. I.

Lov om amnesti.

§ 1.

Kongen kan besluttet at personer som er eller blir siktet, tiltalt eller dømt for politiske eller militære lovovertrædelser, fritas for strafferettslig forfølgning og idømt straff med alle derav flytende følger.

§ 2.

Denne lov trer i kraft straks.

Alt. II.

Lov om amnesti.

§ 1.

Personer som i anledning av den i 1928 iverksatte streik i bygningsfagene og de grafiske fag er eller blir siktet, tiltalt eller domfelt for overtredelse av lov nr. 5 av 5 mai 1927, fritas for strafferettslig forfølgning og idømt straff med derav flytende følger.

§ 2.

Denne lov trer i kraft straks.

Lovforslaget besluttet utlagt til behandling i et senere møte. Det kom opp på nytt 17 januar, hvor det mot 26 stemmer blev oversendt Regjeringen. Mindretallet stemte for et forslag av Mellbye om henleggelse.

Partigruppens formann ledsaget oversendelsen med nogen ord, idet han minnet om at spørsmålet om amnesti for politiske «forbrytelser» og forseelser blev reist av Det norske Arbeiderparti allerede for 4 år siden, og at det ved Stortingets sammentreden den gang blev innbragt for Odelstinget et lovforslag om amnesti. Dette forslag blev enstemmig oversendt den daværende regjering. Men man hadde ikke sett noget initiativ fra administrasjonens side for å få saken bragt videre til en løsning. Når kravet nu var fremmet på ny, var det for å få en lovbeslutning på grunnlag av det prinsipale forslag; subsidiært hadde man optatt alternativ 2, fordi dette dekket den aktuelle situasjon — ikke av hensyn til de enkelte personer som det gjaldt, men for at man ved *knesettelsen* av amnestiprinsippet i vår lovgivning kunde skyte en bresje gjennom de fordommer som hersket på dette område.

Efter at lovforslaget var besluttet sendt Regjeringen til videre behandling, rettet partiets centralstyre og sekretariatet en henstilling til denne om å påskynde behandlingen mest mulig. Samtidig blev Regjeringen anmodet om straks å treffe de nødvendige forholdsregler for at fengsling av de dømte personer og inndrivelse av bøter kunde utstå inntil Regjeringen og Odelstinget hadde hatt anledning til å ta stilling til realiteten i forslaget.

I statsråd 15 mars blev fremsatt følgende proposisjon til «lov om amnesti for lovovertrædelser i anledning av den i 1928 iverksatte arbeidstans i bygningsfagene og de grafiske fag»:

§ 1.

Personer som i anledning av den i 1928 iverksatte streik i bygningsfagene og de grafiske fag har gjort sig skyldig i overtredelse av midlertidig lov om tillegg til lov om arbeidstvister forsåvidt angår anvendelse av tvungen voldgift av 5 mai 1927 nr. 2 § 6, jfr. lov om arbeidstvister av 5 mai 1927 nr. 1 § 40 og straffelovens § 140, fritas for straff og alle av straffen flytende følger eller såfremt straffen alt er fullbyrdet, for de av dommen i øvrig flytende strafferettslige følger.

Den amnesti som omhandles i 1. ledd inntreer ikke såfremt den skyldige samtidig er straffet for overtredelse av andre lovbestemmelser.

§ 2.

Straffesak som er reist utelukkende i anledning av en forgåelse som går inn under § 1, 1. ledd, bortfaller forsåvidt angår spørsmålet om straff eller saksomkostninger til det offentlige. Adgangen til å begjære fornyet behandling ved høiere rett eller gjenoptagelse står åpen på de almindelige betingelser, når den grunnes på at vedkommende er uskyldig i den handling han er straffet for.

§ 3.

Saksomkostninger til det offentlige i straffesak som er reist utelukkende i anledning av en forgåelse som går inn under § 1, 1. ledd, bortfaller forsåvidt de ikke alt er betalt.

§ 4.

Denne lov trer i kraft straks.

Efter de meddelelser departementet hadde mottatt, forelå det i alt 150 domfendelser for de her omhandlede tilfelle, hvorav antagelig omkring halvparten var avsonet.

Justiskomiteén som fikk loven til behandling, delte sig efter partilinjer, idet 4 medlemmer — Arbeiderpartiet og venstre — sluttet sig til proposisjonen, mens de andre 4 med formannen stemte mot.

Foruten proposisjonen forelå for komiteén en Ot. medd. fra Regjeringen bygget på en utredning av straffelovkomiteén ved formannen, professor Skeie, om formene for å meddele *amnesti i almindelighet*. I denne utredning blev det gitt en oversikt over spørsmålets stilling i andre land, og på grunnlag herav uttalte professor Skeie at det ikke kunde sies å være i overensstemmelse med den europeiske utvikling å tillegge Kongen amnestimyndighet. Han fant heller ikke at det var behov for nogen almindelig amnestilov her i landet. Skulde det gis Kongen (Regjeringen) amnestimyndighet, måtte det dessuten efter hans mening antagelig en grunnlovsforandring til.

Til denne betraktning, hvis konklusjon således var helt negativ, sluttet straffelovkomiteén sig enstemmig, og Regjeringen nøiet sig med — uten nærmere kommentar — å oversende utredningen til Odelstinget.

Arbeiderfraksjonen i justiskomiteén optok prinsipielt det private lovforslag, alternativ I, om at amnestimyndigheten skulde henligge under Regjeringen (Kongen). Våre partifeller som i dette spørsmål dannet et mindretall, bemerket at hvis amnestimyndigheten skulde innhentes hos nasjonalforsamlingen — som hevdet av straffelovkomiteén — vilde det hos oss si at amnesti bare kunde gis i første halvdel av kalenderåret. De forbeholdt sig derfor, i tilfelle dette blev vedtatt, å foreslå en endring i straffeprosessloven, hvorefter Kongen blev gitt adgang til å bestemme at domsfullbyrdelse skulde *utstå* til det hadde vært anledning til å få avgjort spørsmålet om amnesti. Skulde amnesti gis av Stortinget, mente for øvrig mindretallet at det måtte kunne skje ved almindelig beslutning i plenum. Dette

foranlediget ikke nogen grunnlov~~s~~forandring, men kunde ordnes ved almindelig lov. Mindretallet optok subsidiært forslag herom.

Flertallet — samtlige borgerlige — fulgte Regjeringens standpunkt og innstillet på at den oversendte utredning og meddelelse blev vedlagt protokollen.

Ved sakens behandling i Odelstinget 10 juni optok Nordanger så vel proposisjonen — om amnesti for kronebidragsyderne under streiken — som arbeiderfraksjonens forslag i det prinsipielle spørsmål om amnestilovgivningen i almindelighet. Ved voteringen blev den *begrensede amnestilov* vedtatt med 58 mot 31 stemmer. Derefter blev mot 36 stemmer (Arbeiderpartiet) Regjeringens før nevnte meddelelse besluttet vedlagt protokollen. Mindretallet stemte for de av komitéfraksjonen optatte forslag.

I sitt innlegg presiserte Nordanger at spørsmålet om hvem som skulde ha retten til å meddele amnesti var mer et praktisk enn prinsipielt spørsmål. Med hensyn til hvorvidt det ved almindelig lov kunde gis bestemmelser om amnesti gjennom stortingsbeslutning i *plenum*, var hele komitéen enig om at det i tilfelle skulde utredes av departementet. Hvis forslaget ikke blev vedtatt, gikk han ut fra at man fikk en slik utredning om ikke så lenge. Det var all grunn til for oss, i likhet med Schweiz, å treffe en slik ordning at amnestimyndigheten iallfall kunde gis uten lovbestemmelser hver gang — det måtte kunne gis av Stortinget ved almindelig beslutning. — Efter en uttalelse av justisministeren fant han ikke nu grunn til å fremsette noget forslag til endringer i straffeprosessloven; han gikk nemlig efter statsrådets uttalelse ut fra at det som et slikt forslag tilsiktet, også kunde *opnåes* efter den nugjeldende straffeprosesslov.

Debatten i Odelstinget om amnestisaken streifet for øvrig også inn på proteststreiken mot voldgiftsloven og voldgiftsdommene som mot den øvrige arbeiderfiendtlige lovgivning. Herunder rettet gruppens formann bl. a. det spørsmål til Regjeringen hvad det skulde tjene til å oprettholde de meningsløse bestemmelser i straffelovens § 222, 2. ledd, når voldgiftsloven nu falt bort. Han ønsket videre å få opplyst når det fra Regjeringens side vilde bli fremlagt forslag om ophevelse av tukthusloven. Det var herom stilt bestemt krav fra Landsorganisasjonen, og arbeiderne stod fast på sitt krav om at kneblingslovene blev avskaffet. Statsminister Mowinkel svarte til dette bare at spørsmålet var under utredning av straffelovkommisjonen, og når det kom tilbake derfra, vilde Regjeringen ta sitt standpunkt.

Voldgiftsloven.

Av bondepartiet blev det i vår fremsatt forslag for Odelstinget om at den midlertidige voldgiftslov som utløp i år, skulde forlenges inntil videre. De begrundet forslaget med at Regjeringen ennu ikke hadde tilkjennegitt sin stilling til denne sak.

25 april blev det så fremsatt proposisjon i statsråd om forlenget gyldighet inntil 1 august 1931 av loven om tvungen voldgift i arbeidstvister. Departementet uttalte at det hadde helst sett at loven blev gjort *permanent*. Men før så kunde skje — het det — burde den gjeldende lov først gjennomgås og muligens revideres «under hensyntagen til de vunne erfaringer». Da dette ikke kunde skje i år, fant Regjeringen å måtte innskrenke sig til å foreslå loven forlenget for to år.

I sosialkomitéen blev det et flertall på 6 mot 3 som innstillet på proposisjonens forkastelse, idet også høire nu stemte mot voldgiftsloven. Så vel fra Arbeidsgiverforeningen som fra den faglige Landsorganisasjon forelå det uttalelser med krav om lovens henleggelse.

Under debatten i Odelstinget fastslo Støstad som arbeiderfraksjonens ordfører i saken, at det faktum at Regjeringen ikke aktet å sette sin stilling inn på at voldgiftsloven blev forlenget, innebar en erkjennelse av at venstre ikke lenger anså denne lov som det eneste saliggjørende. Han kom derefter inn på situasjonen ifjor, idet han tilbakeviste Regjeringens påstand om, at det var voldgiftsdommene som dannet grunnlaget for de almindelige overenskomster som blev sluttet i 1928. Vår partifelle uttalte bl. a.:

Da jeg under behandlingen av meglings- og voldgiftsloven i 1927 tillot mig å påstå at man skulde ikke stole på at voldgiftsloven blev respektert, blev det av flere uttalt at den slags trusler vilde man ikke ta noget hensyn til. Jeg tror det hadde vært gagnlig for samfundet, om man hadde lyttet litt mere til det som blev sagt fra arbeiderrepresentantene den gang. Nu har Arbeidernes faglige Landsorganisasjon gjentatt det samme som vi sa her i Stortinget; den advarer på ny Odelstinget mot å forlange voldgiftsloven, og den sier at man intet ansvar kan overta for at en voldgiftsdom blir respektert av arbeiderne. Det skulde synes å være på tide at også venstres regjering tok en smule hensyn til det som sies her, og ikke turet frem i sin envishet som den gjør. Det parti som her taler om å «mildne klassekampen», skulde være opmerksom på at det ved sin holdning til den tvungne voldgift mere enn noget annet er med på å skjerpe klassekampen. Det viser tydelig konflikten ifjor. Hadde vi ikke hatt voldgiftsloven, hadde vi heller ikke hatt nogen bygningskonflikt ifjor eller nogen boktrykkerkonflikt av den art og den lengde.

Hvad angår voldgiftslovens anvendelse i 1928, er det sagt at den tvungne voldgift har spilt fallit. Jeg tror dette er riktig. Efter den voldgiftsdom som falt ifjor, og det resultat den medførte kan det ikke med nogen rett lenger hevdes at tvungen voldgift i arbeidstvister har nogen berettigelse — selv ikke ut fra deres syn som har ment at den skulde være et middel til å avverge store arbeidskonflikter.

Det har også vært sagt at *straffebestemmelsene* ikke har vist sig å være fyldestgjørende. Til det kan jeg bare si, som jeg har sagt tidligere, at man kan på dette område vedta hvilke som helst straffebestemmelser man vil — forholdet vil bli akkurat det samme. Hvis en voldgiftsdom er av den art at det store flertall av dem som skal arbeide efter den, finner den urettferdig, vil de komme til å bryte denne voldgiftsdom. Det finnes ingen makt i verden, som kan hindre dem i å gjøre det. —

Statsministeren gav i debatten den *innrømmelse* til kritikken, at hvis man så på konflikten ifjor isolert, kunde man si at den ikke var stor nok til å gå til voldgift, og så man dens *følger*, kunde man synes det hadde vært best om Regjeringen ikke hadde anvendt voldgiftsinstitusjonen i denne situasjon. Regjeringen hadde ment — uttalte han videre — at det vilde være heldig om det kunde ha vært nogen kontinuitet i dette, at det «kunde slåes fast som en ufravikelig ting, at det i strid mellom arbeidere og arbeidsgivere alltid fantes et høieste domsinstitut». Men man var opmerksom på den uvilje, den mangel på tillit, som Arbeiderpartiet rent politisk og agitasjonsmessig la for dagen med hensyn til hele voldgiftsinstitusjonen. Da kunde det kanskje være nyttig av hensyn til voldgiftssystemets fremtid, at man blev det foruten nogen tid, la han til.

Ved voteringen blev flertallets innstilling vedtatt med 59 stemmer mot 37 — venstre, bondepartiet og Thommessen, og voldgiftsloven ophørte å virke fra og med 1 august. I konsekvens hermed blev de 10 000 kroner som var opført til voldgiftsretten, strøket av budgettet.

Forskjellig sociallovgivning.

Bemanningskalaen.

Odelstinget behandlet 6 juni sjømannsorganisasjonenes forslag om at bemanningskalaen blev lovfestet og gjort mere tidsmessig. Som bekjent blev saken innbragt ifjor gjennom det private lovforslag fra Madsen og Støstad, men den gang oversendt Regjeringen, hvis behandling av forslaget var helt negativt. Flertallet i næringskomité nr. 1 — samtlige borgerlige — sluttet sig til departementets standpunkt at bemanningskalaen ikke blev å lovfeste.

På Arbeiderpartiets vegne fremsatte Thorvik under debatten følgende forslag: Odelstinget uttaler at bemanningskalaen bør fastsettes ved lov, og henstiller til administrasjonen å utarbeide forslag til foreleggelse for neste års storting. —

Forslaget blev forkastet med 56 mot 43 stemmer.

Den private hyreformidling.

I 1927 vedtok Stortinget å henstille til Regjeringen å sørge for at all arbeidsformidling for sjøfolk foregikk gjennom de offentlige arbeidskontorer. I henhold hertil blev det for Odelstinget i år fremsatt proposisjon om ophevelse av den private hyreformidling. Lovforslaget tilsiktet å bringe vår lovgivning helt i overensstemmelse med den internasjonale konvensjon om hyreformidling, som Norge hadde tiltrådt. Det gikk i korthet ut på at det herefter ikke skulde gis bevilling til å drive arbeidsformidling for sjøfolk mot betaling. De eksisterende bevillinger skulde bortfalle innen visse frister. Fristen var satt til 2 år for bevillinger som var gitt inntil videre, og til 5 år for bevillinger som ikke uttrykkelig var gjort tidsbegrenset på denne måte.

Som bekjent har det vært drøftet å opheve ikke bare hyreforbidlingen, men all privat arbeidsformidling; den departementale arbeidsløshets- og arbeidsformidlingslovkomité fremla i 1924 et lovforslag i den retning. Departementet optok ikke nu hele denne sak til behandling, men innskrenket sig til spørsmålet om hyreforbidlingen, som det først og fremst var av betydning å få ordnet.

Innstilling i saken, overensstemmende med proposisjonen, blev avgitt av sosialkomitéen med Steen som ordfører og vedtatt av Odelstinget mot 34 stemmer (høire og bondepartiet). I Lagtinget blev en henleggelsesforslag forkastet med 21 stemmer.

Arbeidsledighetstrygd. — Sikringsfond.

Under behandlingen av Meraker-konsesjonen etterlyste Arbeiderpartiet den tidligere forlangte utredning av spørsmålet om et sikringsfond, som skulde tre i virksomhet under større arbeidsledighet som følge av innskrenkninger eller driftstans. Spørsmålet blev første gang reist i 1926, da Kinsarvik-konsesjonen var oppe. Det blev den gang fremholdt at den eneste rasjonelle løsning vilde være at det ved lov blev etablert et fond som nevnt omfattende alle større bedrifter og anlegg. Et forslag av Bergersen om en utredning herav blev også vedtatt enstemmig.

Siden har saken vandret frem og tilbake innen administrasjonen, og både Arbeids-, Handels- og Socialdepartementet har hatt den til uttalelse. Om resultatet blev det fremlagt en meddelelse i år i forbindelse med Regjeringens forslag til lov om *arbeidsløshetstrygd*. Det fremgikk herav at Regjeringen var kommet til det resultat at det reiste spørsmål burde søkes løst gjennom en egen lovgivning, omfattende så vidt mulig bedriftslivet i hele landet, og at proposisjonen til lov om botemidler mot arbeidsløshet burde legges til grunn for sakens videre behandling — det vil si at det blev etablert en trygdeordning og opsamling av fond med bidrag fra så vel arbeidere og arbeidsgivere som fra stat og kommune.

Hvad angår selve loven om arbeidsløshetstrygd bygget denne på proposisjonen av 1926 — som da ikke blev behandlet — med visse forandringer i bestemmelsene om klasseinndelingen og dagspengesatsene. Loven var foreslått å skulle tre i kraft efter Kongens nærmere bestemmelse.

Odelstinget besluttet også i år å utsette lovforslagets behandling, men det er meningen å ta saken op til realitetsbehandling i 1930.

Genferkonvensjonene.

Av Regjeringen blev fremsatt proposisjon for Stortinget om ratifikasjon av følgende internasjonale arbeidskonvensjoner: Om landarbeideres rett til å inngå foreninger og slutte sig sammen, om bruk av blyhvitt ved innvendig husmaling, om skadebot til arbeidere for bedriftssykdommer, og om like rett for et lands egne og dets utenlandske arbeidere til å få skadebot for ulykker.

Efter innstilling av sosialkomitéen bifalt Stortinget Regjeringens forslag.

Til særskilt behandling som lovsak forelå for Odelstinget de bestemmelser som trengtes for å gjennomføre forskriftene i konvensjonen om bruken av *blyhvitt til maling*. Herom var det dissens i komitéen. Regjeringen fremla et lovforslag i 8 paragrafer inneholdende delvis forbud. Bygningsarbeiderforbundet, hvortil Landsorganisasjonens sekretariat sluttet sig, mente at organisasjonen måtte kreve totalforbud mot anvendelse av blyhvitt, blysvlfat og produkter som inneholdt disse farvestoffer. Ivertfall burde loven inneholdt sterkere kontrollbestemmelser enn dem lovtkastet gav uttrykk for.

Ved behandlingen i Odelstinget blev lovforslaget vedtatt efter at et forslag av Norem om utsettelse var forkastet mot høires og bondepartiets stemmer.

Kontroll med losse- og lasteredskaper.

I 1927 vedtok Stortinget en henstilling til Regjeringen om å utarbeide forskrifter med sikte på en mer effektiv beskyttelse mot ulykker forårsaket ved ufor- svarlige losse- og lasteredskaper. I en meddelelse til Stortinget oplyste departementet at det hadde utarbeidet forslag til sådanne forandringer i forskriftene. På foranledning uttalte Norsk Transportarbeiderforbund og Norsk Matros- og Fyr- bøterunion at utkastet efter deres mening betød et stort fremskritt fra de nuvæ- rende bestemmelser, men at det ikke gikk så langt som de skulde anse ønskelig.

Næringskomité nr. 1 som behandlet saken, uttalte at den intet vesentlig hadde å bemerke til de nye regler. Den understreket dog at det påhvilte skibsføreren som en ufravikelig plikt til enhver tid å forvise sig om at materiellet var i fullt forsvarlig og brukbar stand. Videre henstillet komitéen at laste- og lossearbeide i land måtte komme inn under fabrikktilsynsloven, slik at det også her kunde bli istandbragt betryggende regler for å avverge mulige skader og ulykker.

Stortinget sluttet sig til meddelelsen, som blev vedlagt protokollen.

Arbeidervernlovens revisjon.

Socialdepartementet meddelte at det i 1927 hadde nedsatt en komité som fikk i oppdrag, på grunnlag av de forestillinger som var fremkommet fra Stortingets bondelagsgruppe, å komme med forslag til en revisjon av arbeiderbeskyttelseslovens *arbeidstidsbestemmelser*. Komitéens innstilling hadde bl. a. vært forelagt chef- inspektøren for Fabrikktilsynet, som frarådet at innstillingen blev lagt til grunn for en revisjon av loven. Også Arbeidernes faglige Landsorganisasjon hadde på det bestemteste frarådet at det blev foretatt nogen forandring i de gjeldende arbeids- tidsbestemmelser for industrielle virksomheter slik at lovens betydning blev for- ringet for arbeiderne.

Departementet, som sluttet sig til chefsinspektøren, uttalte som sin opfatning at det ikke burde optas noget isolert forslag av de mange som forelå om lovens revisjon, men at alle forslag og forestillinger burde tas op til gjennomgåelse og

bearbeidelse, slik at man fikk en *samlet revisjon av loven*. Dette krevet imidlertid tid, og departementet så sig ikke i stand til å få et lovforslag ferdig så tidlig at det kunde bli behandlet av innværende storting. Det forutsatte imidlertid at et lovforslag skulde kunne forelegges for neste storting.

Socialkomitéen avgav 19 april innstilling om at meddelelsen blev å vedlegge protokollen, og Odelstinget bifalt denne innstilling i møte 29. april.

Overfor en bemerkning av bondelagets formann Mellbye som uttalte skuffelse over at det gikk så sent med revisjonen av arbeidstidsbestemmelsene, uttalte Støstad i debatten:

Det skulde være overflødig her å ta op nogen debatt om sakens forhistorie, all den stund departementet selv sier at det vil komme tilbake til den i form av et forslag om en samlet revisjon av loven. Men det kunde kanskje allikevel være oppfordring til å henlede oppmerksomheten på hvad chefsinspektøren for Fabrikktilsynet har uttalt om det forslag som Mellbye så iherdig efterlyser. Jeg tror heller ikke det er nogen berettiget interesse som krever en revisjon av arbeidstidsbestemmelsene i den retning. Når Regjeringen nu skal gå i gang med å forberede revisjonen av arbeiderbeskyttelsesloven som helhet går jeg ut fra at den i konsekvens hermed er forsiktig med å foreslå noget som *reducerer* de verdier vi har i den nuværende lovgivning på dette område; tvert om *må* man, i stedet for å svekke den eksisterende lov, modernisere og utvikle den slik at den yder større beskyttelse for dem den omfatter, enn nu er tilfelle. Derfor må denne lovrevisjon gå i den *motsatte* retning av hvad bondepartiet vil.

Av andre lovsaker som utstår til nytt storting, er den nye revisjon av *sykeforsikringsloven* samt de bebudede forandringer i *rusdrikklovgivningen*.

Arbeidsbudgettene.

«Nødsarbeidets».

I statsråd 24 mai blev det fremsatt proposisjon om bevilgning til foranstaltninger i anledning av *arbeidsløsheten*. Det blev foreslått en bevilgning for terminen av 1½ million. Samtidig gikk departementet ut fra at der blev adgang til å benytte det beløp som *gjensatod* ubenyttet, slik at det ialt skulde være til disposisjon 2 millioner kroner.

Arbeiderpartiet stillet forslag om å øke bevilgningen til 3 millioner — det beløp som blev brukt i terminen 1927—28 — samtidig som det foreslo at lønnen for de arbeider som blev satt i gang av Staten til avhjelp av arbeidsledigheten, eller som Staten ydet lån eller tilskudd til, blev fastsatt *overensstemmende med gjeldende reglement eller den gjengse lønn i vedkommende distrikt*.

Under debatten hvor høre talte for en nedsatt bevilgning og bondepartiet mot enhver bevilgning fastslo Støstad de borgerlige partiers manglende evne og også manglende *vilje* til å finne frem til en rasjonell løsning av arbeidsløshetsproblemet. Deres linje var den negative — å innskrenke og rasjonalisere, slik

at det gikk ut over arbeidskraften. Men dermed skaffet man ikke arbeide til det voksende befolkningsoverskudd; det blev kvaksalveri og intet annet, på samme måte som tilfellet var med bondepartiets og høires skatteagitasjon. De borgerlige våget ikke å stille problemet slik som de arbeidsledige og arbeiderklassen gjorde — de vilde ikke en gang være med på eller ta initiativet til en virkelig og omfattende *undersøkelse* av arbeidsledighetens årsaker og avhjelp.

Ved voteringen blev først forslaget om overgang til tariffmessig betaling for alt ekstraordinært arbeide forkastet mot 58 stemmer. Mot samme stemmetall forkastedes Arbeiderpartiets prinsipale forslag om å bevilge 3 millioner kroner på budgett til avhjelp av arbeidsledigheten, hvorpå innstillingen om 1½ million blev vedtatt mot 45 stemmer (bondepartiet og høire).

Jernbaneanleggene.

Under behandlingen av *jernbanenes anleggsbudgett* optok Sæter Arbeiderpartiets forslag om å øke bevilgningen med 4 millioner kroner til 17 670 000, for der ved å fremme en økonomisk og rasjonell arbeidsdrift ved anleggene. Merbeløpet forutsattes fordelt på de enkelte anlegg efter forelegg fra administrasjonen. Han fremholdt at som det nu gikk, blev de forskjellige anleggs fullførelse utskutt i en ubestemt fremtid, og det blev samtidig gjort vanskeligere å skaffe beskjeftigelse for de vante jernbanearbeidere som gikk ledige.

Vår partifelle kom videre inn på den av departementet lovede utredning angående *administrasjonsforholdene ved jernbaneanleggene* og henstillet at sakens dokumenter måtte bli tilstillet komitéen før Stortinget gikk fra hinannen. Dette blev også etterkommet.

Ved voteringen over budgett blev innstillingens bevilgningssum, 13 670 000 kroner, vedtatt mot 52 stemmer — arbeiderrepresentantene.

Mot 29 stemmer — vesentlig bondepartiet — besluttet Stortinget under hensyn til den rådende arbeidsledighet å imøtekomme Oslo kommune i at byens bidrag til Sørlandsbanen, 3 millioner kroner, blev anvendt til arbeidsdrift på strekningen Krossen—Øydnesvatn for beskjeftigelse av arbeidsløse fra Oslo. Arbeidet ventedes satt i gang fra begynnelsen av vinteren.

Veibyggingen.

Efter at Stortinget i januar hadde vedtatt den nye *veiplan* på 1 milliard — en sak som var blitt behandlet av veikomiteén mellom sesjonene — optok arbeiderrepresentantene i komitéen under budgettet forslag om en anmodning til Regjeringen om allerede ved neste budgettforelegg (1930—31) å øke budgettet så meget at det i overensstemmelse med stortingsbeslutningen om 20 års planen blev mulig å fremme denne efter forutsetningen.

Forslaget blev optatt av Versto som fremholdt at veibyggingen i et land som vårt hang nøie sammen med jordspørsmålet og arbeidsledigheten. De ventiler som før regulerte befolkningsoverskuddet, var nu omtrent stoppet; man måtte derfor finne nye utveier, og det beste som for tiden kunde gjøres var å få knyttet flest mulig til jorden. Her blev det så spørsmål om økede bevilgninger til veibyggingen så vel som til jordbruket for å skaffe hjelp til selvhjelp. Vår partifelle kom inn på det eksisterende behov for veibeilgninger og understreket sterkt at det måtte treffes foranstaltninger til å bringe veiarbeidet i distriktene inn i et fast spor og et raskere tempo. Det spurtes nu om Stortinget vilde ta *konsekvensen* av den erkjennelse som blev vist ved vedtagelsen av veiplanen.

Overfor de forskjellige lokale krav som blev fremført i debatten fra borgerlig side, hevdet Arbeiderpartiets representanter at det selvsagt vilde være umulig for administrasjonen og Stortinget å imøtekomme disse krav uten at man samtidig sørget for å stille større summer til disposisjon. Derfor måtte Arbeiderpartiets forslag fra komitéen vedtas. Alle argumenter prelltet imidlertid av på de borgerlige partiers representanter, som stod sammen som en blokk ved voteringen. Mindretallets forslag blev derfor forkastet med 76 mot 47 stemmer.

Den samme situasjon var til stede da *havnebudgettet* var oppe. Også her er bevilgningene i de senere år blitt skåret uforholdsmessig ned. Det blev oplyst at veikomiteén denne gang hadde vært inne på å foreslå en forhøielse av budgettet på 36 000 kroner, svarende til det beløp hvormed departementet hadde *nedsett* bevilgningen fra forrige år. Noget forslag herom blev dog ikke optatt, men komitéen gjorde i innstillingen uttrykkelig opmerksom på at den forutsatte at der ikke til neste år blev foretatt ytterligere avknapping på dette utpregede arbeidsbudgett.

Under behandlingen av havnebudgettet blev Regjeringens stilling til verdistigningsskatten for havneanleggene efterlyst. Handelsministeren oplyste som svar herpå at saken vilde bli tatt op til neste år i forbindelse med den nye havnelov. Videre blev det henstillet at havne- og fyrvesenet måtte bli slått sammen under en felles ledelse. Dermed vilde man spesielt få en mer rasjonell utnyttelse av arbeidsmaskiner og redskaper.

Landbruksbevilgningene.

Nydyrking og bureising.

For å motvirke arbeidsløsheten og utvandringen og samtidig fremme jorddyrkingen stillet Arbeiderpartiet under landbruksbudgettet forslag om å forhøie bevilgningen til *direkte bidrag* med 3½ million. Det gjaldt nu — som det blev fremholdt av våre partifeller — å få satt fart i arbeidet for å støtte de mange småbrukere og småbønder som led mer enn noensinne under gjeldstrykket og under vanskelige arbeidsvilkår. Derfor måtte Statens støtte til dette formål økes betydelig.

I komitéens innstilling om bevilgning til forskjellige landbruksformål uttalte arbeiderfraksjonen til støtte for forslaget: Nydyrkingen står i en særstilling fordi den skaper varige verdier, matproduksjonen økes, det dyrkede areal utvides, nye hjem skapes, arbeidsløsheten innskrenkes, og den som får støtte, må selv yde arbeide. Opdyrkingen av landets jord er derfor det hele folks sak. Det må skapes slike forhold at landbefolkningen kan finne livets ophold ved sitt jordbruk. Brukene må da gjøres så pass store at familiene kan leve av sitt arbeide på brukene. Omsetningsforholdene må samtidig organiseres således at de som arbeider med jorden, får det fulle utbytte av sitt arbeide.

Efter en lengere debatt blev Arbeiderpartiets forslag, optatt av Bøe på vegne av landbrukskomitéens mindretall, forkastet med 77 stemmer mot 58, arbeiderrepresentantene.

Under den senere behandling i juni av innstillingen om bevilgning av 2 millioner kroner til forskjellige foranstaltninger til erstatning for *korntrygden* optok Bøe Arbeiderpartiets forslag om bevilgning av 1.3 mill. kroner til bidrag til nydyrking, hvortil det her intet var opført av flertallet. I forbindelse hermed foreslo våre partifeller nødvendige endringer i *reglene* for tilskudd til nydyrking på nye og eldre bruk. Videre foreslo vår partifelle 1.2 million til bidrag til nedsettelse av prisen på kunstgjødsel, 250 000 til bidrag til gjødselopsamling samt 150 000 til transport av kunstgjødsel, hvilke forslag alle representerte en forhøielse utover innstillingen.

Ved voteringen blev forslaget om bevilgning av 1.3 mill. kroner til nydyrking samt om forandring av *reglene* forkastet mot 60 stemmer. Også de øvrige av vårt partis dissenser i innstillingen blev nedstemt. Under debatten blev det uttalt av talere fra bondepartiet at de så nydyrkningsbevilgningen nærmest som en form for «bidrag til nødsarbeide».

Undersøkelse av «Ny Jords» virksomhet.

Til det private kolonisasjonsselskap «Ny Jord» blev det med 75 mot 60 stemmer bevilget et statsbidrag av 200 000 kroner. Mindretallet stemte for et forslag av Skaardal om å nedsette bevilgningen med 50 000 kroner som en begynnende avvikling.

Under debatten herom blev det av talere både av venstre og Arbeiderpartiet stillet krav om at selskapet fremtidig måtte bli gjort uavhengig av den dominerende innflytelse et enkelt parti nu har på dets ledelse. I forbindelse hermed må man se landbruksministerens uttalelse om ønskeligheten av et systemskifte. Hvorpå Stortinget med 69 mot 66 stemmer besluttet å henstille til departementet å la «innhente uttalelser om Ny Jords virksomhet på de forskjellige felter.» Arbeiderpartiet fremsatte ved Oksvik et forslag som gav departementet et videregående oppdrag. Dette forslag kom ikke under votering, og det tør kanskje ansees

tvilsomt om bondelagets representanter hadde villet medvirke til å få det vedtatt. Men etter uttalelsene i debatten og de forslag som forelå, kan man gå ut fra at det var praktisk enstemmighet i Stortinget om at en offentlig undersøkelse av forholdene var påkrevet etter den kritikk som var reist.

Totalisatorinntektene.

Om anvendelse av totalisatorinntektene til forskjellige tiltak til husdyrbrukets fremme blev innstilling avgitt av finanskomitéen. Arbeiderpartiet optok her — som mindretall — forslag om at det til organisasjon av *eggeksporten* og den innenlandske omsetning av egg blev anvendt av overskuddet i alt 150 000 kroner, mot innstillet 94 000. Forutsetningen for dette forslag var at den opførte bevilgning til foredlingsstasjonen for høns utstod. De midler som derved blev frigitt, skulde efter forslaget anvendes til organisasjon av omsetningen og eksporten av egg og til driftsmidler. Det var videre en forutsetning at bidraget blev gitt til en organisasjon som var så stor og omfattende at den fikk karakteren av en landsammenslutning. Bare ved en positiv støtte av samvirket vilde man — som våre partifeller fremholdt — nå frem til en varig bedring av vilkarene for eggproduksjonen.

For øvrig sluttet arbeiderfraksjonen sig til innstillingen, således i bevilgningen av 50 000 kroner av totalisatorpengene til arbeide for å skaffe marked i Amerika for norske meieriprodukter, likesom den gikk med på departementets forslag om at det blev opprettet en foredlingsstasjon for svin ved Landbruks-høiskolen. Under den siste post foreslo mindretallet 106 000 kroner mot opført 162 000, idet stasjonene for høns utgikk.

Arbeiderpartiets forslag blev optatt i debatten av Udland som sakens ordfører og — efter forkastelsen av forskjellige endringsforslag — vedtatt i sin helhet.

Forskjellige forslag.

Et forslag av Moan om å øke bevilgningen til *nye veier i kolonisasjons-øiemed* med 50 000 kroner blev forkastet med 80 mot 63 stemmer.

Likeså forkastedes mot 51 stemmer et forslag av Skaardal om å øke tilskuddet til *feavlslag* med 30 000 kroner.

I anledning av landbrukskomitéens forslag om å avsette 3 millioner kroner av lotterimidler til et fond til fremme av *kornavlten* stillet finansministeren krav om at dette spørsmål blev utsatt. Det fremgikk av hans uttalelser at han ønsket saken utsatt til budgjettsalderingen. Komitéen fastholdt imidlertid sin enstemmige innstilling, og forslaget om utsettelse blev forkastet med 85 mot 47 stemmer. Derpå blev innstillingen om de 3 millioner vedtatt mot 9 stemmer.

Skolen og kulturbudgettene.

Lærerskolene.

Den almindelige debatt i Stortinget om *folkeskolevesenet* og dets budgett dreiet sig i første rekke om hvorvidt det i år skulde optas førsteklasse ved landets lærerskoler. I forbindelse dermed kom man inn på antallet av skoler og det ytre apparat ved den fremtidige ordning av lærerutdannelsen.

Om disse spørsmål hadde Arbeiderpartiet i innstillingen fra kirke- og skolekomitéen en særuttalelse som sluttet sig til de synsmåter våre partifeller gjorde gjeldende under behandlingen av lærerskoleloven i februar. De fremholdt her at hvad man vilde ha å velge mellom var enten å utvide utdannelses-tiden til 4-årig eller å fortsette med 3-årig i rum tid fremover — og så redusere lærerskolenes antall til å dekke behovet efter den således fastsatte plan. For Arbeiderpartiet fremstillet det sig slik at målet måtte være: offentlige lærerskoler fordelt over landet i et antall som dekket behovet ved en 4-årig utdanning, og som kunde motta en del studentklasser. I tilslutning hertil henstillet Steinnes m. fl. under budgettets behandling at det til neste år blev fremlagt en samlet landsplan med utredning av hvad den 4-årige lærerskole vilde koste.

Departementet hadde foreslått at det i 1929 skulde optas førsteklasse ved de offentlige lærerskoler med en klasse på 15 elever ved hver skole og en på 30 ved Oslo Lærerskole. Det siste blev begrunnet bl. a. med hensynet til skolen som derved vil få anledning til å fortsette sin virksomhet, dog uten statsbidrag. Proposisjonen blev støttet i komitéen av venstre og bondepartiet. Stortinget vedtok imidlertid mot 47 stemmer, overensstemmende med innstillingen, at det ikke skulde optas nogen førsteklasse ved lærerskolene til høsten. Begrunnelsen herfor var at de ca. 2000 lærere man for tiden hadde, vilde fullt ut dekke behovet i tre år fremover. Ved siden herav sparte man ca. 107 000 kroner ved som en overgang å sløife optagelse av førsteklasse det ene år.

Derimot blev det flertall for et benkeforslag som var optatt subsidiært av Belland (v.) om å gi Oslo Lærerskole — som drives av Indremisjonen — et ekstraordinært statsbidrag for terminen på 15 000 kroner. Forslaget blev vedtatt med 71 mot 66 stemmer.

Under behandlingen tidligere i Odelstinget av forandringene i *loven om lærerskoler* optok Arbeiderpartiet en rekke dissenterende forslag, bl. a. om optagelse av et fremmed sprog i fagkretsen, om at elever som står i statskirken kunde forlange sig fritatt for undervisning i kristendoms-kunnskap, om adgang til å sløife overgangseksamen i muntlige fag og i ferdighetsfag, om begrensning av tilgangen av privatister og begrensning av eksamensretten for privatskolene inntil en hel avvikling kunde skje, samt om å gi adgang til å opta klasser med sikte på 4-årig utdanning. Samtlige forslag blev forkastet.

Ved lovens behandling i Lagtinget blev det efter forslag av Lothe vedtatt en anmerkning — hvortil Odelstinget sluttet sig — gående ut på at elever som hadde avfattet begge besvarelser i morsmål i samme sprogform, dessuten skulde skrive en stil av fortellende innhold i det annet mål. Et endringsforslag i Lagtinget fremsatt av E. Enge (b.) om å forandre lovens uttrykk bokmål til «dansk-norsk» blev forkastet med 18 mot 17 stemmer.

Loven om ny-norsk i administrasjonen, hvorom det blev avgitt innstilling av kirke- og skolekomitéen, blev av Odelstinget besluttet ikke tatt under behandling i år.

Bevilgninger og spareforslag.

Til kveldsskoler for landsungdom hadde departementet og komitéen heller ikke i år opført nogen bevilgning. Det har tidligere vært ydet et tilskudd på budgettet til disse skoler — oprindelig 40 000 kroner. I 1925—26 blev bidraget nedsett til det halve for så helt å falle bort. Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen foreslo i år en bevilgning på 20 000 kroner. Det blev forkastet med 63 mot 51 stemmer.

Bevilgningen til lærerkursus var av komitéen foreslått forhøiet fra 10 000 til 15 000 kroner, bl. a. for å gi en del av de arbeidsledige lærerskoleelever anledning til å søke kurser til spesialstudier i visse fag. Flertallet henviste til at faget havestell efter endringene i lærerskoleloven nu var gjort obligatorisk. Forhøielsen blev også vedtatt mot 40 stemmer.

Til skoleidrett blev mot 28 stemmer bevilget 5000 kroner.

Om det frie skolemateriell i folkeskolen hadde Arbeiderpartiet en uttalelse i innstillingen, men det fant ikke å burde opta forslag i år efter den stilling det borgerlige flertall tidligere har inntatt.

Under bevilgningene til den *høiere skole* foreslo Arbeiderpartiet bl. a. 20 000 kroner som bidrag til nødlidende kommuner. Forslaget blev forkastet mot 55 stemmer.

I forbindelse med dette budgett fremsatte Thommessen (f. v.) forslag om nedsettelse av en komité — opnevnt av Regjeringen — som skulde gi anvisning på hvordan en besparelse på 5 millioner kroner kunde foretas på Statens bevilgninger til skolevesenet. Forslaget kom til behandling i møte 25 april. Under debatten blev det fremsatt forslag, som gikk i samme retning, av Mellbye og Markhus, henholdsvis på vegne av bondepartiet og venstre, uten at dog nogen bestemt sum var nevnt. Thommessen strøk også senere de 5 millioner i sitt forslag, og i den endrede form blev det akseptert av kirkestatsråden.

Arbeiderpartiets stilling til kravene om videre nedskjæringer blev presisert i et innlegg av Steinnes som uttalte:

Thommessen foreslår optatt på ny til utredning de såkalte besparelser som Stortinget gjentagne ganger har tatt stilling mot, og straks er bondepartiet med.

Nu ser vi også at venstre vil gi sitt besyv med i laget. Til dette sier vi kort og godt at det skolevesen vi nu har, det må folket ha. Dessverre er ikke tiden gunstig for noget nytt fremstøt, men vi hevder at Stortinget iallfall ikke må gå til drastiske tilbakeskritt som vil svekke skolens effektivitet. Skolekommissjonens innstilling ligger nu på statsrådets bord, og det finnes ikke den ting av betydning for denne sak som ikke er nevnt og drøftet deri. Derfor er alle disse forslag om en komité det rene anstaltmakeri. Hvis vi skulde fremsette noget forslag til uttalelse her, måtte det ta sikte på at Staten overtok en større del av utgiftene enn nu er tilfelle, slik at kommunene kunde bli lettet. For det er på dette område at tampen brenner idag. —

Voteringene hadde til resultat at de foreliggende 3 forslag blev forkastet — Mellbyes mot 43 og Thommessens og Markhus' mot 55 stemmer. Arbeiderpartiet stemte mot samtlige forslag, mens grupperingen innen de borgerlige partier var preget av den største forvirring.

Ved behandlingen av statsbidraget til de *tekniske skoler* så vel som til *folkeboksamlingene* stillet våre partifeller forslag om forhøielser utover Regjeringens forslag. Således foreslo de prinsipalt at bevilgningen til det tekniske skolevesen skulde bringes på høyde med hvad den var inntil 1924, subsidiært at bidragsprocenten til aftenskolene blev øket fra 35 til 40 procent. Forslagene blev forkastet mot 58 stemmer. Et forslag om å opføre bevilgning til 1. klasse ved den planlagte fagskole i Narvik blev forkastet mot 62 stemmer. Også de øvrige dissenser av mindretallet blev forkastet. Bl. a. stemte arbeiderrepresentantene mot å redusere bevilgningen til Statens teknologiske Institutt (maskiner og verktøi).

Arbeiderpartiets forslag om å forhøie Statens tilskudd til folkeboksamlingene fra 68 500 til 86 900 kroner blev forkastet med 60 mot 59 stemmer. Ved denne votering var 31 fraværende.

Om årets *diktergasjer* blev det ført adskillig debatt under bevilgningene på kulturbudgettet. Regjeringen hadde intet opført. Solberg optok forslag om å tilstå Olaf Bull, Olav Aukrust og Tore Ørjasæter hver 1600 kroner i diktergasje, og dette blev vedtatt med 72 mot 55 stemmer.

Arbeidslære.

Under behandlingen av bevilgningene til *universitetet* optok Lothe forslag om at det fra 1 juli blev opprettet et personlig professorat i arbeidslære for professor dr. Ewald Bosse. Forelesningene forutsattes eventuelt henlagt til aftentimene, så arbeiderne kunde få anledning til å delta. Subsidiært foreslo han opprettet et personlig dosentur for dr. Bosse.

Komitéens flertall anmodet i innstillingen om at spørsmålet om et personlig dosentur kunde foreligge utredet til neste år, og hertil sluttet i tilfelle også mindretallet — arbeiderrepresentantene — sig.

Ved voteringen blev Lothes forslag — det prinsipale og det subsidiære — forkastet mot 51 stemmer.

Likeså forkastedes et forslag av mindretallet om bevilgning til studentenes idrett og til gymnastikkundervisningen.

Forfatningsspørsmål.

I spesialkomitéen til revisjon av ansvarlighetsloven og riksrettsreglementet fremholdt Arbeiderpartiets medlemmer, Hornsrud, Madsen og Magnussen, at en fullstendig forfatningsrevisjon vilde være nødvendig, og de foreslo at det til å forberede en sådan revisjon blev nedsatt en særskilt grunnlovsrevisjonskomité. Denne komité skulde, efter fraksjonens forutsetning, ha i oppdrag å utarbeide *alternative utkast til ny grunnlov*.

I begrunnelsen for forslaget uttalte våre partifeller at grunnloven ikke har holdt skritt med den seneste politiske utvikling, som navnlig efter verdenskrigen har bragt konstitusjonelle nydannelser av vidtrekkende betydning. En fornyelse og modernisering er så meget mer påkrevd som mangelen på sammenheng mellem de gjenværende levninger av den *oprindelige* forfatning og de senere grunnlovsbestemmelser og nyere praksis er egnet til å skape uklarhet om forholdet mellem statsmaktene. Så vel av denne grunn, som fordi den gjeldende grunnlov overhodet ikke lenger tilfredsstiller berettigede krav til en moderne forfatning, burde den derfor — fremholdt de — snarest mulig i sin helhet i støpeskjeen.

For å bøte på nogen av de verste mangler og tilfredsstille de mest *påtrengende* behov for forbedringer, fant fraksjonen allerede nu å burde foreslå enkelte endringer i den gjeldende grunnlov. Den bemerket i forbindelse hermed at komitéen ikke kunde antas å gå utenfor sitt mandatt om den bragte sådanne forandringer i forslag, når disse lå innenfor rammen av den nuværende forfatning. Denne opfatning deltes ikke av de øvrige medlemmer av komitéen; derimot var Ameln (h.) enig i at det blev nedsatt en særskilt komité som fikk i oppdrag å fremkomme med forslag til en almindelig revisjon av grunnloven.

Blandt de mer prinsipielle spørsmål som fraksjonen således tok op til behandling i innstillingen, og hvorom det fra dens side foreligger utformede grunnlovsforslag, nevnes: Fremgangsmåten ved lovsakers behandling (avskaffelse av den nuværende deling i Odelsting og Lagting og henleggelse av lovbehandlingen til plenum), forholdet mellem domstolene og grunnloven, immuniteten, retten til mandatnedleggelse, grunnlovens § 105 (erstatningsparagrafen), ophevelse av forbudet mot lovers tilbakevirkende kraft, samt riksrettens organisasjon m. v.

I det siste spørsmål som blev utførlig behandlet av spesialkomitéen, inntok våre partifeller det standpunkt at riksretten burde utskilles fra Stortinget og organiseres som en *uavhengig forfatningsdomstol*. Denne omorganisasjon henger også sammen med forslaget om ophevelse av Stortingets avdelinger.

Blandt de øvrige forslag til endringer arbeiderfraksjonen fremsatte, nevnes ophevelsen av bostedsbåndet og nedsettelse av stemmerettsalderen til 21 år. Lignende forslag er optatt av vårt partis medlem av valgordningsnevnden.

I innstillingen fra valgordningsnevnden hevdet Arbeiderpartiet prinsipielt i spørsmålet om *valgordningen* at grunnlaget for representasjonen burde være folketallet, så enhver valgkrets, enten den omfattet by- eller landdistriktet, fikk så mange representanter som dens folketall berettiget til. Herom blev det optatt forslag av vårt partis medlem Olsen-Hagen.

Valgordningsnevndens innstilling (innst. II) blev av Stortinget besluttet oversendt Regjeringen, idet den — foruten utkast til grunnlovsforslag — også inneholdt forslag til forandringer i selve *valgloven*, som man mente burde forberedes av administrasjonen. Herunder blev bl. a. drøftet av nevnden spørsmålet om adgang til «valgforbund» mellom partiene. Arbeiderpartiets representant tok avstand fra innførelse av det svenske system med listeforbund eller støttelister.

I en tredje innstilling skulde nevnden i høst utrede spørsmålet om å innføre oppløsningsrett eller folkeavstemning som ledd i forfatningen.

Tidligere på året avgav nevnden innstilling om forandringer i *forfallsinstusjonen*, og denne sak blev behandlet av Stortinget som grunnlovsforandring i møte 7 mars. Det blev her med 114 mot 10 stemmer (høire) vedtatt følgende grunnlovsforslag efter innstilling av konstitusjonskomitéen:

Hvorvidt og under hvilke former de stemmeberettigede kunne avgi sine stemmesedler uten personlig fremmøte på valgtingene, *bestemmes ved lov*.

Ved ophevelsen av den tidligere grunnlovsbestemmelse var forfallsordningen dermed i realiteten besluttet ophevet, og det vil nu gjennom lovgivningen bli fastsatt nye regler for stemmegivning — ved stortingsvalg som ved kommunale valg. Forslag herom foreligger utarbeidet av valgordningsnevnden. Med hensyn til den ordning som skal følge efter, og som forutsetter et system med *forhåndsstemmegivning*, anbefalte Olsen-Hagen i debatten at valgstyrene fikk adgang til å bestemme flere steder innen kommunen (valgsognet) hvor det skulde være stemmemottagere: dette var nødvendig der hvor distriktene — som nordpå — var av særlig stor utstrekning. Skulde det vise sig mangler ved loven, vilde man, efter hvert som man vant erfaring, lett kunne rette på det.

De øvrige forslag til grunnlovsforandringer som var oppe til avgjørelse på inneværende storting, blev uten undtagelse forkastet. Voteringen over forslaget om lovfestede *høstsesjoner* var upolitisk. Forslaget som blev optatt av Scheflo opnådde 47 stemmer. Videre forelå et forslag fra Ameln m. fl. om tingets beslutningsdyktighet, hvor tre femtedeler var foreslått ombyttet med $\frac{1}{2}$, samt forslag om *innskrenkning* i stortingsmennesenes antall og om at lovsforslag først skulde behandles i Lagtinget, for derfra å sendes til Odelstinget. Samtlige forslag blev forkastet.

Det samme var tilfelle med bondepartiets forslag, fremsatt ved Mellbye, om å tilplikte valgte stortingsmenn å avlegge ed til forfatningen. Komitéen fant at forslagsstilleren ikke hadde sørget for de nødvendige formalia, og tross Mellbye syntes dette var noget vel «formalistisk», fant han å måtte ta det ad notam og lovet å komme igjen med forslaget senere.

Av Heggelund (h.) var foreslått en forandring av grunnlovens paragraf 52 og ophevelse av paragraf 53, slik at den tidligere skjelnen mellom *tap og suspensjon av stemmeretten* bortfalt. Scheflo (komitéens ordfører) gikk ut fra at det for neste års odelsting vilde bli fremlagt lovforslag i denne materie for å løse det som var denne saks kjerne. Hertil sluttet Olsen-Hagen sig. Han uttalte at det var en åpenbar urimelighet at tiltale skulde medføre tap av stemmeretten, likesom han gjorde oppmerksom på at det slett ikke bare var Arbeiderpartiets folk som blev rammet av de nuværende foreldede bestemmelser.

Ved siden av disse grunnlovsspørsmål blev, som før nevnt, den prinsipielle side ved *amnestilovgivningen* i år gjort til gjenstand for særskilt behandling av Stortinget.

En rekke av de her nevnte spørsmål kommer igjen senere etter nytt valg: av hensyn hertil er avsnittet gjort så vidt bredt og referatmessig.

Regjeringsprotokollene.

Om justisdepartementets nektelse av approbasjon på nødvendige kommunale bevilgninger efter *anke av et reaksjonært mindretall i kommunestyret* reiste arbeiderpartiet debatt i Odelstinget i forbindelse med behandlingen av regjeringsprotokollene.

I protokollkomitéens innstilling hadde våre partifeller tatt reservasjoner overfor flere av disse avgjørelser, som dels gjaldt land- og dels bykommune. De uttalte herunder at bestrebelsene for å få skatteprosenten og budgettene ned ikke måtte skje ved å *sløife de mest nødvendige sosiale foranstaltninger* som kommunene hadde innført, det så meget mindre som en utgiftsreduksjon her som regel ikke medførte reelle besparelser.

Under debatten i Stortinget fremholdt Hafnor på fraksjonens vegne at istedenfor å gå til en likefrem rasering som tilfellet nu ofte var, måtte det foretas en *vurdering*; det førte ikke frem å slå ned blindt på alle poster av sosial karakter. Det var en betenkelig vei man her hadde gått inn på, og han vilde henstille særlig til en regjering tilhørende venstrepartiet som hadde et visst ansvar for innførelsen av disse reformer, at den ikke viste sig så villig til å gå et mindretalls ærend i angrep på det kommunale selvstyre.

I innstillingen fra protokollkomitéen påtalte arbeiderrepresentantene videre de gjentagende *dispensasjoner fra fabrikktilsynsloven*. De fremholdt at det nu var så mange ledige arbeidere i alle brancher, at en forlengelse av arbeids-

tiden ved dispensasjon fra loven om 8 timers arbeidstid ikke måtte gis uten hvor det var *absolutt påkrevet* av hensyn til kontinuerlig drift eller nødvendige reparasjoner.

Saken blev tatt op i Odelstinget av Hafnor som understreket at det måtte være et minstekrav til administrasjonen at den *ikke uten de mest tvingende grunner dispenserte fra den beskyttelseslov man hadde*, og at arbeidernes organisasjoner i hvert enkelt tilfelle fikk anledning til å *uttale sig før dispensasjonen blev gitt*. Han henstillet at regjeringen tok hensyn til den uttalelse mindretallet hadde avgitt herom i innstillingen.

Under avsnittet: *Anmodninger til Regjeringen*, nevnte vår partifelle den før omtalte henstilling som Stortinget på forslag av Bergersen rettet til regjeringen i 1926 om å utrede spørsmålet om en lov om sikringsfond ved større industrielle bedrifter og anlegg. Denne anmodning hadde regjeringen ikke etterkommet, og det så ut til at den fremdeles skulde komme til å befinne sig på ørkenvandring. Han fortsatte:

Med hensyn til en eldre anmodning til regjeringen om å forelegge for Stortinget forslag om en almindelig lov om adgang til *ekspropriasjon i samfundsmessig øiemed* er det også grunn til å kritisere departementets optreden. Justisdepartementet som intet har foretatt sig i saken, undskylder sig med at andre presserende saker har lagt sterkt beslag på departementets tid. Ja, jeg er opmerksom på, at justisministeren har vært travelt beskjeftiget med diverse spørsmål som har skaffet ham adskillig bryderi, f. eks. aksjonen mot bygningsarbeiderne, aksjonen mot arbeiderstyret i Oslo, affæren med Samfundsvernet og Omstedsaken. Men denne anmodning er 10 år gammel, og man må ha rett til å fordre av regjeringen at den ikke opholder Stortinget med løst snakk, men etterkommer den snarest mulig.

Også en rekke av de foretatte *embedsutnevnelser* — dels under regjeringen Lykke, dels under venstre regjeringen — blev gjenstand for skarp kritikk i Odelstinget under protokolldebatten. I særlig grad gjaldt dette utnevnelsen av fhv. kirkestatsråd Magelsen til sogneprest i Vestre Aker og den fremgangsmåte som derunder var benyttet. Av våre partifeller blev samtidig aksjonen fra kirkelig hold i Fyrwald-saken fra Valdres trukket frem i debatten.

Forøvrig festet protokollkomitéen sig ved forskjellige utnevnelser til juridiske og militære embeder, som den mente innbød til kritikk. Den henstillet at departementene for fremtiden blev tilholdt å begrunne sine *embedsinnstillinger* utførligere enn hittil, og at reglene for avansement blev optatt til revisjon. Herunder burde det efter komitéens opfatning optas til drøftelse spørsmål om opprettelse av et *ansettelsesråd*.

I anledning av at der den 19. juli var holdt et statsrådsmøte som ikke stemte med grunnlovens forskrifter, innstillet protokollkomitéens flertall til odelstinget å vedta følgende uttalelse: At grunnlovens formforskrifter i dette tilfelle ikke er iaktatt, og at der med undtagelse av det i gr.l.s § 29 annet ledd nevnte tilfelle

ikke må settes og holdes statsråd uten at over halvdel av regjeringens medlemmer er tilstede. —

Forslaget blev vedtatt mot venstres stemmer. Videre blev det — og her enstemmig — fattet beslutning om at det i regjeringsinstruksen inntas bestemmelser som pålegger regjeringens chef å sørge for at der «til enhver tid er så mange av regjeringens medlemmer til stede at statsråd kan holdes.»

Smedalsaken.

Uten forbindelse med regjeringsprotokollene behandlet Stortinget i møte 25. juni den såkalte *Smedal—Omsted-sak*, hvorom det forelå to stortingsmeddelelser. I disse dokumenter blev også gitt meddelelse om den administrative avgjørelse som ved kgl. res. av 15. mars i år var truffet i saken.

Saken berørte justisdepartementet under bestyrelse av fhv. statsråd Øyen og dets nuværende chef, Evjenth.

I sin innstilling konkluderte justiskomiteéns flertall med å foreslå:

1. Stortinget beklager, at justisdepartementet under statsråd Øyen ikke har behandlet spørsmålet om direktør Smedals fortsettelse i stillingen som direktør ved Akershus landsfengsel på en korrekt og forsvarlig måte.

2. Stortinget beklager, at justisdepartementet under statsråd Evjenth ikke har forberedt og fremlagt Smedal—Omsted-saken på en uttømmende og objektiv måte.

3. Stortinget henstiller til regjeringen å foranledige at ekspedisjonschef Omsted ikke på ny tiltrer stillingen som ekspedisjonschef og chef for fengselsstyret.

Så vel punkt 3 som punkt 4 var en blank underkjennelse av både høire- og venstre regjeringens stilling til saken.

Saken gav anledning til en bred og vidtlyftig debatt, hvorunder innstillingen blev begrunnet av Anton Jenssen som komitééns ordfører. Ved voteringen som falt sent på natten, var Stortinget fulltallig.

Punkt 1, som angikk fhv. statsråd Øyens befattning med saken som chef for justisdepartementet, blev forkastet med 78 mot 72 stemmer.

Flertallet var samtlige venstre, høire undtagen Ameln, Færøvik, Gram, Ørbæk og Bakke, samt bondepartiet undtagen Os, Romundstad og Saue. Disse 8, sammen med Thommessen og Brøgger av frisinne venstre, stemte med arbeiderpartiet for innstillingen.

Punkt 2, som var et mistillitsforslag til statsråd Evjenth, blev forkastet med 80 mot 70 stemmer. Flertallet var de foran nevnte 78 med tilslutning av Saue og komitééns medlem Romundstad av bondepartiet, som ved denne votering gikk over.

Derpå blev punkt 3 — efter å være akseptert av regjeringen — vedtatt mot 6 stemmer. De 5000 kroner til direktør Smedal blev til slutt bevilget enstemmig.

Utenrikske saker.

Til «forskjellige utenriksformål» var på budgettet opført 232 600 kroner, derav 162,500 kroner som Norges andel i utgiftene til *Folkeforbundet* og 25,000 til representasjon på forbundets møter.

Nygaardsvold optok på komitéens mindretalls vegne forslag om strykning av begge disse poster. Forslaget blev forkastet mot arbeiderrepresentantenes stemmer.

Likeså foreslo vår partifelle sløifning av bevilgningen til «det interparlamentariske forbund» som var opført med 9700 kroner. Han fremholdt at forbundet like gjerne kunde innstille sig på å ophøre med sin virksomhet. Bevilgningen blev gitt mot 40 stemmer (arbeiderrepresentantene og Thommessen).

Til Norges fredsforening og til det internasjonale «fredsbyrå» i Genf hadde regjeringen opført 2000 kroner, med en halvpart på hver. Komitéen strøk begge disse poster, og innstillingen herom blev vedtatt uten debatt.

I et senere møte optok Nygaardsvold følgende forslag på vegne av Arbeiderpartiet i forbindelse med meddelelsen om Folkeforbundets 9. forsamling i Genf:

Stortinget henstiller til regjeringen å foranledige Norge utmeldt av Folkenes forbund.

Under debatten blev det fra borgerlig hold ytret en ganske sterk skepsis overfor Folkeforbundets arbeide — statsminister Mowinkel innrømmet selv at «atmosfæren var dårlig». Men ved voteringen blev allikevel utmeldelsesforslaget forkastet med stort flertall. Av de borgerlige stemte bare Belland (v.), Elvsaa (v.) og Langhammer (b.) for forslaget.

Derimot vedtok Stortinget Arbeiderpartiets forslag fra socialkomitéen, op tatt av Støstad, om å stryke de av regjeringen opførte 20,000 kroner til representasjon på *arbeidskonferansen i Genf*. I komitéen hadde høire og bondepartiet stemt for bevilgningen, men de gjorde i Stortinget helomvendning og stemte mot som en demonstrasjon overfor den sammensetning regjeringen hadde gitt delegasjonen til Genf. I debatten bemerket Støstad at for Arbeiderpartiet spillet dette mindre rolle, da partiet prinsipielt var mot at Norge skulde delta i arbeidsbyrået. Ved voteringen blev bevilgning nektet med 90 mot 31 stemmer.

I forbindelse med innstillingen om Norges tiltreden av den såkalte *Kellogg-pakt* bemerket Arbeiderpartiets representanter, Nygaardsvold, Monsen og Scheflo, at når de i konklusjonen stemte sammen med flertallet, var det ikke fordi de trodde at sådanne dokumenter vilde få synderlig betydning som middel til å forhindre fremtidige krigsutbrudd. Dertil kom at paktens bestemmelser var utflytende, og de forbehold som var tatt altfor rummelige. Det var grunn til å tro at Kellogg-pakten ikke var ment å være annet enn smukke talemåter, som skulde bortlede folkenes oppmerksomhet fra de krigsforberedelser og krigsrustninger, som pågikk. Fraksjonen bemerket til slutt:

Det eneste, som kan anføres til fordel for alle disse fredspakter, fredsavtaler og fredsprotokoller, som det år om annet lages høytidelig utstilling av, er at motsetningsforholdet mellom all denne offisielle fredsvilje og de stadig voksende krigsrustninger blir mer og mer fremtredende. Jo flere fredspakter der opprettes, desto mer meningsløse blir de militære rustninger. Kunde dette motsetningsforhold medvirke til, at der i alle land blir reist et samstemmig folkekrav om hel og full avrustning, vilde Kellogg-pakten forsåvidt ha gjort nogen nytte.

På de samme premisser stemte Arbeiderpartiet for Norges tiltræden — med visse begrensninger — av den såkalte «*generalakt*» av 28. september ifjor om fredelig bileggelse av mellempfolkelige tvister. Godkjennelsen av akten omfattet bestemmelsene om forliksbehandling av alle ikke-rettslige tvister, kapitlet om rettslig avgjørelse samt om de almindelige bestemmelser, mens utenriksdepartementet hadde forslått tiltræden av akten ubetinget.

Asylretten.

Regjeringen sendte 17 april — etter å ha innhentet justisdepartementets uttalelse — følgende meddelelse til Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon:

I svar på Deres andragende av 16 april om oppholdstillatelse i Norge for Trotski meddeles at regjeringen — uansett sin opfatning av den politiske asylrett — ikke finner å kunne imøtekomme andragendet på grunn av de vanskeligheter som vil være forbundet med den nødvendige overvåken av Trotskis sikkerhet.

På foranledning av et forslag av Støstad hvori utenriksdepartementet blev anmodet om å tilstille Stortinget en redegjørelse i saken, gav statsministeren i Stortinget 22 april en begrunnelse for den opsiktsvekkende nektelse. Han uttalte at pengespørsmålet forsåvidt var underordnet ved regjeringens avgjørelse, «de penger hadde vi i tilfelle råd til å anvende på hr. Trotski.» Årsaken lå derimot dypere, nemlig i Trotskis hele internasjonale stilling og det «oprør som hans navn vakte». Det blev således gjort tydelig at Trotski skulde holdes utenfor av *politiske* grunner.

Støstad fremsatte derefter på partigruppens vegne følgende forslag:

Stortinget henstiller til regjeringen å opta til fornyet overveielse sin avgjørelse av 17 april om nektelse av innreisestillatelse for Leo Trotski.

Ved voteringen blev forslaget forkastet mot 52 stemmer (Arbeiderpartiet og den «*frisinnede*» Thommessen). Kommunistpartiets to medlemmer stemte sammen med flertallet.

Saken fikk senere et efterspill, idet I. B. Aase som var uenig i den stilling polbyrået hadde tatt, brøt med kommunistpartiet og meldte sig ut av gruppen.

Russlandsavtalen.

Mot forslaget om en utvidet statsgaranti for kredittsalg til Russland blev det reist opposisjon i Stortinget fra bondepartiet, med tilslutning fra visse kretser av høire.

Under debatten om saken beklaget Thorvik som var komitéens ordfører, at man ikke hadde fått istand en overenskomst fra norsk side. da saken sist blev tatt op i Stortinget i 1927 ved Arbeiderpartiets initiativ. Senere hadde den russiske handelsrepresentasjon oplyst at man vilde kunne overta kjøp av ganske betydelige partier av forskjellig slags varer i Norge forutsatt at kreditt kunde ydes, likesom Russland under denne forutsetning også var villig til å gjenopta pomorhandelen og utvide sine fiskeopkjøp i Nord-Norge. På dette grunnlag var så avtalen med regjeringen sluttet. —

Utenriksministeren pekte videre på at det i England allerede var sterke krefter oppe for at man skulde gjenopta handelsforbindelsen med Russland — ikke for Russlands skyld, men av hensyn til Storbritannia selv. De erfaringer man hadde fra forbindelsen med Sovjetrepublikken var også de aller beste. Han var enig i at Norge i sin tid hadde forsømt en kostbar anledning, men det lå nu langt tilbake i tiden: siden hadde det vært vist tillit fra begge sider.

Av Garnes (b.) blev fremsatt forslag om at man oprettholdt den nuværende ordning med garanti for salg av *sild og fisk* inntil et beløp av 3 millioner kroner. (I proposisjonen var det uttalt at blandt de andre varer, hvor kreditt var nødvendig, var papir, aluminium, dampskib og fiskefartøier, fiskeredskaper og tran m. v. for et samlet beløp av inntil 15 millioner kroner pr. år.)

Ved voteringen blev innstillingen — som var enstemmig fra komitéen — vedtatt med 108 mot 26 stemmer. Av mindretallet var 11 høire og 15 av bondepartiet. Komitéen forutsatte at statens garanti fortrinnsvis blev ydet for den slags varer og leveringer hvor den største del av salgsverdien falt på *norsk produksjon* eller på varer som var fremstilt av norske råstoffer.

Senere er det av handelsdepartementet opnevnt en særskilt «Russlands-kommisjon», som skal behandle alle andragender om statsgaranti i forbindelse med kredittsalget av norske varer til Sovjetrepublikken. Efter departementets bestemmelse skal kommisjonen bestå av to avdelinger, nemlig en administrativ og en rådgivende avdeling. I den siste er Norges Industriforbund og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon representert.

Fiskeriene.

Spørsmålet om fortsatt statsstøtte til *torskefiskeriene* 1929—30 kom omkring påske. Den kombinerte finans- og næringskomité's flertall innstilte bl. a. på at der av den ifjor stilte garanti tillotes anvendt ½ million kroner til utlån til *fiskekjøpere* under vårtorskefisket i Finnmark i år, og at det av den nye

garanti for 1930 — ialt 2 millioner kroner for utlån til fiskere eller fiskerlag til tilvirkning av egen fangst — skulde stilles til disposisjon et lignende beløp, inntil 500,000 kroner, for utlån til fiskekjøpere.

Av Arbeiderpartiet blev det henvist til stortingsbeslutningen ifjor, da det blev stilt garanti for et beløp av 2 millioner for 1929 for utlån til fiskere, mens det til disposisjon for fiskekjøpere ikke var stilt nogen garanti. Spørsmålet nu, forsåvidt garantibevilgningen for fiskekjøpere angikk, var om man allerede idr skulde gå til å garantere for fiskekjøp i april eller mai 1930. Dette var noget helt nytt, og det var efter våre partifellers mening ingen grunn for Stortinget til nu å ta standpunkt til dette.

Ved voteringen blev innstillingen om å reservere $\frac{1}{2}$ million til fiskeopkjøpere i Finnmark i 1930 forkastet med 70 mot 65 stemmer. Garantien i sin helhet skulde altså gjelde utlån til *fiskere eller fiskerlag*, overensstemmende med mindretallets forslag som blev optatt av Thorvik.

Innstillingen om de 2 millioner blev forøvrig vedtatt mot 1 stemme.

I forbindelse hermed fremsatte Arbeiderpartiet forslag om forhøielse av *forskuddsgarantien* for lån til det som den tidligere hadde vært (inntil 60 prosent av fangstverdien). Proposisjonen og komitéflertallet holdt på de utlånsbetingelser som nu gjaldt, hvorefter forskuddet for fiskere og lag ikke måtte overstige 50 prosent av fangstens dagspris. Ved voteringen blev Arbeiderpartiets forslag forkastet med 73 mot 68 stemmer.

Under behandlingen av *saltvannsfiskeriernes budgett* blev det av representanter for Arbeiderpartiet på ny reist krav om et eget departement for fiskeriene. I forbindelse hermed rettet Tønder (budgettets ordfører) et sterkt angrep på handelsdepartementet under dets nuværende ledelse fordi det i de praktiske spørsmål ensidig varetok handelsstandens interesser. Videre kom han inn på forholdene med traneksporten, som staten nu måtte se en oppgave i å ta sig av. Hvad kvaliteten angikk, vilde man senere i sesjonen få den side av saken op.

Budgettet blev vedtatt enstemmig efter innstillingen (idet dog nogen få stemte mot beslutningen om å opheve fiskerirådet). Til *Nord-Norges fiskerforbund* og *Troms fylkes fiskerlag* blev bevilget et bidrag på 30000 kroner på betingelse av at de to organisasjoner sluttet sig sammen til én for hele fylket. I forbindelse med ophevelsen av fiskerirådet sluttet Stortinget sig til komitéens uttalelse om at man gikk ut fra at alle spørsmål av betydning for fiskeriene blev forelagt *fiskernes organisasjoner*, idet fiskerne vilde være de nærmeste til selv å uttale sig her.

Tranloven.

Ved midlertidig lov av ifjor fikk regjeringen fullmakt til å utferdige nærmere regler for kvalitetskontroll med *norsk medisintran*. Bemyndigelsen blev gitt som resultat av den førte interpellasjonsdebatt hvorunder Arbeiderpartiet

reiste kravet om at der blev vedtatt en lov med skarpe kontrollbestemmelser så vel for tilvirkningen som eksporten, svarende til den New Foundlandske lov som bl. a. forbyr enhver blanding av torskelevertranen.

Meningen med den midlertidige lov av 27 juni 1928 var å fremme de norske fiskeres interesser, således ved å konstatere overfor overgrep av utenlandske konkurrenter den norske medisintrans kvalitet, og ved å hindre at utenlandsk tran blev utført som norsk medisintran. De bestemmelser som i henhold til den midlertidige lov blev fastsatt ved kgl. res. av 10 januar i år fulgte imidlertid ikke disse retningslinjer for kontrollen. Det blev derfor i vår av 7 medlemmer av næringskomité nr. 1 fremsatt privat lovforslag om *forandring av den midlertidige lov* overensstemmende med de krav som var gjort gjeldende ifjor under debatten om Tønders interpellasjon og om lovforslaget.

Det private lovforslag blev av Odelstinget oversendt Regjeringen. Denne nektet imidlertid å fremsette proposisjon i saken; i stedet blev det i statsråd avgitt en meddelelse til Odelstinget hvori det meget sterkt blev polemisert mot forslaget og tatt avstand fra de videregående og skjerpede kontrollbestemmelser.

Uavhengig av Regjeringen optok derefter komitéen det fremsatte lovforslag til behandling og innstillet med 7 mot 3 stemmer på dets vedtagelse. I den skikkelse loven blev fremlagt fra komitéen, gikk den ut på å forby sammenblanding av torsketrans med tran av sei, hyse og andre gadus-arter. På den annen side skulde det forbys å tilblende utenlandsk tran med norsk torskelevertran. Derved tilsiktedes å opnå bedre avsetningsforhold og priser på den norske torskelevertran. Komitéen fant at kontroll med at blanding av torskelevertran ikke finner sted måtte kunne anordnes i Norge på lignende måte som på New Foundland. Den fremholdt videre i innstillingen at de få traneksportørers interesser måtte sies å veie lite i forhold til de mange fiskeres og tranprodusenters.

Ved sakens behandling i Odelstinget blev det av venstre først stillet forslag om at saken skulde utsettes. Dette blev forkastet med 59 mot 45 stemmer. Derefter forkastedes med 51 mot 51 stemmer et forslag av Langeland (b.) om å sende saken tilbake til Regjeringen med henstilling om nærmere undersøkelse og utredning. Endelig forkastedes ved den avgjørende votering mindretallets forslag fra komitéen, optatt av Flem (v.) om ikke-bifall av lovforslaget. Statsråd Oftedal som kraftig bekjempet loven i debatten, og som hadde ivrige hjelpere, våget ikke denne gang å stille kabinettsspørsmål. Til slutt blev lovforslagets syv paragrafer vedtatt enstemmig efter innstillingen og beslutningen oversendt Lagtinget.

I Lagtinget fremsatte Indrehus (v.) forslag om henleggelse av loven, i forbindelse med en henstilling til Regjeringen om å gi en ny utredning til foreleggelse neste år. Dette blev vedtatt med 20 mot 18 stemmer. Efter at Odelstinget derpå hadde fastholdt sin beslutning med øket flertall — 63 mot 46 — blev

lovbeslutningen endelig bifalt også av Lagtinget med 22 mot 16 stemmer. Det forelå ved behandlingen i begge ting en telegrafisk henstilling fra Nordlands Fylkesting, hvis 61 ordførere enstemmig henstillet til statsmyndighetene å vedta loven og snarest sette de foreslåtte bestemmelser i kraft.

Toll og avgifter.

I forbindelse med tollkomitéens innstilling om *tollavgiftene* fra 1 juli blev det ført en prinsipiell debatt om tollpolitikken, hvorunder Alvestad redegjorde for arbeiderfraksjonens stilling i komitéen. Han fremholdt at næringslivet heretter fikk innstille sig på å klare sig uten den vidtdrevne tollunderstøttelse. Hvad man måtte ta sikte på, var å skape grunnlag for en levedyktig produksjon gjennom en rasjonell plan som satte sig *langsiktige* mål. Den øieblikkelige vinning man kunde opnå for en eller annen gruppe gjennom toll, var en illusjon, og det vilde i det lange løp hevne sig. Ut fra dette grunnsyn var det at arbeiderrepresentantene ikke hadde kunnet være med på de gjennomgående tollforhøielser som også i år var bragt i forslag, bl. a. på satsene for bomullsvarer.

Stortinget fulgte imidlertid Regjeringen og det borgerlige flertalls linje. Av Arbeiderpartiet blev det derefter krevet en tilsvarende nedsettelse av *fiskaltollen*. Forslaget om en procentvis nedsettelse av tolltillegget for kaffe og sukker fra 50 til 30 procent blev optatt av Alvestad, men forkastet med 84 mot 58 stemmer. Og med samme stemmetall forkastedes forslaget om å sløife hele tillegget for verktøi og redskaper samt om å nedsette maskintollen.

Efter departementets forslag — på foranledning av et forslag av Alvestad ifjor i forbindelse med tollrefusjonen for skibsbyggeriene — skulde det kunne gjøres fradrag i salgssummen eller reparasjonsomkostningene for anvendte materialer og gjenstander som var *innført fra utlandet*. Forslaget blev vedtatt enstemmig. Vår partifelle gikk ut fra at den bemyndigelse som her blev tillagt departementet, også blev *benyttet* av dette i tilfelle av misbruk av de norske verksteder som fikk godt av tollgodtgjørelsen, det vil si hvis de i utrengsmål innførte materialer og gjenstander som like godt kunde *forarbeides* her hjemme.

Under behandlingen av *arveavgiften* for 1929—30 optok Hornsrud forslag om *forhøielse* av *avgiftssatsene* overensstemmende med det forslag vårt parti fremsatte ifjor. Forslaget blev også denne gang forkastet.

Videre foreslo våre partifeller i finanskomitéen:

Regjeringen anmodes om i forbindelse med kommende budgett å opta til behandling og mulig gjennomførelse spørsmålet om å *sløife bevertningsskatten* og i stedet øke avgiftene på Vinmonopolets omsetning av sterkere alkoholholdige drikkevarer, undtatt apotekvarer.

Forslaget blev forkastet med 68 mot 56 stemmer. Mindretallet var arbeiderrepresentantene med tilslutning av Jak. Lothe (v.), Olstad (b.) og Mjøen (r.f.). Et forslag om å nedsette bevertningsskatten til det halve for folkerestauranter, kaffestuer og lignende billigere bevertningssteder blev forkastet mot 55 stemmer.

Kornmonopolet.

I statsråd 30 mai blev det truffet bestemmelse om at lov om landets kornforsyning av 22 juni 1928 (kornmonopolloven) skulde tre i kraft fra 1 juli. Fra samme dato blev det tidligere Statens Kornkontor besluttet ophevet, idet forutsetningen var at avviklingen av korntrygdordningen skulde overtas av den nyoprettede Statens Kornforretning.

Forut for valget av det nye *kornråd* gikk høire og bondepartiet i Stortinget til aksjon for gjennom en rekke demonstrasjonsforslag å skaffe sig flertall i rådet. Valgkomitéens innstilling gikk ut på å velge 3 medlemmer av Arbeiderpartiet, 2 av venstre og en hver av bondepartiet og høire — de to partier som like til det siste bekjempet kornmonopolets opprettelse, og som er dets prinsipielle motstandere. Ved de forsøk som blev gjort fra opposisjonens side på å øve innflytelse på flertallsinnstillingen fra valgkomitéen, fikk aksjonen dermed en rent *politisk* karakter. Den var av samme grunn dømt til å mislykkes.

Det blev først stemt over et par forslag om å sende innstillingen tilbake — med eller uten «direktiver». Videre var det forslag fra mindretallet om at rådet bl. a. skulde *bestå* av et militært medlem og en «særlig forretningskyndig». Forutsetningen for dette forslag var, at Arbeiderpartiet og venstre skulde avgi hver en av de innstilte, slik at Arbeiderpartiet og venstre fikk tilsammen 3 av de 7. Samtlige disse forslag blev forkastet og innstillingen til slutt vedtatt.

Av Arbeiderpartiet blev valgt som medlemmer av kornrådet Oscar Nilssen, Anton Alvestad og Sven Skaardal, med Knut Thon og Andr. Moan som varamenn. Disse var utpekt av centralstyret i *samråd* med stortingsgruppen. Av partiets representanter blev Oscar Nilssen medlem av rådets arbeidsutvalg.

Under behandlingen av kornmonopolets *budgett*, som ialt var opført med 118 millioner kroner, fremsatte bondepartiet og høire forslag om å bibeholde korntrygden også for terminen 1929—30, og at den dessuten blev gjort gjeldende for havre. Forslaget blev forkastet med 87 mot 50 stemmer. Likeså forkastedes et forslag, fremsatt av Norem (h.) om at Statens Kornforretning skulde betale renter av de midler som av Staten blev stillet til dens disposisjon.

I tilslutning til kornlovens bestemmelser med hensyn til *omsetning av norsk korn* blev det vedtatt følgende beslutning efter forslag av Arbeiderpartiet og venstre i landbrukskomitéen:

Det henstilles til Regjeringen å søke efter hvert, og i den utstrekning det finnes praktisk gjennomførlig, å utvide den ordning som er påbegynt av provianteringsdirektøren og Statens Kornkontor, hvorefter bygdemøllene ved særavtaler

lettes adgangen til å male og avsette produkter av det norske korn Staten kjøper i vedkommende distrikt. Herunder tas særlig sikte på å gi de små bruk adgang til å dra nytte av den i lov om landets kornforsyning paragraf 17 fastsatte støtte for norsk kornavl. Denne ordning søkes gjort gjeldende også for havre, fortrinnsvis for små bruk og i de distrikter hvor dyrkning av andre kornslag faller særlig vanskelig.

Arbeiderpartiets medlemmer Bøe, Moan, Moen og Skaardal hadde videreforbeholdt sig å opta følgende forslag:

Det henstilles til Regjeringen å ta under overveielse om ikke de utgifter som påføres kornforretningen ved den i paragraf 17 fastsatte *overpris for norsk korn* bør godtgjøres denne av statskassen.

I begrunnelsen for forslaget uttalte våre partifeller bl. a.:

Da overpris på norsk korn er lovbestemt og vedtatt så sent som ifjor, finner man fortiden ikke å burde opta forslag til forandring av den i paragraf 17 fastsatte overpris, men vil at de hermed forbundne utgifter skal bæres av statskassen.

Det er uriktig å belaste Kornforretningen med disse utgifter, idet det unødige vil belaste utgiftene ved omsetning for melet og dermed fordyre brødet for forbrukerne. Likeså bør man regne med at omsetningen av det norske korn vil øke og dermed også utgiftene til overpris.

Under sakens behandling oplyste landbruksministeren at spørsmålet var under fortsatt overveielse i departementet, og han fant det da uheldig om forslaget skulde bli nedstemt ved en partivotering. På mindretallets vegne erklærte Bøe at han etter disse uttalelser vilde undlate å opta forslaget. Han gikk da ut fra at saken vilde bli tatt under velvillig overveielse og til neste år komme igjen i en form som gikk i favør av det syn Arbeiderpartiet hadde gjort gjeldende.

Husleiereguleringen.

Efter loven av 1926 skulde forbudet mot opsigelse av leieboere — som for det øvrige land var satt ut av kraft for leiligheter på mer enn 2 rum med kjøkken fra 1 juni 1928 — også i *Oslo* bortfalle for de tilsvarende leiligheter fra 1 juni 1930. Loven om husleieregulering skulde efter samme lov i sin helhet oppheves for *Oslo* fra 14 april 1931.

Arbeiderpartiet i *Oslo* optok straks et iherdig arbeide for å hindre at denne ulykke skulde ramme mange tusen leieboere, og ved utløpstiden av fristen for innlevering av private lovforslag i år blev det fremmet forslag om *oprettholdelse av husleiereguleringen i Oslo*, for at saken kunde komme til behandling på innværende storting.

Forslaget, som blev referert i Odelstinget 1 mars, og som var vedtatt til fremsettelse av vårt partis representanter fra *Oslo* i Odelstinget, Alfred Madsen, Olaf Johansen og Helga Karlsen, bygget på en utførlig komitéutredning som var avgitt på foranledning av bystyregruppen, og som ledsaget lovforslaget med mo-

tiver. Forslaget gikk ut på at loven blev prolongert for Oslo kommune i ytterligere fem år, slik at lovens frister blev forandret til 1 juli 1935 for større leiligheter og 14 april 1936 for mindre leiligheter.

Den sterke opinion som var vakt, bevirket også at Regjeringen kom med forslag om forlengelse av husleieloven, men riktignok bare for 3 år og dessuten bare for 1- og 2-værelses leiligheter (med eller uten kjøkken) og for rum som var bortleid til hoteller og pensjonater. Venstres halvhet fornektet sig således heller ikke i dette tilfelle. Ved proposisjonens fremsettelse dissenterte statsråd Oftedal, som frarådet enhver forlengelse av de gjeldende regler.

I sosialkomitéen inntok høire og bondepartiet det samme standpunkt som statsråd Oftedal, mens venstres medlemmer sluttet sig til departementets forslag. Arbeiderpartiet foreslo prinsipalt at husleiereguleringen for Oslo blev opprettholdt uforandret til 1936, subsidiært blev optatt forslag om at det i innstillingen skulde settes 3 istedenfor 2 rum. Dette forslag var i overensstemmelse med den innstilling rådmann Strøm avgav, og som flertallet av høires representanter og de to venstrerepresentanter sluttet sig til i Oslo bystyre.

Ved sakens behandling i Odelstinget 17 juni optok Støstad vår fraksjons prinsipale forslag. Det blev forkastet med 48 mot 39 stemmer (arbeiderrepresentantene) efter at et forslag av Norem på høiremindretallets vegne om ikke bifall av proposisjonen var forkastet mot 27 stemmer.

Ved alternativ votering mellem innstillingen — 2 rum — og det subsidiære forslag fra Arbeiderpartiet om å medta leiligheter med 3 værelser, blev derpå innstillingen vedtatt med 46 mot 42 stemmer. Mindretallet var Arbeiderpartiet med tilslutning av Hambro (h.), Mannsaaker og L. Hansen (v.) samt Løhre. Den annen av Oslo-høires representanter, murmester Nordlie, stemte her med flertallet.

I Lagtinget blev partiets prinsipale forslag forkastet med 21 og det subsidiære med 19 mot 17 stemmer. Lovbeslutningen blev således vedtatt i begge avdelinger overensstemmende med proposisjonen.

Skytterlagene.

Samtidig med Regjeringens legalisering av Samfundsvernet sendte Norges Skytterstyre ut et cirkulære til skytterlagene, hvori det blev påbudt eksklusjon av alle skytterlagsmedlemmer hvis forhold var blitt «tvilsomt på grunn av medlemsskap i forsvarsfiendtlige organisasjoner». Skytterstyret påberopte sig en beslutning av Stortinget ifjor, hvori det blev presisert at det «hadde å optre i overensstemmelse med de av statsmyndighetene godkjente grunnregler og Stortingets uttalelse av 1925». Denne uttalelse lød som følger:

Stortinget forutsetter at adgangen til å bli medlem av skytterlagene er åpen for alle norske borgere uten hensyn til social stilling eller politisk opfatning,

når de underkaster sig skytterorganisasjonens til enhver tid av Norges Storting godkjente grunnregler.

Under henvisning til denne uttalelse og beslutning fattet skytterstyret i desember følgende beslutning, hvorom Forsvarsdepartementet blev gjort bekjent:

Skytterlagsmedlemmer hvis overensstemmelse med organisasjonens historiske og grunnregelbestemte opgave er blitt tvilsom på grunn av medlemsskap i forsvarsfiendtlige organisasjoner, forelegges til skriftlig besvarelse spørsmålet om de slutter sig til skytterorganisasjonens forsvarsmessige opgave og således på dette punkt tar avstand fra vedkommende partis eller organisasjons forsvarsfiendtlige standpunkt. Hvis de ikke tilfredsstillende besvarer dette, må de ikke bli eller vedbli å være medlemmer av skytterlag.

Det er skytterlagenes og samlagenes opgave i tilfelle å ekskludere vedkommende medlemmer i henhold til grunnreglenes paragraf 8 og de andre gjeldende bestemmelser.

Foranstående beslutning blir å trykke og omsende til opslag på alle skytebaner i landet.

Skytterstyrets fortolkning av stortingsbeslutningen vakte røre rundt om i skytterlagene, og det innløp forespørsler fra partifeller hvori det protestertes mot dette forsøk på å trakassere og utelukke partiets medlemmer. I den anledning vedtok centralstyret en uttalelse hvori det krevdes at skytterlagene skulde stå åpne for medlemmer av alle samfundslag uansett politisk opfatning.

Tvunget av opinionen tok skytterstyret senere situasjonen op til ny overveielse, og det besluttet å gjøre en retrett som på en avgjørende måte desavouerte styrets aksjon, idet det i skrivelse til departementet meddelte at desembercirkulæret, som var bestemt til opslag på alle skytebaner i landet, skulde trekkes tilbake og «tilintetgjøres». Meddelelsen herom blev straks av departementet tilstillet Stortingets militærkomité, som hadde proposisjonen om bevilgning til det frivillige skyttervesen til behandling.

Under sakens behandling i Stortinget uttalte Olsen-Hagen som var budgettets ordfører, at når Arbeiderpartiet, i år som før, stemte mot den foreslåtte bevilgning til skytterorganisasjonen på 140 000 kroner, var det dels fordi det mente pengene kunde brukes med større fordel til andre opgaver, dels også på grunn av den *politiske tendens* som var til stede, og som fikk sitt uttrykk i agitasjonen for utrenskning av arbeiderelementer fra skytterlagene. Det cirkulære som blev utsendt av skytterstyret før jul angående betingelsene for medlemskapet i disse lag, viste tydelig at det var *Arbeiderpartiet* og dets folk man vilde til livs. Senere var dette cirkulære tilbakekalt. Men departementet burde, sa han, ha sagt skytterstyret et myndig ord, og det burde også ellers følge dets virksomhet med våken oppmerksomhet.

De borgerlige fant ikke at situasjonen innbød til nogen debatt om saken, og forslaget om å stryke bevilgningen blev straks optatt til votering. Det blev forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer.

Interpellasjoner.

Tremasseindustrien.

I møte av Stortinget 15 juni behandledes følgende interpellasjon av Steen om forholdene i tremasseindustrien:

1. Er Regjeringen opmerksom på at den overenskomst som er truffet mellom arbeidsgiverne i tremasseindustrien i Norge, Sverige og Finland, øker arbeidsledigheten og derved vanskelighetene for flere av landets kommuner?
2. Akter Regjeringen å foreta noget i den anledning — i så fall hvad?

Efter et avvisende svar av socialministeren, statsråd Værland, fremsatte vår partifelle følgende forslag:

Det henstilles til Regjeringen å nedsette en komité med bl. a. representanter for arbeidernes og skogeierens organisasjoner. Komitéen skal undersøke produksjons- og omsetningsforholdene innen tremasseindustrien og søke bragt på det rene hvilken innflytelse de produksjons- og prisregulerende avtaler som skandinaviske tresliperier har inngått, øver på industriens arbeids- og omsetningsforhold.

Forslaget kom til behandling i et senere møte og blev forkastet med 67 mot 60 stemmer.

Konflikten i Odda.

I anledning av arbeidskonflikten i Odda stillet Bergsvik 18 juni følgende interpellasjon som spørsmål til Regjeringen:

Er Regjeringen bekjent med at arbeidsforholdene ved sinkfabrikkene i Odda er av den beskaffenhet at arbeiderne har måttet gå fra arbeidet, og vil Regjeringen benytte den adgang den har efter arbeiderbeskyttelsesloven til å etablere sådanne arbeidsforhold at fabrikken atter kan komme i drift?

Efter uttalelser av socialministeren, hvis svar interpellanten ikke fant tilfredsstillende, fremsatte vår partifelle følgende forslag:

Stortinget anmoder Regjeringen om å gjøre sitt til å løse arbeidskonflikten ved sinkfabrikken i Odda, om nødvendig ved at det blir påbudt kortere arbeidstid i elektrolyseavdelingen i medhold av lov om arbeiderbeskyttelse, § 18.

Under behandlingen av forslaget i møte 24 juni henviste statsråden til at fabrikkinspektøren allerede hadde gitt visse pålegg for å rette på de påklagede forhold. Departementet vilde påse at disse pålegg blev nøye gjennomført; inntil så skjedde, kunde han ikke anbefale at man i forbindelse med konflikten tok op spørsmålet om arbeidstidens forkortelse.

Bergsvik fastholdt forslaget. Han beklaget om det skulde kunne fastslås som fasitt av debatten at Stortinget intet vilde gjøre, efter at myndighetene selv hadde erkjent at det var mislige arbeidsforhold ved fabrikken.

Ved voteringen blev Bergsviks forslag forkastet med 75 mot 59 stemmer (arbeiderrepresentantene).

Trålerne og sikkerheten til sjøs.

Av Ingebrigtsen blev fremsatt følgende interpellasjon:

1. Er Regjeringen opmerksom på de utrygge trafikforhold som skapes for våre sjøfarende ved den nuværende ordning, at de utenlandske fartøier, særlig trålerne, har adgang til innen vår skjærgård å trafikere i ubegrenset tid med én los (jfr. det sist inntrufne tilfelle da motorskipet «Havskåren» blev rent i senk i Tromsøysund av en engelsk tråler, og hvorved tre mann omkom). 2. Er Regjeringen videre opmerksom på at tråleren uten innsigelse fikk fortsette reisen til England, uten at saken var forelagt sjøretten på ordinær måte? 3. Hvad akter Regjeringen å foreta for å betrygge trafikksikkerheten i fremtiden og for å sikre at sjørettssaker blir behandlet på forsvarlig måte?

Interpellasjonen blev besvart av handelsministeren, statsråd Oftedal. Noget forslag blev ikke fremsatt. Vår partifelle uttalte at han oppfattet statsrådets svar som imøtekommende forsåvidt angikk de foranstaltninger som måtte treffes for å trygge sikkerheten til sjøs. Bl. a. kunde statsråden opplyse at det var under utarbeidelse forslag til ny kystlov hvori også arbeidstiden var behandlet, foruten spørsmålet om løsenes antall. Vår partifelle gikk videre ut fra at departementet vilde gjøre hvad det stod i dets makt for å få forholdet med «Havskårens» senkning tilfredsstillende opklart.

Foruten de nevnte interpellasjoner blev det av Steinnes rettet spørsmål til Regjeringen angående *Norsk Hydros kraftoverføring* til Herøya, av Ingebrigtsen om *forsinkelsene i hurtigruten*, av Steinholt om den nye *fartsplan* (hurtigruteordningen), av Støstad om visse forhold med *Handelsbankens avvikling*, av Olsen-Hagen om *forsendelsen av vin* til smugghandlere i Stavanger og av Madsen angående justisdepartementets påbud om nytt *formannskaps- og ordførervalg* i Oslo.

Ingen av disse interpellasjoner gav anledning til fremsettelse av forslag.

Lovsaker.

Odelssløsning.

Av skog- og vassdragskomitéen blev det avgitt innstilling til Odelstinget om Regjeringens proposisjon vedrørende forandring i § 67 i lov om *skjønn, ekspropriasjon og odelssløsning*.

Regjeringens forslag gikk ut på en forandring, hvorefter odelssløseren bare skulde betale de panteheftelser som overskred takstsummen med det beløp de hadde kostet vedkommende pantekreditor. Flertallet i komitéen (alle undtagen høire) fant at proposisjonen ikke gikk langt nok; skulde det bli nogen virkelig hjelp i lovforandringen, måtte § 67 sløifes slik at odelssløseren bare betalte *takstsummen og intet mere*. Flertallets forslag medførte således at den del av pantegjelden som oversteg takstsummen, uten videre blev å stryke.

Efter henstilling av Norem (h.) på mindretallets vegne optok statsråd Evjenth proposisjonen. Den blev imidlertid forkastet og innstillingen vedtatt i legge avdelinger — i Odelstinget med 68 mot 41 stemmer og i Lagtinget med 22 mot 14. Av de borgerlige stemte følgende for loven: Grivi, J. Mjøen og Sannes av venstre, A. Mjøen (r.f.), Præsteng av høire samt bondepartiet undtagen Hægrenæs.

Under debatten i Odelstinget — hvor bl. a. Grivi argumenterte sterkt for loven som sakens ordfører — understreket komitéens formann Oscar Nilssen at forutsetningen for innstillingen selvsagt var at forandringen i odelsloven skulde gjelde også avtaler som *tidligere var truffet*. Det som var av den største betydning ved denne forandring var nettop at den skulde virke tilbake, og da spesielt på de forhold som var inntrådt under jobbetiden, med lån optatt under en mindre verdifull krone, som idag skulde betales med gullkrone. Under de forhold vilde det være ganske utelukket for en odelsløser å kunne innløse sin eiendom, hvis man skulde følge de bestemmelser som gjaldt i den tidligere lov.

Handelsloven.

Til grunn for behandlingen av den nye handelslov lå Regjeringen Lykkes proposisjon, som blev utsatt i forrige valgperiode. Arbeiderpartiet optok i komitéen de krav som var reist av Norges kooperative Landsforening vedkommende samvirkets stilling efter loven, og det lykkedes også i det vesentlige å få flertall for de forslag som i forbindelse hermed blev fremsatt.

Prinsipalt hadde Landsforeningen henstillet at reglene for den virksomhet kooperasjonen utøver, måtte bli samlet i en særskilt lov om samvirke. Imidlertid lå samvirkelovkomitéens innstilling fremdeles i departementet, og lovforslaget var ikke nærmere bearbeidet. Under den almindelige debatt henstillet Hjelmtveit at administrasjonen snarest tok saken op og fremmet forslag til en samvirkelov. Likeså understreket han komitéens henstilling om at spørsmålet om ved en særskilt lov å innføre *lærlingevesen i handelen* måtte bli forelagt i en nær fremtid.

Under behandlingen av handelsloven optok Arbeiderpartiet bl. a. forslag om at det skulde være adgang for samvirkelag til å ha filialer i flere kommuner, altså også utenfor næringskommunen. Forslaget blev vedtatt av Odelstinget med presidentens (Bergersens) dobbeltstemme. I Lagtinget blev bestemmelsen imidlertid strøket, og ved ny behandling i Odelstinget omgjorde dette sin beslutning med 54 mot 46 stemmer. Mindretallet var Arbeiderpartiet samt Djupvik (v.) og følgende 4 av bondepartiet: Maastad, Handberg, Mjaavatu og Garnes.

For øvrig blev loven vedtatt efter innstillingen, som på en rekke punkter av betydning avvek fra proposisjonen. Bl. a. opnådde man å få *innkjøpslagenes* stilling styrket, idet de blev undtatt fra lovens bestemmelser (§ 2) om handelsrett for forbruksforeninger og samvirkelag.

Forskjellige lover.

Det gamle spørsmål om forbud mot *schächtning* blev endelig avgjort i år ved vedtagelsen av landbrukskomitéens innstilling som forbyr den jødiske slakte-metode. Et forslag om å gi Kongen rett til dispensasjon for schächtning blev forkastet. Sakens ordfører var Skårdal.

Jaktlovens revisjon blev utsatt til neste storting.

Under behandlingen av de foreslåtte forandringer i *straffeloven* blev det — efter forslag av Anton Jenssen i Lagtinget — vedtatt en endring, hvorefter det tillegges lagretten (ikke fagdommerne) å treffe bestemmelse om anvendelse av sikringsforholdsregler. For øvrig bestemmer som bekjent loven at bevisst-løshet som følge av beruselse ikke skal utelukke straff.

Efter innstilling av næringskomité nr. 2 (ordfører Hjelmtveit) besluttedes ophør fra 1 juli d. å. av *brennevinssalget i de mindre byer*. Et forslag av Lykke om rett til fortsatt salg til 1932 fikk 21 stemmer i Odelstinget. Det private lov-forslag om en appellinstans vedkommende *turisthotellers skjenkerett* blev ikke optatt.

I anledning av at jernbanens spisevognselskap hadde henstillet å stenge restauranten på Opdal stasjon — en beslutning som var rettet mot bygdens her-redsstyre — vedtok Stortinget ved særskilt beslutning mot 32 stemmer å henstille til administrasjonen å foranledige at Opdal turisthotell med restaurant atter blev åpnet for drift.

Under behandlingen av det private lovforslag om navneforandringen *Trond-hjem—Nidaros* fremsatte Hornsrud i Odelstinget følgende forslag:

Saken utsettes, idet det henstilles til Regjeringen å opta til utredning spørsmålet om å forandre navnet på byen Trondhjem til Trondheim og forelegge resultatet for neste års odelsting.

Forslaget om utsettelse blev forkastet med 57 mot 54 stemmer. Derpå blev det stemt alternativt mellom komitéflertallets innstilling — saken vedlegges protokollen — og mindretallets forslag om navneforandring som blev optatt av Nordanger. Det siste forslag blev med 57 mot 54 stemmer besluttet lagt til grunn. Ved den følgende votering blev endelig «Nidaros» vedtatt med 59 mot 52 som blev avgitt for «Trondheim».

Det forelå ingen gruppebeslutning i saken.

I Lagtinget foreslo Aarseth:

Odelstingets beslutning bifalles ikke. Det henstilles til Odelstinget å til-bakesende lovforslaget til Regjeringen for å få en utredning av spørsmålet om å ombytte det nuværende navn til Trondheim efter at Trondhjems bystyre har hatt anledning til å uttale sig.

Forslaget blev forkastet med 20 mot 18 stemmer.

Bevilgninger og mosjoner.

Under bevilgningene til *idretten* optok Arbeiderpartiet forslag om et statsbidrag på 50 000 kroner til Arbeidernes Idrettsforbund, hvorav 25 000 til idrettsplasser. Militærkomitéens flertalls innstilling gikk ut på å bevilge 85 000 kroner til det borgerlige idrettsforbund og intet til arbeideridretten.

Olsen-Hagen som optok mindretallets forslag, erklærte at med mindre de to idrettsorganisasjoner blev sidestillet av Stortinget ved avgjørelsen av bevilgningsspørsmålet, vilde Arbeiderpartiet stemme mot enhver bevilgning under denne post.

Ved voteringen blev forslaget om 50 000 kroner til A. I. F. — subsidiært 25 000 kroner — forkastet mot arbeiderrepresentantenes stemmer. Derpå blev flertallets innstilling vedtatt med 67 mot 54 stemmer.

Som nevnt i forrige beretning blev bevilgningen til det såkalte *reservepolitikorps* for Oslo koblet sammen med bevilgningen til Statens politiskole, og departementet — med tilslutning av det borgerlige flertall i justiskomitéen — forutsatte i år at den trufne ordning skulde fortsette.

I konsekvens med den stilling gruppen inntok ifjor stemte våre partifeller for å inndra de 63 000 kroner som var opført på budgettet til *politiskolen*, idet partiet ikke kunde godkjenne at skolen i nogen som helst form blev benyttet som «reservepoliti». Likeså stemte de mot en post på 8000 kroner til de rester som var igjen av det oprindelige reservekorps.

Foranlediget ved den kritikk som var kommet til orde overfor Forsikringsrådet, tok tollkomitéen op spørsmålet om rådets stilling til *skadeforsikringen*. Komitéen — hvis ordfører i saken var Johan Jensen — anså det godtgjort at forsikringsrådets kontroll og revisjon på skadeforsikringens område ikke gav nogen betryggelse for at de regnskaper rådet offentliggjorde var riktige. Den foreslo derfor at Regjeringen blev anmodet om å nedsette en komité til å revidere forsikringsloven, og at komitéens mandat bl. a. skulde omfatte tilsyn med skadeforsikringen i hele sin bredde. Dette forslag blev enstemmig vedtatt av Stortinget. Komitéen er senere opnevnt, med Sverre Støstad som representant.

I den såkalte *statspolitisk* blev innstilling avgitt av justiskomitéen med Anton Jenssen som ordfører og i *destillasjonsaffæren* (Poulsen-saken) av næringskomité nr. 2 med Samuelsen som ordfører. Regjeringens meddelelser i anledning av de to saker blev efter nogen debatt besluttet vedlagt protokollen.

I forbindelse med de forhold som brennevinsskandalen avslørte, understreket Samuelsen en uttalelse av komitéen om at man måtte få Vinmonopolets regnskaper inn under konstitusjonell kontroll ved oversendelse til statsrevisjonen. Staten hadde så store økonomiske interesser her at dette måtte være et rimelig og berettiget krav å stille.

Foranlediget ved Stortingets henstilling til regjeringen om å utrede spørsmålet om en begrensning av *rentemarginen* fremkom finansdepartementet med en meddelelse, hvorefter det vilde pålegge bankinspeksjonen å føre innseende med aktie- og sparebankenes inn- og utlånsrenter samt provisjoner.

Saken var forut av departementet forelagt Norges Banks direksjon. Ved behandlingen der avgav Arbeiderpartiets medlem en særuttalelse, hvori han anbefalte at det blev utarbeidet regulerende *lovbestemmelser* om *begrensning av og kontroll med bankenes rentemargin*, ikke minst med sikte på å bringe nedover *utlånsrenten* for lån som vanlig ydes bønder, fiskere, arbeidere og lån til produktiv virksomhet.

Spørsmålet om bygging av et *tuberkulosesanatorium for Trøndelag* har stått på dagsordenen i flere år, og våre partifeller har gjentagne ganger reist krav om bevilgning til å påbegynne det.

På foranledning av Hjelmtveits forslag ifjor blev det iaa fremsatt proposisjon til midlertidig lov for å skaffe midler til sanatoriets opprettelse ved anvendelse av inntil 2 millioner kroner av den avgift som Vinmonopolet og samlagene erlegger. Loven blev i Odelstinget vedtatt enstemmig og i Lagtinget mot endel høire- og bondepartistemmer.

Arbeiderpartiet fikk ifjor kjempet frem en bevilgning på 7000 kroner som bidrag til drift av *hospitalskibet «Viking»* til tjeneste under Finnmarksfisket. Iår søkte Røde kors om en bevilgning til samme formål. Socialdepartementet avsto imidlertid enhver bevilgning. Næringskomité nr. 2 opførte 7000 kroner som ifjor, idet et tilsvarende beløp blev innspart på en annen post, og dette blev vedtatt enstemmig. Departementet blev bemyndiget til å utbetale disse penger gjennom en ordning med Røde kors, slik at *hospitalskibet* straks kunde gå nordover.

Med 67 mot 65 stemmer forkastet Stortinget jernbanekomiteéns innstilling om at Statsbanene skulde gå inn som interessent i organiseringen av driften av *bilrutetrafikken over Hardangervidda* efter at den nye høifjellsvei nu var ferdigbygget. Ved denne beslutning — som Arbeiderpartiet stemte imot — gikk jernbanen glipp av en forretning som var anslått til å ville tilføre den en årlig merinntekt av ca. 100,000 kroner.

I forbindelse med bevilgningen til kirkefestlighetene ved *Olavsjubileet* i 1930 forkastet Stortinget først den enstemmige komitéinnstilling i «orgelsaken», idet det besluttedes å gi norske orgelfirmaer anledning til å konkurrere ved anbud. Senere blev beslutningen omgjort ved antagelse av det tyske anbud, efter at vedkommende firma hadde erklært sig villig til å samarbeide med en norsk orgelbygger om opgaven.

Et forslag av Olsen-Hagen om å stryke bevilgningen på 5000 kroner til «prestelig betjening» på *moene* blev forkastet mot 36 stemmer.

Innstillingen om statens *stipendiefond for praktisk utdannelse* blev vedtatt enstemmig av Stortinget efter at et forslag av Steinnes om utsettelse var forkastet.

Arbeiderpartiet stemte for regjeringens forslag om en 6-årig kontrakt med «Bergenske» for utvidelse og forbedringer av *Englandsrutten*, efter at et forslag av Steinholt om utsettelse var forkastet mot 35 stemmer.

Efter forslag av Anton Jenssen på et mindretalls vegne blev det også iår bevilget på justisbudgettet 6000 kroner til fornyelse av *cellevinduene på Bodsfengslet*. Regjeringen hadde intet opført.

Arbeiderpartiet stemte mot beslutningen om adgang for de private telefonselskaper til å kjøpe tilbake *anlegg som staten hadde innløst*, idet man så dette som et tilbakeskritt både teknisk og økonomisk.

Videre stemte våre partifeller mot regjeringens forslag om *nnybygging av bolig for kronprinsparret*. Spørsmålet bortfalt senere ved den ordning som privat blev truffet, og som må sees på bakgrunn av den sterke opinior som blev reist for å bevare Bygdø og strandlinjen til alment bruk for publikum.

Forskjellige valg.

I møte 19 juni foretok Stortinget valg av embedsmenn ved *Norges Bank og Hypotekbanken*. Disse — såvel som de øvrige valg — forberedes av valgkomitéen gjennom dens arbeidsutvalg og videre i forbindelse med partigruppene.

De innstillede medlemmer av representantskapet for Norges Bank blev valgt enstemmig. Arbeiderpartiet har her 2 representanter nemlig John Aae, Nidaros, og Tollef Fjermestad, Sandnes. Vårt parti fikk også 1ste varamann til representantskapet, idet Alb. Sund, Rjukan, som var innstillet som ny, blev valgt med 90 stemmer. — Ved hovedsetet var innstillet Alfred Madsen, mens et mindretall foreslo skogeier Asmund Enger. Valgkomitéens innstilling blev vedtatt med 86 stemmer. Som 3dje varamann til direksjonen valgtes Adolf Indrebø med 87 stemmer.

Også ved valget av bankbestyrere ved avdelingene var det tildels disgens. Ved Skiens avdeling blev valgt Thomas Weber med 88 stemmer og ved Stavanger avdeling Johs Johnsen med 91, begge efter innstillingen. Videre optok Arbeiderpartiet forslag om Torgeir Vraa ved Drammens og Aasmund Kulien ved Kristiansands avdeling. De opnådde dog ikke valg. Et mindretallsforslag fra komitéen om Ola Solberg som bestyrer ved Arendals avdeling blev frafalt, og Solberg valgtes enstemmig som 1ste varamann.

De øvrige valg var enstemmige, likesom også valgene for Hypotekbankens vedkommende.

Videre var der iår valg av medlemmer av *Riksskattestyret, vassdragsstyret* og styret for *Fiskeribanken*.

Nils Hjelmtveit blev gjenvalgt som medlem av riksskattestyret — med K. M. Nordanger som varamann — og Johan Nygaardsvold som medlem av vassdragsstyret. (varamenn A. Buen og M. Foshaug). Foshaug blev valgt som ny med 77 stemmer, de øvrige enstemmig. Som nytt medlem av Fiskeribankens styre blev valgt K. Bergvik.

Til medlem av forskningsfondets styre efter Gunnar Knudsen blev valgt John Gjøstein med 67 mot 57 stemmer. Mindretallet stemte for innstillingen om statsminister Mowinckel.

Skatten og gjeldsavdragene.

Skattebeslutningen kom op til behandling i siste møte av samlingen, 26 juni, i forbindelse med salderingen av *budgettet*.

I budgettproposisjonen i januar var som samlet utgift opført 366,500,000 kroner. Det budgett som nu blev fremlagt til saldering, var 21.9 millioner større. Den største utgiftspost som kom til, var statens lønninger, 18 millioner kroner, samt foranstaltninger til lettelse av gjeldstrykket hvortil var opført ca. 3 millioner kroner. På inntektssiden blev opført 21 millioner som *ytterligere anvendelse av lånemidler*. Herav forutsattes dekket på senere budgetter 18 millioner kroner og de 3 millioner dekket av lotteripenger eller sparebankenes sikkerhetsfond. Posten lånemidler blev ialt forhøiet fra 14.4 til 35.4 millioner. Efter dette kom budgett til å utvise en totalbalanse på 388.4 millioner.

De borgerlige partiers medlemmer av budgettkomiteén uttalte sig enig i de av regjeringen opførte inntektsanslag og den derpå byggede saldering. I flukt hermed innstillet de på at *statskatten* blev utskrevet med uforandrede satser. Videre var foreslått, overensstemmende med proposisjonen, at amortiseringen av efterbetalingen til tjenestemennene skulde fordeles over 6 budgett-terminer, regnet fra og med neste år.

Arbeiderpartiets fraksjon i komitéén uttalte at den ikke fant det forsvarlig å vedta statsbudgettet efter flertallets forslag, som ytterligere vilde føre byrdene over på fremtiden. I sin særinnstilling bemerket fraksjonen:

Det er på det fremlagte budgett både anvendt for meget av *fondsmidler* og overført for meget av utgifter på senere budgetter. Således er det tatt lite op på budgett av det som er bevilget og vil medgå til lettelse av gjeldstrykket; videre er det ikke opført noget til efterbetaling av lønn til statstjenestemennene og heller ikke til avdrag på de opgjorte tap på Statskassens forskudd m. v. efter St. prp. nr. 27 for iår (oprydningsproposisjonen).

For å bøte noget på denne overføring til senere terminer, som sikkert allikevel får nok med sig selv, finner vi å måtte fastholde våre forslag i finansinnstillingen fra finanskomiteén om statskatten. Efter det prinsipale forslag er merinntekten av den direkte skatt beregnet til 5 millioner kroner. Herav bør, mener vi, en 3 millioner anvendes til avdrag på efterbetalingen av lønn og 2 millioner til avdrag på statskassens forskudd m. v. Resten av efterbetalingen, 15

millioner, blir så å avdra i løpet av 5 år, mens resten av tap på statskassens forskudd (ca. 14.6 mill.) blir å avdra i høist 9 år.

Efter vårt *subsidiære* forslag om statsskatten vil denne øke med omkring 3½ million, og denne sum skal anvendes som første avdrag på etterbetalingen. I dette tilfelle vil vi foreslå at tap på statskassens forskudd avdras i 10 år fra 1930—31 å regne. Det samme gjelder om statsskatten blir vedtatt efter innstillingen.

Videre gjorde Arbeiderpartiet i innstillingen en tilføielse om at såfremt det blev optatt forslag i Stortinget om å revidere allerede vedtatte budgjettposter — med sikte på en nedsettelse, som var antydet i komitéen, av bevilgningene til landbruksformål og til avhjelp av arbeidsløsheten — forbeholdt partiet sig å stille forslag om videre besparelser på *militærbudgettet* som helt eller delvis vederlag for en forhøielse av statsskatten.

Med hensyn til den omtalte oprydningssproposisjon kan nevnes at Stortinget ifjor — efter forslag av Førre — vedtok å anmode regjeringen om å fremlegge en samlet plan for inndragning i statskassen av avsatte, men ikke anvendte bevilgninger. I henhold hertil avgav finanskomitéen, på grunnlag av regjeringens proposisjon, innstilling om oppgjør av forskjellige av statskassens forskudd og aktiva. Under behandlingen av denne sak i Stortinget i mai fremholdt Bergsvik som komitéens ordfører at det var riktig at disse gamle ting kom ut av regnskapet, og at man fikk det mer greit både med budgjetten og regnskapene. På hvilken måte de konstaterede tap skulde *dekkes*, fikk da bli avgjort i forbindelse med budgjettoppgjøret.

Debatten i møtet 26 juni blev åpnet av Bergsvik som optok vårt partis forslag fra komitéen. Han trodde det måtte innrømmes nu at den nedsettelse av statsskatten med 10 procent som blev vedtatt av forrige Storting, var adskillig forhastet. Som forholdene var, vilde det være uforsvarlig ikke å ta opp på budgjetten mer til støtte for de formål som var nevnt av Arbeiderpartiet i innstillingen. Og det blev da nødvendig å styrke budgjetten.

Ved voteringen blev forslaget om å øke statsskattens utbringende med 5 millioner — hvorav 2 millioner skulde gå til avbetaling på den almindelige statsgjeld — forkastet mot 60 stemmer.

Subsidiært optok vår partifelle forslag om en 10 procent's forhøielse av satsene, slik som de var før nedsettelsen ifjor. Også dette forslag blev forkastet, idet bare Romundstad og Garnes av de borgerlige stemte for. Blandt flertallet var Langeland, som i komitéen hadde tatt forbehold om å opta et lignende forslag, idet han erklærte å ville stå fritt overfor måten på hvilken dekning av de 3 millioner eventuelt skulde finne sted.

Et bebudet forslag av Thomnessen om å føre til utgift 3 millioner på lønnskontoen mot at det foretatt en tilsvarende nedsettelse av bevilgningene til forskjellige produktive formål, blev ikke optatt. Udland bemerket i den anledning:

at det sannsynligvis var det antydende forslag fra Langelund som hadde skremt de «frisinnes» representant og bragt ham til å frafalle sitt siste reklamennummer. Det kunde jo nemlig vært fare for at bondepartiet og arbeiderpartiet var i stand til å skaffe flertall for at de 3 millioner skulde dekkes gjennom den direkte skatt!

Til slutt foreslo Bergsvik at det opgjorte tap på statskassens forskudd blev å avdra i 10 år, med første avdrag i 1930—31. Flertallet innstillet på at posten i sin helhet skulde likvideres i statslånemidler. Og dette blev vedtatt mot 60 stemmer. Avdragene vedkommende lønnsreguleringen i løpet av 6 budgetterminer blev derpå vedtatt enstemmig

Som avslutning på denne finansdebatt, og før Stortinget sluttet sine forhandlinger, fikk man et politisk efterspill, idet statsminister Mowinkel kom inn på hvad han kalte Regjeringens «linje» og forklarte sig om kabinetspørmålene som hadde uteblitt. Han konstaterte at Regjeringen stort set hadde fått tilslutning av det borgerlige flertall i de saker som dannet grunnlaget for dens dannelse — og mer kunde en mindretallsregjering ikke ønske sig, la han til. I en sak som gjeldsspørmålet, hvor stillingen hadde vært særlig vanskelig, gikk regjeringen ut av skjærsilden med sitt «syn» reddet. Det var — tilføiet statsministeren — intet i veien for at regjeringen hadde kunnet ønske å ri sig til døde på et eller annet partiforslag, men hittil hadde det iallfall ikke vært nogen grunn til det. — —

Overfor statsministerens utgydelser på fallrepet bemerket Madsen at efter den taktikk regjeringen hadde fulgt og slik som stillingen var i Stortinget, blev det, så vidt man kunde skjønne, ganske umulig for regjeringen å «søke døden», selv om den aldri så gjerne vilde. Forholdet var jo det at både høyre og bondepartiet var absolutt regjerings-uduelige. Heller ikke venstre kunde danne nogen regjering, men den kunde sitte med regjeringsmakten — tilsynelatende, idet den jonglerte til de forskjellige sider. Det hindret imidlertid ikke at den nuværende venstre regjering var en av de *svakeste* regjeringer man hadde hatt på lenge. Og det var inntrykket ikke bare i Stortinget, men ut over hele landet.

De «seire» regjeringen hadde vunnet i denne samling er derfor — uttalte vår partifelle — ikke annet enn *Pyrrhus-seire*. En sådan seier var voteringen i gjeldsspørmålet ved bondepartiets hjelp. Den vil bli en pinne både til bondepartiets og venstrepartiets likkiste ved valget næste år. For de har i denne sak ikke handlet efter *flertallets* vilje og i *folkets* interesse, men utelukkende i spekulantenes, pengekapitalens og utbytterklassens interesse. Det norske Arbeiderparti misunner ikke regjeringen den *slags seire*. La den få mange av dem — så vil den også komme til å dø i tidens fylde!

Arbeiderpartiets lovforslag i gjeldstrykkommisjonen.

Kommunene.

Lov om tvungen avstødelse av gjeldskrav på kommuner.

§ 1.

Fordringer på kommuner, hvis skattøre ligger over det i skattelovene fastsatte maksimum og som har innstillet sine betalinger av gjeld og/eller gjeldsrenter, kan av vedkommende kommune kreves avstått mot erstatning som i mangel av overenskomst fastsettes ved skjønn.

§ 2.

Hvorvidt betingelsene for avståelse av fordringer som nevnt i § 1 er tilstede, avgjøres av en kommisjon for ekspropriasjon av fordringer på kommuner, (ekspropriasjonskommisjonen), der i tilfelle også fastsetter erstatningens størrelse.

Ekspropriasjonskommisjonen består av 7 medlemmer, hvorav 4 opnevnes av Stortinget, 2 av regjeringen og 1 — formannen — av Høiestereff.

§ 3.

Ekspropriasjonskommisjonen skal forinnen den treffer sin avgjørelse tilveiebringe de nødvendige opplysninger for bedømmelse av vedkommende kommunes økonomiske stilling. Hvis kommisjonen finner det påkrevet, kan den la avholde skjønn og i tilfelle overskjønn til vurdering av kommunens nutids- og eventuelle fremtidsverdier.

Skjønnets og overskjønnets medlemmer — der ikke må være bosatt innen det fylke hvori kommunen ligger — opnevnes av ekspropriasjonskommisjonen i et antall av henholdsvis 3 og 5.

Ekspropriasjonskommisjonens og skjønnenes medlemmer tilkommer skyss- og kostholdsgodtgjørelse som for stortingsmenn bestemt. Iøvrig fastsettes deres godtgjørelse av Kongen.

Utgiftene ved erstatningsspørsmålets behandling for ekspropriasjonskommisjonen utredes av staten, omkostningene ved eventuelle skjønn og overskjønn av vedkommende kommune.

De interesserte parter innkalles til ekspropriasjonsforretningen og i tilfelle til derunder optatte skjønn med sådant varsel og på sådan måte som Kongen bestemmer.

§ 4.

Erstatningens størrelse beregnes på grunnlag av vedkommende kommunes nutidsverdier med eventuelt tillegg av fremtidsverdien fastsatt som i § 5 bestemt.

Nutidsverdier er kommunens inntektsgivende (forretningsmessige) anlegg, såsom elektrisitetsverk, skog, jordeiendommer o. l., dog ikke anlegg av almennyttig art såsom sykehus, kirker, skoler, vannanlegg o. l.

§ 5.

Fremtidsverdien fremkommer ved fra kommunens fremtidige skatteinntekter (jfr. maksimalsatsene i skattelovene for landet og for byene av 18 august 1911 henholdsvis § 73 og § 66 og midlertidig lov om kommuners gjeldsforpliktelser av 22 juni 1928 § 23) å trekke løvbundne utgifter og andre driftsutgifter som av kommisjonen finnes nødvendige for en forsvarlig varetagelse av kommunens opgaver.

Fremtidsverdiens tillegg beregnes for et tidsrum av 10 år.

Ekspropriasjonskommisjonen kan i tilfelle fastsette nærmere regler for beregning av verdiene.

§ 6.

Ekspropriasjonskommisjonen er ikke bundet av de avholdte skjønn. Dens avgjørelse kan ikke angripes ved domstolene. Etterat kommisjonen har truffet sin avgjørelse, må kommunen senest innen 2 måneder meddele ekspropriasjonskommisjonen om ekspropriasjonen vil bli gjennomført.

§ 7.

Fordring sikret ved pant kommer inn under nærværende lov kun for den del hvormed fordringen overstiger pantets verdi.

§ 8.

Kommunalbanken yder vedkommende kommune et lån svarende til erstatningsbeløpet, som av Kommunalbanken utbetales direkte til kreditorene efter anvisning av ordføreren.

Kommunen forrenter lånet på vanlig måte. Lånet skal være amortisert i løpet av høist 20 år.

§ 9.

Inntil det i § 8 omhandlede lån er innfridd kan kommunen ikke uten samtykke av vedkommende departement rettsgyldig selge eller pantsette sine eiendeler.

Dog kan eiendom eller anlegg som kommunen erhverver efter lånets optagelse, pantsettes til sikkerhet for kjøpesummen eller for lån som anvendes til betaling av kjøpesummen. Likeledes kan eiendom eller anlegg pantsettes som

sikkerhet for lån som brukes til utvidelse eller forbedring av eller til videre utnyttelse av eiendommen eller anlegget eller til innfrielse av tidligere pantelån i disse.

Pantsettelse etter annet ledd må for å være gyldig godkjennes av vedkommende departement.

§ 10.

Denne lov trer i kraft straks.

Småkårsfolket.

Lov om gjeldsoppgjør, akkord og andre lettelser for låntagere i Den Norske Stats Småbruk- og Boligbank og andre dermed sidestillede låntagere.

§ 1.

Småbrukere og huseiere hvis eiendommer er overbeheftede og hvori inngår lån av Den norske Stats Småbruk- og Boligbank kan få pantegjelden nedskrevet etter de i denne lov fastsatte bestemmelser.

§ 2.

I hver kommune skal der være en krisenevnd på tre medlemmer, opnevnt henholdsvis av panteboksføreren, banken og by- eller herredsstyret. Det av panteboksføreren opnevnte medlem er nevndens formann og bør så vidt mulig opnevnes som medlem av samtlige krisenevnder innen panteboksførerens embedsdistrikt, hvor dette omfatter flere kommuner. Det av banken opnevnte medlem kan fungere i alle nevnder i et eller flere fylker. Opnevningen gjelder for inntil et år gangen.

§ 3.

Ansøknings om nedskrivning av pantegjelden sendes til krisenevndens formann.

Skjema hertil fastsettes av bankens styre.

Når ansøknings er mottatt av krisenevndens formann sender han straks i anbefalt brev en meddelelse herom til vedkommende panteboksfører, namsdommer og namsmann.

Efter at disse har mottatt denne meddelelse, kan der ikke tas utlegg i eller holdes auksjon over eiendommen, før ansøknings er avgjort.

Ansøkerens bo kan heller ikke i dette tidsrum tas under konkursbehandling efter forlangende av nogen fordringshaver.

Panteboksføreren besørger meddelelsen tinglest.

§ 4.

Når ansøknings er mottatt av krisenevndens formann foretar nevnden snarest mulig befarings og taksering av eiendommen.

Er der andre rettighetshavere i eiendommen enn Småbruksbanken, skal disse såfremt deres adresse er kjent, på forhånd underrettes av nevndens formann i anbefalt brev, således at de kan være til stede under befaringen.

Taksten skal bygges på eiendommens bruksverdi. Herunder kan det tas hensyn til dens omsetningsverdi, dog således, at takstsummen ikke skal overstige ligningsnevndens ansettelse, eventuelt skattetaksten.

Bankens styre fastsetter skjema for taksten.

§ 5.

Krisenevndens avgjørelse er endelig, med mindre skyldneren eller en rettighetshaver i eiendommen innen 14 dager fra takstens avholdelse forlanger ny takst holdt av en særskilt krisenevnd. En eventuell begjæring herom sendes til den almindelige krisenevnds formann, som straks sender begjæringen til vedkommende fylkesmann, hvorefter denne opnevner den særskilte krisenevnds medlemmer og bestemmer, hvem av disse der skal være nevndens formann. Denne nevnd skal bestå av 5 medlemmer og dens avgjørelse er endelig.

Omkostningene ved denne nevnds avgjørelse bæres av den eller de, som har forlangt den, hvis avgjørelsen går vedkommende imot.

For øvrig bæres alle omkostninger av banken.

§ 6.

Er ny takst ikke forlangt avholdt innen den i § 5 satte frist, sender krisenevndens formann saken til banken. Likeledes underrettes banken av den særskilte krisenevnds formann når ny takst er holdt etter § 5.

§ 7.

Når taksten er endelig avgjort skal nedskrivningen av pantegjelden foregå på følgende måte:

Den del av pantegjelden med renter og omkostninger som overstiger takstsummen skal bortfalle som heftelse på eiendommen og heftelsene strykes av panteregistret.

Herom underretter banken panteboksføreren som besørger den fornødne tinglysning m. v.

§ 8.

Efter at tinglysning om nedskrivning av pantegjelden etter § 7 har funnet sted kan utlegg ikke tas i eller auksjon avholdes over eiendommen. Heller ikke kan eiendommen inndras i eierens konkursbo.

Disse bestemmelser gjelder ikke overfor skatter, renter og avdrag av resten av pantegjelden eller andre offentlige avgifter og utlegg for brandforsikringspremier vedkommende eiendommen.

§ 9.

Godtgjørelse til krisenevndens medlemmer betales av banken efter regler som fastsettes av denne.

For tinglysning efter denne lov erlegges ingen betaling.

§ 10.

Den efter § 7 nedskrevne pantegjeld til Småbrukbanken kan betraktes som et nytt lån med vanlig løpetid.

§ 11.

Småbruksbanken kan, når dens styre enstemmig finner at så bør skje, innrømme visse mindre lettelser for enkelte låntagere i banken som på grunn av forbigående årsaker ikke kan klare sine forpliktelser.

Disse lettelser kan omfatte:

- a) nedsettelse av renten inntil et år eller
- b) ettergivelse av en avdragstermin.

I andre tilfelle må enten departementets godkjennelse innhentes eller departementets samtykke foreligge i henhold til almindelige, av dette fastsatte regler.

§ 12.

Den del av pantegjelden til Småbrukbanken som faller bort efter reglene i § 7 skal dekkes av vedkommende garanterende kommune innen en av banken satt frist.

Låntagerens personlige ansvar for denne del av gjelden faller bort.

Banken har adgang til å bevilge kommunen et tilsvarende lån. I tilfelle bør flere garantiansvar samles i et lån. De nærmere regler for disse lån fastsettes av departementet.

§ 13.

I tilfelle av at kommunens tap på garantiansvaret overstiger dens evne til å dekke tapet, skal bankens styre med departementets samtykke kunne ettergi kommunen tapet i den utstrekning, hvori det ansees påkrevet.

Dette skal dog være betinget av, at kommunens skattøre på grunn av tapet vil overstige en skatteprocent på 15.

§ 14.

Også andre eiendomsbesiddere enn sådanne som har fått lån i Den norske Stats Småbruk og Boligbank skal kunne få sitt gjeldsforhold behandlet efter denne lov, såfremt eiendommen er av den størrelse og verdi m. v., at lån mot kommune-garanti kunde vært gitt av nevnte bank. Om dette er tilfelle, avgjøres av banken efter uttalelse av arbeidsnevnden i vedkommende kommune.

Skjema for ansøking og takst fastsettes av krisenevnden.

Omkostningene ved eventuell overtakst (jfr. § 5), bæres av den eller de, som har forlangt den, hvis avgjørelsen går vedkommende imot, ellers av Staten.

Godtgjørelse til krisenevndens medlemmer betales av Staten.

Den i § 7 nevnte underretning til panteboksføreren besørages av krisenevndens formann.

§ 15.

Dersom en annen fordringshaver enn Småbruksbanken, som efter denne lov får sin panterett strøket eller redusert, reiser søksmål for å få dette underkjent og/eller virkningen av loven erklært grunnlovsstridig, skal søksmålet rettes mot Staten, som bærer alle de dermed forbundne utgifter av enhver art.

Nærmere regler herom fastsettes av Kongen.

§ 16.

Straffelovens kap. 27 får også anvendelse på de i nærværende lov omhandlede forhold. Overtredelse påtales av det offentlige efter begjæring av Småbruksbankens styre.

§ 17.

Denne lov trer i kraft straks.

ORGANISASJONSKART

over

DET NORSKE ARBEIDERPARTIS

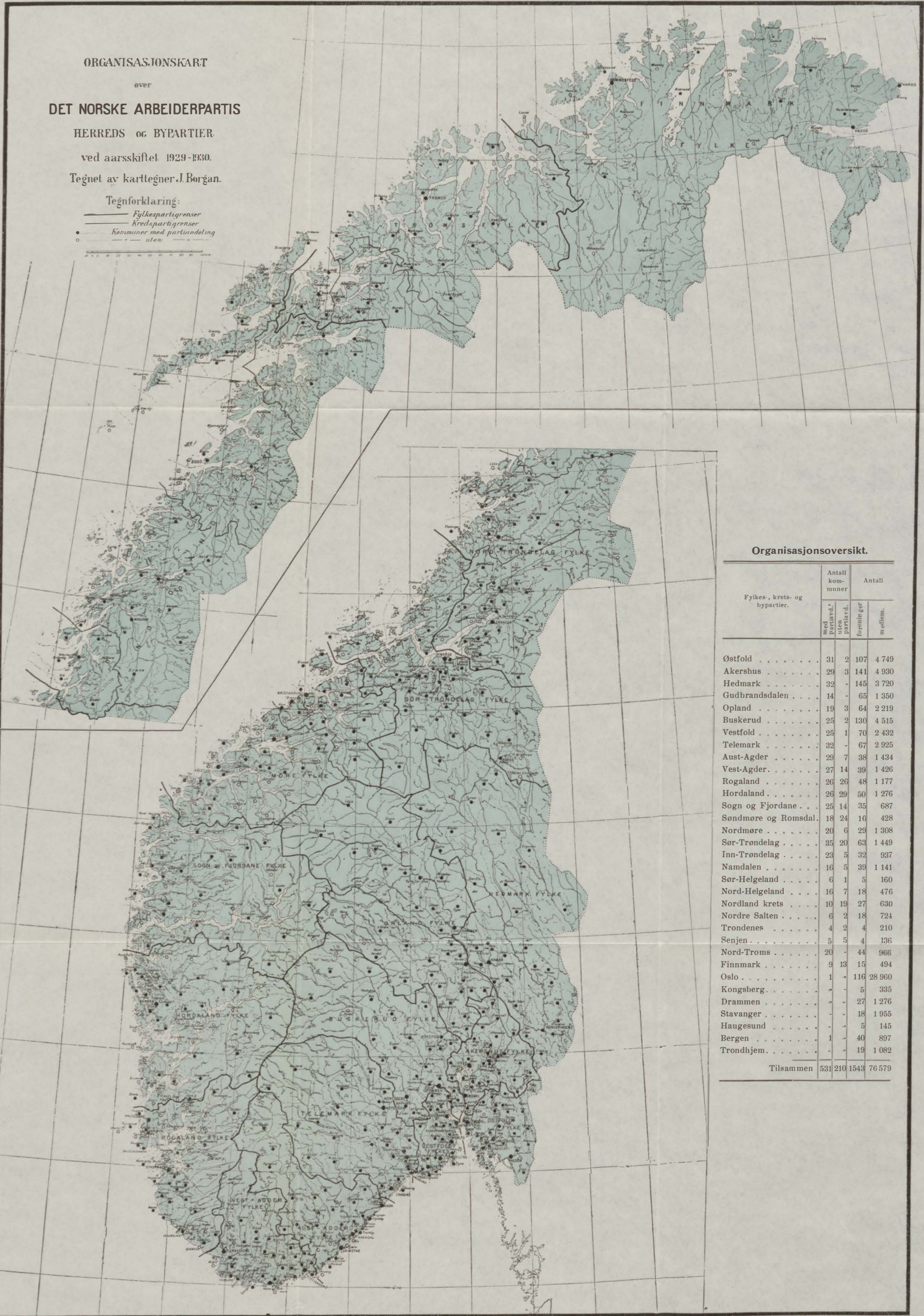
HERREDS og BYPARTIER

ved aarsskiftet 1929-1930.

Tegnet av karttegnen J. Borgan.

Tegnforklaring:

- Fylkespartigrænser
- Kretspartigrænser
- Kommuner med partuandeling
- Kommuner uten

Organisasjonsoversikt.

Fylkes-, krets- og bypartier.	Antall kommuner		Antall	
	med partuandeling	uten partuandeling	foreninger	medlemmer
Østfold	31	2	107	4 749
Akershus	29	3	141	4 930
Hedmark	32	-	145	3 720
Gudbrandsdalen	14	-	65	1 350
Opland	19	3	64	2 219
Buskerud	25	2	130	4 515
Vestfold	25	1	70	2 432
Telemark	32	-	67	2 925
Aust-Agder	29	7	38	1 434
Vest-Agder	27	14	39	1 426
Rogaland	26	26	48	1 177
Hordaland	26	29	50	1 276
Sogn og Fjordane	25	14	35	687
Søndmøre og Romsdal	18	24	16	428
Nordmøre	20	6	29	1 308
Sør-Trøndelag	35	20	63	1 449
Inn-Trøndelag	23	5	32	937
Namdalen	16	5	39	1 141
Sør-Helgeland	6	1	5	160
Nord-Helgeland	16	7	18	476
Nordland krets	10	19	27	630
Nordre Salten	6	2	18	724
Trondenes	4	2	4	210
Senjen	5	5	4	136
Nord-Troms	20	-	44	966
Finnmark	9	13	15	494
Oslo	1	-	116	28 960
Kongsberg	-	-	5	335
Drammen	-	-	27	1 276
Stavanger	-	-	18	1 955
Haugesund	-	-	5	145
Bergen	1	-	40	897
Trondhjem	-	-	19	1 082
Tilsammen	531	210	1543	76 579

